

2. Ünite

COŞKU ve HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

1. Şiir İnceleme Yöntemi	38
2. Şiir İnceleme Yöntemi - 1 (Şiir ve Zihniyet - Şiirde Ahenk)	39
Konu Değerlendirme Testi - 1	54
Konu Değerlendirme Testi - 2	56
3. Şiir İnceleme Yöntemi - 2 (Şiir Dili)	58
Konu Değerlendirme Testi - 3	70
Konu Değerlendirme Testi - 4	72
4. Şiir İnceleme Yöntemi - 3 (Şiirde Yapı)	74
5. Şiir İnceleme Yöntemi - 4 (Şiirde Tema)	77
6. Şiir İnceleme Yöntemi - 5 (Şiir ve Gelenek)	78
Konu Değerlendirme Testi - 5	92
Konu Değerlendirme Testi - 6	94
7. Şiir İnceleme Yöntemi - 6 (Şiirde Gerçeklik ve Anlam - Yorum)	96
8. Şiir İnceleme Yöntemi - 7 (Metin ve Şair)	99
9. Şiir Okuma	100
Konu Değerlendirme Testi - 7	104
10. Manzume ve Şiir	106
Konu Değerlendirme Testi - 8	116
Konu Değerlendirme Testi - 9	118

Şiir İnceleme Yöntemi

ŞİİR İNCELEME YÖNTEMİ ŞEMASI

A Şiir ve zihniyet

B Şiirde Ahenk

Ölçü

Tekrar

Vurgu

Tonlama

Aliterasyon

Asonans

Uyak

Redif

C Şiir Dili

Imge

Söz sanatları

İstiare

Benzetme

İstifham

Teshis

Tezat

Tariz

Mübalağa

Kinaye

Telmih

Tevriye

Tecahül-i Arif

Tenasüp

Hüsn-i Talil

D Şiirde Yapı

Nazım Birimi

Mısra

Beyit

Bent

Nazım Şekilleri

Halk Edebiyatı

Divan Edebiyatı

Batı Edebiyatı

E Şiirde Tema

F Şiir ve Gelenek

Halk Şiiri

Divan Şiiri

Modern Şiir

G Şiirde Gerçeklik ve Anlam

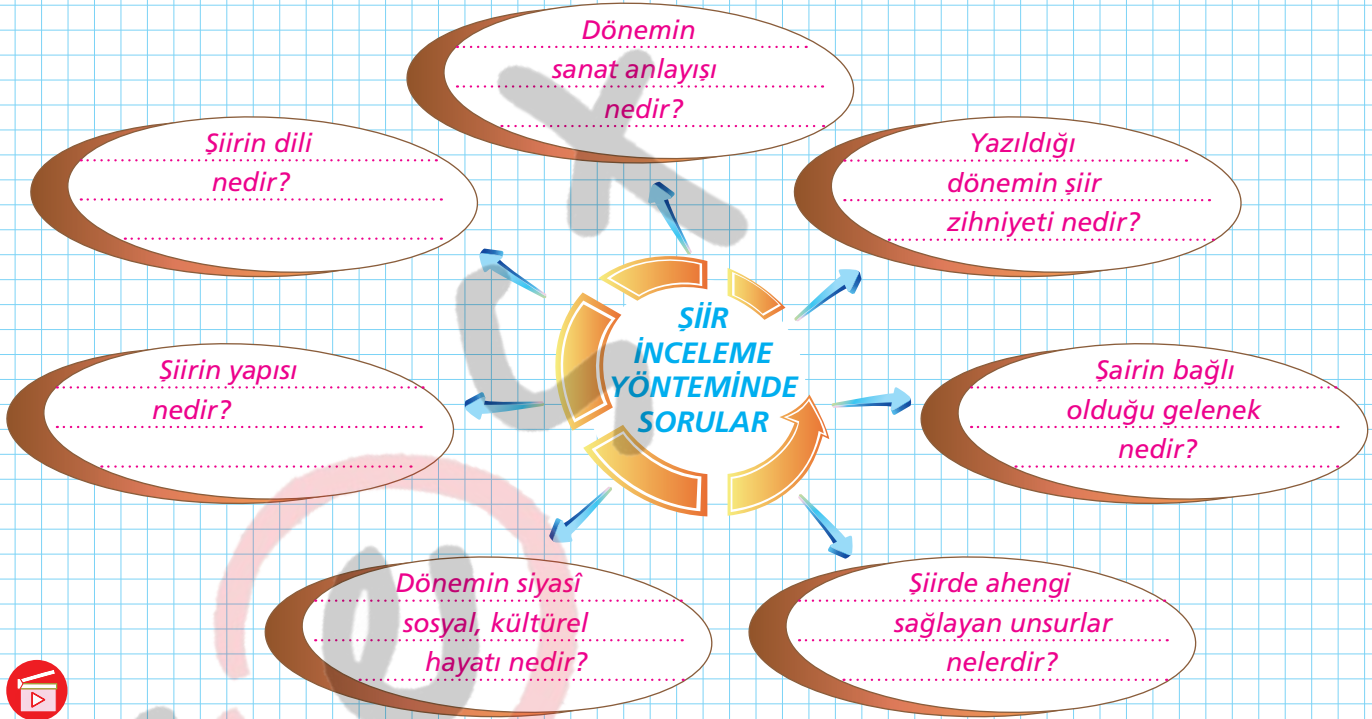
H Yorum

I Metin ve Şair

etkinlik

Bir şiir incelenirken okuyucunun cevabını bulması gereken bazı sorular vardır. Bu soruları belirleyelim.

video

Notlarım

Şiir İnceleme Yöntemi - 1 (Şiir ve Zihniyet - Şiirde Ahenk)

77 78

Zihniyet Kavramı

Zihniyet *bir dönemin genel ortamının oluşturduğu anlayış ve zevk bütünüdür.*

Bir toplumun o dönemdeki

- * inanc sistemi
- * siyasî yapısı
- * sosyal olayları
- * ekonomik durumu
- * askerî durumu
- * eğitim anlayışı
- * sanata yaklaşımı

zihniyeti oluşturur.

Toplumun zihniyeti o dönemdeki şairleri de az veya çok etkiler, yönlendirir. Toplumun unsurları şiire yansır. Dolayısıyla aynı dönemde yazılan şiirler zihniyetten etkilendikleri için benzer özellikler taşır ve o dönemin zevkini, anlayışını yansıtır.

etkinlik

Ahenk (Ses ve Ritm)

Şiirde sözcüklerin sesçe ve anlamca birbirleriyle uyumlu bir bütün oluşturmalarıdır. şeklinde tanımlanabilir.

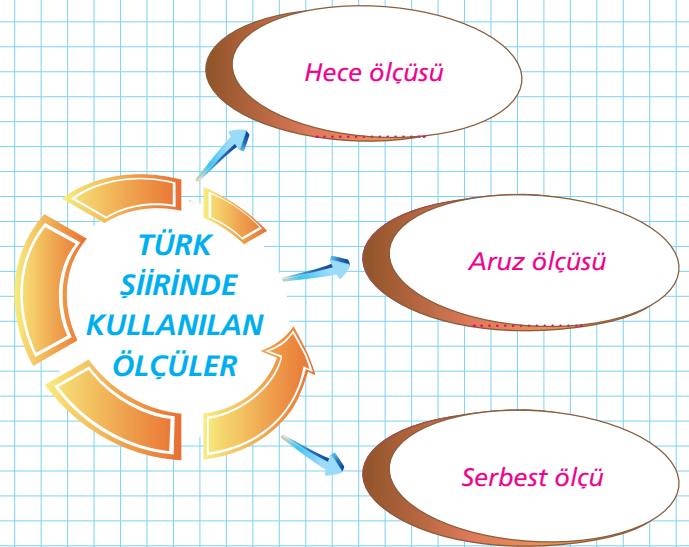
Ölçü, redif, uyakla oluşturulan ahenge "dış ahenk" adı verilir.

Kelimelerin anlamca ve ses yönünden dize içinde oluşturdukları ahenge ise "iç ahenk" denir.

Ahenk Öğeleri

Ölçü

Şiirde ritmi oluşturan unsurların başında gelir.

Notlarım

Hece ölçüsü

Millî ölçü olarak da anılır.

Her dizedeki hece sayılarının eşit olması ilkesine dayanır.

İslamiyet öncesi Türk şiirinde, halk şiirinde,
Millî Edebiyat ve **Cumhuriyet**
Dönemlerindeki şiirlerde kullanılmıştır.

En çok **7'li**, **8'li** ve **11'li** hece kalıpları kullanılmıştır.

Bül bül ağ lar gü lün den 7
Söy ler mâ nâ di lin den 7
Var ol yâ rin i lin den 7
Dür ler ge tir saç yü rü 7

Tüm dizeler yedişer hece-
den oluştuğuna göre dörtlük 7'li hece kalıpla yazılmıştır.

etkinlik

Aruz Ölçüsü

Arap edebiyatına ait bir ölçü olan aruz ölçüsü hecelerin **uzunluk** ve **kısalıklarına** dayanan bir ölçüdür.

Uzun hece (Kapalı hece)

Bir hecenin sonunda ünsüz veya uzun bir ünlü varsa bu heceye **kapalı** hece denir.

Aruz ölçüsünde uzun (kapalı) hece uzun çizgi (–) ile gösterilir.

- * kal – kar iki hece de ünsüzle bittiği için kapalı hece kabul edilir.

“rânâ” kelimesinde iki hece de kapalı hece kabul edilir.

- * râ – nâ ikisi de uzun ünlü ile bittiği için kapalı hecelerdir.

Hece Ölçüsünde Durak

Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde dizeler okunurken dizenin belli yerlerinde nefes alınıp durulan bölümlerine **“durak”** denir.

Hece ölçüsünde duraklar sözcükleri **bölmez**. Yani durak sözcüğün ortasında olmaz.

Halk şiirinde duraklar genellikle;

7'li hece kalıbında **4 + 3**
8'li hece kalıbında **4 + 4**
11'li hece kalıbında ise **4 + 4 + 3** veya **6 + 5** şeklinde oluşturulur.

Elma verdim / almazsın
Hiç halimi / somazsın
Hangi bağın / gülüsün
Vaktin gelir / solmazsın

4 + 3

7'li hece ölçüsüyle yazılmış, bu dörtlük 4 + 3 şeklinde duraklanmıştır.

Kısa hece (Açık hece)

Ünlü ile biten hecelere açık hece denir.

Nokta (.) işareti ile gösterilir.

arası kelimesinde tüm heceler açıktır.

a – ra – sı hepsi ünlü ile bitmiştir.

• • •

Aruzla İlgili Özellikler

- * *Dize sonundaki hecenin ünlü veya ünsüzle bitmesine bakılmaksızın bu hece kapalı kabul edilir.*
- * *â, î, û gibi ünlüler iki ses değerinde olduklarından uzun hece kabul edilir.*
- * *“tart, şerm” gibi dört sestten oluşan heceler bir buçuk hece kabul edilir. (– •) şeklinde gösterilir.*
- * *“kâr, yâr” gibi uzun ünlüyü ortasına almış heceler bazen bir buçuk hece kabul edilir.*

Notlarım

Takti

Hece ölçüsünde "durak" ne ise aruz ölçüsünde de takti odur.
Aruz kalıplarına göre dizelerin bölümlenmesidir.
Takti uygulanırken sözcükler bölünebilir.

Örnek:

Mef'ûlü / Mefâîlü / fa'ûlün
İç – miş – ti / Fu – zû – î bu / a – lev – den
Düş – müş – tü / bu ik – sir i / le Mec – nun
Şî – rin sa / na an – lat – tı / ği hâ – le

Ahmet Haşim

Serbest Ölçü

Serbest ölçü bir anlamda ölçsüzlüktür.
Şair, şiirini aruz veya hece ölçüsüne uydurmadan yazar.
Dizelerin oluşumunu ele aldığı tema belirler.
Bu tür şiirler edebiyatımızda Cumhuriyet Dönemi'nde yazılmaya başlanmıştır.

Uykusuz bir güvercin bu gece
bir eski denizi dinliyor
baykuşların gülücüklerini görmeden

Talat Halman

Tekrar

Ahengi sağlamanın yollarından biri de tekrarlamalardır.
Bu, bazen bir sözcüğün tekrarına dayanır, bazense bir dizenin tekrar edilmesine.
Eğer dizeler düzenli olarak her dörtlükte tekrar ediliyorsa buna "nakarat" denir.
Halk şiirinde nakaratın karşılığı ise kavustaktır.

Gel benim sevdiceğim
Gel gül yüzlüm gel civanım
Gel boyuna kurban olduğum
Gel!

Sözcük tekrarı

Eğer kendilerinde erlik var ise
Gelsin dövüşelim Bolu Beyleri
Kanından susayıp candan geçerse
Gelsin dövüşelim Bolu Beyleri

Bu dörtlükte II ve IV. dizeler nakarattır.

Notlarım

Vurgu

Bir sözcükte bir hecenin veya şiirde bir sözcüğün diğer sözcüklere göre daha kuvvetli söylenmesine **vurgu** denir.

Şiirin okunduğunda etkileyiciliğini belirleyen bir durumdur. Doğru uygulanmamış vurgu, en güzel şiirin bile kötü okunmasına neden olur.

Tonlama

Sesin yükseltilip alçaltılmasıdır. Bu, okunan şiirin temasıyla yakından ilgilidir. Sese duygu katmak da denilebilir. Heyecanı, kızgınlığı, mutluluğu, coşkuyu, korkuyu sesin tonlanmasıyla dinleyiciye aktarmaktır.

Bir şiire ahenk katan onun ölçüsü, uyağı içinde kullanılan seslerin özellikleri, tekrarları ve aynı zamanda okunurken ortaya çıkan vurgu ve tonlayış özelliğidir diyebiliriz.

Aliterasyon (Ünsüz Tekrarı)

Dizelerde aynı ünsüzün tekrar edilmesine **aliterasyon** denir.

Fuzulî'nin "Su Kasidesi" nden alınan bu beyit "s" sesinin tekrarı ile güzel bir aliterasyon örneğidir.

Dest-busi arzusuyle ger ölssem dostlar

Kuze eylen toprağum sunun anunla yare su

(s sesleri tekrarlanmış)

Ölümdür tek başına yaşanan

Aşk iki kişiliktir.

(k sesleri tekrarlanmış)

Asonans (Ünlü Tekrarı)

Dizelerde aynı ünlünün **tekrarıdır.**

İçinin bilinmezliği mi?

"i" seslerinin tekrarı asonansı oluşturmuş.

"Dövüşe dövüşe yürüdü ölüme"

dizelerinde "ö ve ü" sesleri asonansı oluşturmuştur.

etkinlik

Simdi Okuma Zamanı

Aşağıdaki şiirleri ilk olarak herhangi bir vurgu ve tonlamaya dikkat etmeden okuyalım. İkinci kez bu sefer vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuyalım. İki okuma arasındaki farkları düşünelim.

AKINCILAR

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

Haykırdı, ak tolgalı beylerbeyi "İlerle!"
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kafilelerle

Şimşek gibi atıldık bir semte yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

Bir gün yine doludizgin atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla

Cennette bu gün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtıra gitmez gözümüzde

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

Yahya Kemal BEYATLI

BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümayan,
Güller gibi... sonsuz, iri güller
Güller ki kamaştan daha nalan;
Gün doğdu yazık arkalarında!

Altın kulelerden yine kuşlar
Tekrarını ömrün eder ilân.
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Alemlerimizden sefer eyler?

Akşam, yine akşam, yine akşam
Bir sırma kemerdir suya baksam;

Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamaş olsam!

Ahmet HAŞİM

Notlarım

video

Şimdi Okuma Zamanı

SULARA DALAN GÖZLER

Gözlerim daldı gitti bir rüya denizine,
Sularda uzun uzun baktım ayın izine
Dedim: Yirmi yaşımın ay ışığı değil bu,
Hani başım düşerdi bir sevgili dizine.

Sular gene o sular, kıyı gene o kıyı,
Gene çamlar dinliyor uzaktan bir şarkıyı,
Ah artık görmüyorum eridi mi ne oldu?
İri yeşill gözlerde gördüğüm parıltıyı

Halit Fahri Ozansoy

etkinlik

Yukarıdaki şiiri aşağıdaki sorular çerçevesinde inceleyiniz.

- 1 Bu şiirde dizelerdeki sözcüklerin yerleri değiştirilirse anlam veya uyum açısından bir farklılık oluşur mu?

Şiir bütünlük oluşturan bir yapıdır. Bu şiirin sözcükleri değiştiğinde anlam ve uyum kaybolmaktadır.

- 2 Dize sonlarında hangi sözcüklerin sesce benzediğini bulunuz. Şairin bu tür bir benzerlikten yararlanmasının nedeni nedir?

"denizine / dizine / izine" ve "kıyı / şarkıyı / parıltıyı" sözcükleri benzerlik gösterir. Amaç ahengi sağlamaktır.

- 3 Her dizede kaç hece kullanılmıştır, tespit ediniz.

Her dizede 14 hece kullanılmıştır.

- 4 Şiiri sesli okurken dize ortasında durup nefes alma gerekliliği hissettiğiniz yerler var mı?

Anlamın daha iyi verilebilmesi için 7 + 7 şeklinde bir durak yapılması gerekmektedir.

Notlarım

Uyak

Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biridir.

Yazılışları, okunuşları aynı; görevleri farklı kelime ve ekler uyak oluşturur.

O nedir ki hercai gümüş beden

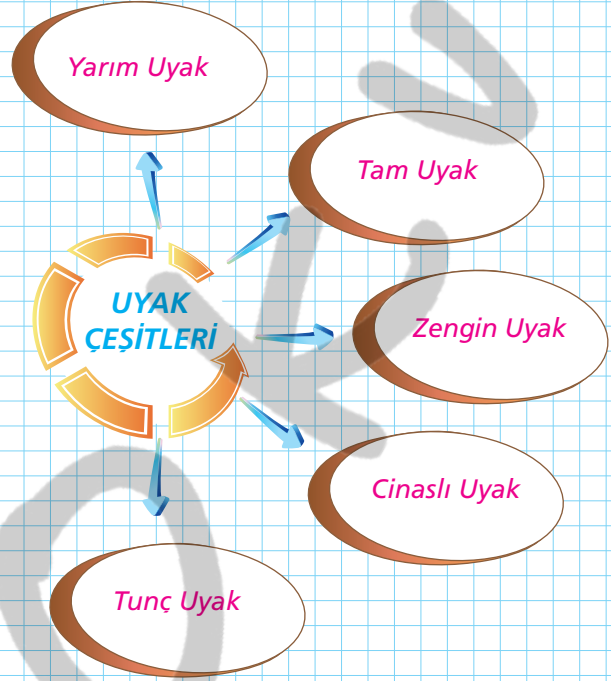
Mahvolur ellerde ülfet etmeden

Yandı ciğerim kalmadı köz

Yârelerim hep oldu göz göz

NOT

Uyak (kafiye) yalnızca ahengi sağlamakla kalmaz, şiirin akılda kalmasını da kolaylaştırır. Yazının olmadığı dönemlerde ürünlerin akılda kalmasını kolaylaştırmak için uyağa sıkça başvurulmuştur.

Yarım Uyak

Yarım uyak, tek ses benzerliğine dayanan uyaktır. İslamiyet öncesi Türk şiirinde ve halk edebiyatında en çok kullanılan uyak türüdür.

Yatamıyam hayal hayal düşlerden
Gözüm görmez oldu kanlı yaşlardan
Sevdiğim üstünde uçan kuşlardan
N'olur suna boylum sor beni beni

Bu dizelerde, "düş, yaş, kuş" sözcüklerinin aldığı "-lar-dan" ekleri rediftir.
"ş" sesleri ise yarım uyağı oluşturur.

Konuş sana sohbet olam dil olam
Değmen bana yana yana küi olam

"olam" sözcük hâlinde rediftir.
"l" sesleri yarım uyaktır.

Tam Uyak

İki ses benzerliğine dayanan uyak türüdür, tam uyak

Bir bahar sabahı hava ılık
Arabacı, yolculuk başlasın artık

Bu dizelerde, redif yoktur. "ık" sesleri tam uyaktır.

Karlarla örtülüdür saçakları
Geçilmez, daracıktır sokakları

Bu dizelerde, ise "-lar-ı" ekleri rediftir.
"ak" sesleri tam uyağı oluşturur.

Zengin Uyak

*En az üç ses benzerliğine dayanan uyak türüdür.
Divan şiirinde sıkça kullanılmıştır.*

Her işte lazımdır **emek**

Onurludur alın terini sil**mek**

Bu dizelerde, redif oluşturacak ek veya sözcük yoktur.

"mek" sesleri zengin uyağı oluşturmuştur.

Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Hân mısın kâfir

Amman dünyayı yaktın ateş-i suzân mısın kâfir

Bu beyitte, "mısın kâfir" sözcükleri anlamca özdes olduklarından rediftir.

"ân" sesleri iki ses gibi görünse de "â" sesi "aa" şeklinde iki ses kabul edilir.

*Dolayısıyla, "aan" şeklinde üç ses olduğu görülür.
Bu da zengin uyaaktır.*

Tunc Uyak

Bir dizenin sonundaki sözcüğün, diğer dizenin sonundaki sözcüğün içinde bulunmasıyla oluşur.

"var - duvar", "emek - demek" gibi

Durmaktan yağan **kar**

Tüm dalları acımadan **yıkar**

Bu dizelerde, 1. dizenin sonundaki "kar" sözcüğü "yıkar" kelimesinin içinde yer aldığından "tunc uyak" oluşturmuştur.

Cinaslı Uyak

*Cinaslı uyak, eş sesli sözcüklerle yapılır.
Yazılışı ve okunuşları aynı, anlamları ise farklı sözcüklerin dize sonlarında oluşturduğu uyak türüdür.*

Aldım aşkın tüfeğ**in**

Vurdum birkaç **karaca** (bir hayvan türü)

Dünyada bir yâr sevdim

Kaş**ı** gözü **karaca** (kara gibi rengi olan)

Bu dördlükte, "karaca" sözcüklerinin yazılışı ve okunuşu aynı ancak anlamları farklıdır.

Bu da cinaslı uyağı oluşturur.

Ben bu dağ**ı** aşmam

Tut kolumdan yar a**ş**ır

Yar cemalin pek güz**e**l

Her ne giysen yar a**ş**ır

*yar a**ş**ır →
(uçurumdan geçir)*

*yar a**ş**ır → (yakışır)*

NOT

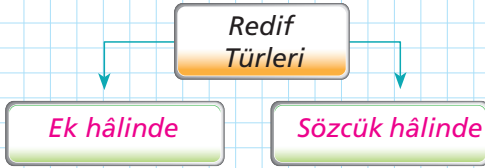
Cinaslı uyak halk şiirinde özellikle manilerde sıkça kullanılan bir uyak türüdür.

h. Redif

Dize sonlarında genellikle uyaktan sonra gelen anlamca özdeş kelimelerin veya görevce özdeş eklerin kullanılmasıyla oluşur.

NOT

Redifi uyaktan ayıran en önemli özellik, anlamca ve görevce özdeş ek veya sözcüklerden oluşmasıdır.

Kul Coşkun'um yüreğime kan **doldu**

Ümit ile ömrüm sarardı **soldu**

dol - du

sol - du

Redif "-du" ekleri

geçmiş zaman kip ekidir.

Kırıldı Fehmi'nin zarı kırıldı

Ah çekerek yürekçiği yarıldı

ıl - dı ekleri aynı görevli ekler olduğu için rediftir. "-ıl" eki fiilden fiil yapım eki, "-dı" eki de hikâye geçmiş zaman ekidir.

Yüksek uçan gönül yorulur bir gün

Mizan terazisi kurulur bir gün

Bu dizelerde, hem ek hem de sözcük hâlinde redif vardır. "ul-ur" ekleri görevce özdeştir. "bir gün" sözcüğü de anlamca özdeştir. Bu nedenle "-ulur bir gün" tamamen rediftir.

etkinlik

NOT

Redif olan eklerde kimi ünlüler veya ünsüzler farklı olabilir. Bunların görevce özdeş olmaları yeterlidir.

Bozcaada üç beş kulaç ötesi

Taş plakta Hafız Burhan'ın sesi

"-i"

redif

Güngörmüş hatmiler gizemli güller

Yağmurlu günle konuşan Zümrütgiller

"-ler"

redif

Güzel benden her gün kaçar

Beni değil, ağyarı seçer

"-er, -ar" ekleri geniş zaman kip ekleridir. Görevce özdeş oldukları için bunlar da redifi oluşturur. Aşağıdaki dizelerde bulunan redifleri beraber saptayalım.

Sana senden gelir dad lâzımsa

Ümidin kes gayrıdan imdat lâzımsa

"lâzımsa"

redif

Doğruyu duymadım, yanlışta kandım

Gölgemi görünce kendimi sandım

"d-i-m"

redif

İç Uyak

Uyak, dizenin sonunda olabileceği gibi bazen dize ortasında da olabilir.

Sen hublar âlâsı cihan ranası

Kâkülün sevdası gönül havası

Kaddin dilarası aşkın cilası

Başımın belâsı kaşların mihrap

etkinlik

Notlarım

Kafiye Örgüsü – Uyak Düzeni

Uyaklı dizelerin sıralanışı bir düzene göre olur. Buna “kafiye örgüsü” veya “uyak düzeni” denir. Türk edebiyatında farklı uyak düzenleri kullanılmıştır:

Çapraz Uyak	Sarma Uyak	Düz Uyak	Mani Tipi Uyak	Örüşük Uyak	Kosma Tipi Uyak
a	a	a	a	a	a
b	b	a	a	b	b
a	b	a	x	a	a
b	a	b	a	b	b
		a		c	c
		a		b	c
		b			c
		b			b

Çapraz Uyak (abab)

Dörtlüklerde I ve III. / II ve IV. dizelerin uyaklı oluşuna dayanır.

Şimdi kimbilir neredesin a
 Senindir yine akşamlar b
 Merdivenlerde ayak sesin a
 Rıhtım taşında gölgen var b

I ve III. dizeler, II ve IV. dizeler uyaklıdır.

Sarma Uyak (abba)

Dörtlüklerde I ve IV. / II ve III. dizelerin uyaklı oluşuna dayanır.

Şimdi kimbilir neredesin a
 Ne bir ses ne bir çığlık b
 Çoğalır odalarda yalnızlık b
 Çaresizliğimi yanıma alırım a

II ve III. dizeler, I ve IV. dizeler uyaklıdır.

Düz Uyak (aabb)

Art arda gelen iki dizenin kafiyeli oluşuna dayanır.

Divan şiirinde mesneviler bu şekilde kafiyelenir.

Ayın gümüş rengi aktığı zaman	a
Çıglıklar geçer suskun aynalardan	a
Göz görmez oldu aydınlığı	a
Yeni bir dünyanın şaşkınlığı	a

Mani Tipi Uyak (aaxa)

Anonim halk edebiyatına ait bir nazım biçimi olan mani, tek dördlükten oluşur ve "aaxa" şeklinde uyaklanır.

I, II ve IV dizeler kendi arasında uyaklı, III dize ise bağımsızdır.

Halı dibi beklerim	a
Vay benim emeklerim	a
İlmeği çala çala	x
Yoruldu bileklerim	a

Örüşük Uyak (aba / bcb / cdc...)

Batı edebiyatına has bir nazım biçimi olan terza-ri-mada kullanılan uyak düzenidir. "aba bcb cdc ded e" şeklindeki uyaklanıştır.

Yine biz simsiyah ... Bütün bahar	a
Heyecanlar, ziyalar, alkışlar	a
Neş'eler naralarla çalkalanıyor	b

Koşma Tipi Uyak

Aşık edebiyatına ait olan koşma nazım biçiminde kullanılır. İlk dördlük dışındaki dördlükler bu şekilde uyaklanır. İlk dördlük genellikle çapraz (abab), diğerleri ise (cccb / dddb...) şeklindedir.

Dedim cana yeter çektim hicrânın	c
Dedi hiç göğsünde yok mu îmânın	c
Dedim eller sarar ince miyânın	c
Dedi elem çekme sen de sararsın	b

NOT

İtalyan edebiyatında yapma bir destan sayılan "İlahi Komedya" örüşük uyakla oluşturulmuştur.

Notlarım

Şimdi Okuma Zamanı

ILGAZ DAĞLARINDAN

Siz, ağaçlar, elbet beni bildiniz,
Ben sizden ayrılmış yürür bir dalım
Ey çamlar, köknarlar, ey yeşil deniz
Ben kendi kendini sürür bir dalım

Kırışım, içimden çıkmaz bu acı
Gün oldu başıma hasretin tacı,
Düşündüğüm zaman asıl ağacı,
İçimi yalnızlık bürür bir dalım

Ne sert kış ne gümrah ve gölgeli yaz
Ne ılık meltemler, ne keskin ayaz
Mevsimler derdime bir şifa olmaz,
Ben kökünden kopmuş çürür bir dalım

Ahmet Kutsi Tecer

etkinlik

"İlgaz Dağlarından" adlı şiirdeki ahenk unsurları bulalım.

Ölçü : Siz a ğ a ç lar el bet / be ni bil di niz
6 5 = 11'li hece ölçüsü

Uyak Şeması : abab / cccb / ddd şeklinde. Kosma tipi uyak düzeni kullanılmıştır.

Uyaklar

I. Dörtlük	bidiniz deniz	"niz" sesleri zengin	uyak oluşturmuştur.
	yür-r bir dalım	"-r bir dalım" ek ve sözcükleri ürü" sesleri zengin	redifi oluşturmuştur. uyaktır.
II. Dörtlük	acı tacı ağacı	"acı" sesleri zengin	uyaktır.
III. Dörtlük	yaz ayaz olmaz	"az" sesleri tam	uyak oluşturmuştur.

Tekrarlar : "bir dalım" sözcüklerinin tekrarıyla ahenk oluşturulmuştur. III. dörtlükte "ne ... ne ..." bağlaçları da tekrarlanarak ahenk oluşturulmuştur.

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı

KEDİM

Kedim henüz bir yaşında
Uyur hep soba başında.
Hem cesurdur hem kurnaz
Bir tıkırtı duyar duymaz

Uyanır, aslan kesilir;
Gözleri volkan kesilir.
O geldiği günden beri
Bizim evin fareleri

Damdan, tavandan indiler,
Birer deliğe sindiler
Koşup yakalıyor hemen
Yuvasından deliğinden

Çıkanları diri diri
Artık bunlardan hiçbirini
Dolaplarımıza girmiyor,
Kitapları kemirmiyor

Halit Fahri Ozansoy

etkinlik

"Kedim" şiirini aşağıdaki sorular çerçevesinde inceleyiniz.

1 Şiirin ölçüsünü belirleyiniz.

Hece ölçüsüyle yazılmıştır.

2 Şiirde kullanılan uyak türlerini belirleyiniz.
Hangi uyak türlerine yer verilmemiştir, yazınız.

Tam, zengin uyak vardır.
Yarım, tunc ve cinaslı uyak yoktur.

3 Şiirin uyak şemasını ve türünü yazınız.

a }
a }
b }
b }
Düz-ayak

Hem cesurdur hem kurnaz

Uyanır, aslan kesilir

Gözleri volkan kesilir

Bir tıkırtı duyar duymaz.

Şiirin bu bölümü yukarıdaki gibi kafiyelense idi uyak şeması nasıl adlandırılırdı, yazınız. Siz de şiirin bir bölümünü farklı bir uyak şeması oluşturacak şekilde düzenleyiniz.

a }
b }
b }
a }
Sarma uyak

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki şiir örneklerinde uyak ve redifleri gösteriniz.

I A benim hacı yârim
Başımın tacı yârim
Eller bana acımaz
Sen bari acı yârim

"yârim" redif
"-acı" zengin uyak

II Ben kendi halimde durduğum yerde
Zalim sevda gelip bana dayandı
Bir yâr için düştü onulmaz derde
Korkarım ki ecel cana dayandı

"-erde" zengin uyak;
"-a dayandı" redif
"-an" tam uyak

V Bal nasıl hasıl olur
Petek büyük az anı
Vefasız yarı olan
İşitmez mi azarı

"azarı"
"cinaslı"
uyak

III Yürü bre Çiçekdağı
Sende suna boylum kaldı
Her kuşların dönüm çağı
Bülbülüm gülşenim soldu

"-ı" redif, "-ağ" tam uyak
"-dı" redif "-ı" yarım uyak

IV Dedim dilber niçin eylersin cefa
Dedi güzellerde eski âdetdir.
Dedim gayrilere edersin vefa
Dedi mutlak aşıklara nispettir.

"-efa" zengin uyak
"-tir" redif
"-et" tam uyak

etkinlik

Aşağıdaki şiir örneklerinde uyak ve redifleri gösteriniz.

I O güzel günleri unuttur muyum
Hepsi kalbimdedir aç bak istersen
Aşkını bir lahza uyuttur muyum
Sen gibi duygusuz zalim miyim ben

"-ur muyum" redif,
"-ut" tam uyak;
"-en" tam uyak

II Sakalımla başımı
Bıyığımla kaşımı
Hak onara işimi
Bu sakalı kırkarım

"-ımı" / "-imi" redif,
"-s" yarım uyak

V Kara bahtım kör talihim
Taşa bassam iz olur
Ağustosta suya girsem
Balta kesmez buz olur.

"-m" yarım uyak,
"-olur" redif
"-z" yarım uyak

III Korkaklara meydan olmaz
Okumayan irfan olmaz
Can vermeden canan olmaz
Sen de erde mana ara

"olmaz" redif;
"-an" tam uyak

IV Ta ezelden böyle yakışıklıdır
Şu dağlara kale ne güzel uymuş
Bir ah çekse bin dereyi sel alır
Âşıklara çile ne güzel uymuş

"-ır" tam uyak,
"-ne güzel uymuş" redif
"-el" tam uyak

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı

I. Metin

Öpkem kelim ogradım
Arslanlayu kökredim
Alplar başın togradım
Emdi meni kim tutar.

Öfkelenip dışarı çıktım
Arslan gibi kükredim
Yiğitler başını doğradım
Şimdi beni kim tutabilir

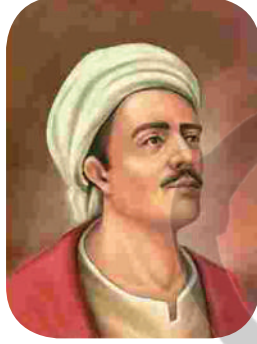
Koşuk Örneği

II. Metin

Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur ki alçakta dura
Yüceden bakan göz değil

Yunus Emre

III. Metin

Bedava yaşıyoruz bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinemaların kapısı
Camekanlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet
Esirlik bedava
Bedava yaşıyoruz bedava

Orhan Veli

video

etkinlik

Yukarıda verilen metinleri inceleyelim.

I. metin İslamiyet öncesi dönemde, II. metin 13. yüzyılda Anadolu'da, III. metin ise Cumhuriyet Dönemi'nde 1940'lı yıllarda yazılmıştır.

I. metin, bir **koşuk** örneğidir. İslamiyet öncesi Türk şiirinde yaygın olan bir türdür. **İslam öncesi dönemde Türkler göçebe, savaşçı, doğayla iç içe bir yaşam sürmekteydi. Dönemde en önemsenen unsurun yiğitlik, kahramanlık olduğunu bu şiirde de görmekteyiz. Şairin kendisini arslanla özdeşleştirmesi de doğayla olan yakın ilişkiyi ispatlar niteliktedir. Kullanılan sözcüklerin öz Türkçe oluşu da yabancı etkilerden uzak bir yaşam sürüldüğünü gösterir diyebiliriz.**

II. metin, 13. yüzyılda yaşayan ünlü ozan Yunus Emre'den alınmıştır. **Acık, anlaşılır bir dil kullanılarak yazılan şiir didaktik (öğretici) unsurlar taşımaktadır. Dürüst olma, inanç sahibi olma, alçakgönüllü olma**

gibi erdemler üzerinde durulmuştur.

Dönemin tasavvuf kültürü ile oluştuğu gözlemlenen bu şiirde İslam inancına göre bir insanda bulunması gereken nitelikler sıralanmıştır.

III. metin, 20. yüzyıl Cumhuriyet Türkiye'sinde Orhan Veli Kanık tarafından kaleme alınmıştır. **Diğer metinlerden farklı olarak dördlük düzeninde yazılmamıştır. Ölçü, uyak gibi unsurlar da göz ardı edilmiştir. Anlaşılır bir dille yazılan bu metinde toplumsal bir içerik, alaycı bir dille sunulmuştur. "Geçim sıkıntısı" esprili bir dille eleştirilmiştir. 1940'lı yıllar II. Dünya Savaşı sonrası dönemdir. Bu dönemde yaşanan ekonomik sıkıntı, yokluk şairin şiirine de yansımıştır.**

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki dizelerin uyak örgüsünü bulalım.

Ecâl tuzağını açamaz mısın
Açıp da içinden kaçmaz mısın
Azâd eyleseler uçamaz mısın
Kırık mı kanadın kolların hani

Düz

Biri bir dalda yorgun bir çılğın havada
Biri daha ötede öter, durmadan öter
Akşam olunca döner, birleşir yuvada
Melekler bu yuvayı kanatlarıyla örter

Capraz

İki kaçak bir araya gelende
Görelim ne işler meydan içinde
Kesilir kelleler boşalır kanlar
Yeşin olur leşler meydan içinde

Düz

Seni sevmek mor denizlerdi biraz
Ne kadar gidilse bir o kadar bitmeyen
Umutlar ve yıkımlar ardında direnilen
Seni sevmek mevsimler içinde en güzel yaz

Sarma

etkinlik

Aşağıda boş bırakılan yerleri, istenen bilgilerle tamamlayalım.

Sanma her şey gece yatar	Hakikatin ermişleri	Keklik gibi taştan taşta sekerek	On altıya karar verdim yaşını
Çok şeyler var gece yatmaz	Marifetin görmüşleri	Gerdan açıp gelişini sevdiğim	Yenice sevdaya salmış başını
Hakkın cemalini görmüş	Veysel Karani dervişleri	Sağa sola taksim etmiş örgüsün	El yanında yıkar gider kaşını
Akarsular gece yatmaz	Zikre başlar gece yatmaz	Onar onar bölüşünü sevdiğim	Tenhalarda gülüşünü sevdiğim

Sözüm yalan ile büyür
İstemem dünyaya duyur
Sağ vücutlar gündüz uyur
Hasta başlar gece yatmaz.

Sarardı gül benzim soldu diyerek
Vuslat kıyamete kaldı diyerek
Hani Ruhsati noldu diyerek
Arayıp da buluşunu sevdiğim

Uyak Örgüsü **Düz**

Ölçüsü **8**

Durak **4 + 4**

Uyak Örgüsü **Düz**

Ölçüsü **11**

Durak **4 + 4 + 3**

Notlarım

1. Aşağıdakilerden hangisinde tunc uyak kullanılmıştır?

- A) Sofrada toplandı bütün aile
İkisi umulmaz bir sevinç ile
- B) Veda ettim gençliğimin gamsız geçen rüyasına
Çıktım aşkın nihayeti olmayan sahrasına
- C) Solardı renginden nuru güneşin
Sinmiş gönüllere sanki ateşin
- D) Yaşanmamış günleri ömür defterinden düşün
Aşk, yalnız aşk parçasıdır bu düşün
- E) Mektup yazdım acele
Al eline hecele

2. Yazdığı mektubu verdi elime

Bu şiirin ikinci dizesinin sonuna aşağıdakilerden hangisi getirilirse oluşan uyak türü yarım uyak olur?

- A) dilime   B) dizime   C) belime
D) telime   E) yelime

3. Aşağıdakilerin hangisinde dizelerdeki uyak türü yanlış belirtilmiştir?

- A) Leyl oldu, akmiyor dere sahilde dinliyor
Baygın, kesik nefesler uzaklarda inliyor
(Tunc uyak)
- B) Dilerse, her yüzde keder görünsün
Yıldızlar yerlere düşüp sürünsün (Yarım uyak)
- C) Bu ıslıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar
Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar
(Cinaslı Uyak)
- D) Gelse de en acı sözler dilime
Uçacak sanırım birkaç kelime (Zengin uyak)
- E) Milletin kalbinde yer etmez keder
Asırlar değişir, seneler geçer (Tam uyak)

4. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Hece ölçüsü Türk edebiyatına, aruz ölçüsü ise Arap edebiyatına aittir.
- B) Hece ölçüsünde tüm dizelerde eşit sayıda hece bulunur.
- C) Açık hece, ünlüden oluşan veya sonunda ünlü bulunan hecelere verilen addır.
- D) Hece ölçüsünde dizelerin bölümlenmesine takti adı verilir.
- E) Nakarat, şiirde tekrar edilen dizelere verilen addır.

5. Yüksek uçan gönül yorulur bir gün
Mizan terazisi kurulur bir gün
Herkesin ettiği sorulur bir gün
Döner mi yarabbim dil yavaş yavaş

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Sözcük hâlinde redif
- B) Ek hâlinde redif
- C) Zengin uyak
- D) Tekrar
- E) Yarım uyak

6. Dize sonundaki bir sözcüğün, diğer dizinin sonunda bulunan sözcüğün içinde oluşuyla meydana gelen uyağa "tunc uyak" denir.

Aşağıdakilerin hangisinde tunc uyak kullanılmıştır?

- A) Yüz yüze getirmez bizi asırlar
Meydana vurulsun saklanan sırlar
- B) Anladım, kimlermiş dost sandıklarım
Muhabbetlerini kiskandıklarım
- C) Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam
- D) Akşam silindi çehreler artık birer birer
Etrafa indi gölgeden asude cümleler
- E) Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi sendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

7. Aşk bir masal, yalanmış meğer,
Seven bir kalp için sığınılacak yer
Bu dizelerde kullanılan uyak türü aşağıdakilerin hangisinde yoktur?

- A) Zavallının derdi çoktur
Bir yuvası bile yoktur
B) Saadet benziyor boş bir seraba
Düşüyor her seven gönül azaba
C) Beni seviyorsan gönülden eğer
Sözümü kırmazsın işte bu eser
D) İçimde var yeni bir heyecanım
O kadar coşkun ki bu akşam kanım
E) **Ey Fatih, iraden gibi kuvvetli bir elde
Dünyanın asırlar boyu göz koyduğu belde**

9. Yıllar var ben onu hiç unutmadım
O beni sorar mı hatırlar mı ki?
Büsbütün silinip gitti mi adım?
Gönlünün vefası bu kadar mı ki?

Bu dizelerin ahenk unsurları için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. ve III. dizelerde tunç uyak örneklenmiştir.
B) 11'li hece kalıbıyla yazılmıştır.
C) **Ek halinde redife yer verilmiştir.**
D) Sözcük hâlinde redife yer verilmiştir.
E) II. ve IV. dizelerde tam uyak kullanılmıştır.

10. Çepecevre bir bahar içinde bir yer gördük
Ferhat ile Şirin'i beraber gördük
Baktık geceden fecre kadar ellerde
Yıldızlara yükelem eller gördük.

Bu dördünlüğün kafiye şeması (uyak düzeni) aşağıdakilerde hangisidir?

- A) Çapraz Uyak
B) Sarma Uyak
C) Düz Uyak
D) Örüşük Uyak
E) **Mani Tipi Uyak**

8. Tam uyak, mısra sonlarındaki iki ses benzerliğine dayanır.

Aşağıdakilerin hangisinde tam uyak kullanılmıştır?

- A) İhtiyar Angeli aktar küçük dükkânda
Sürme, laden, kına hep ayrı durur duvarda
B) Kutular ayrı, paletler, kavanozlar ayrı
"Ne ararsan bulunur derde devadan gayrı"
C) Her şey ona karşı durur
Güneş yakar, kış dondurur
D) **Ölürsem yazıktır sana kanmadan
Kollarım boynunda halkalanmadan**
E) Birdenbire gökkubbe dolar velvellerle
Atlar, koşar ön safta kabarmış yelelerle

11. I. Bu humma başka sevgilerden yadigâr anne
Svmeyen sevenden bahtiyâr anne.
II. Bilmezsün kaç gece böyle ağladım
Simdi tecrübem var artık anladım
III. O güzeller güzeli eşi Nöber Hanımın iç acısı
Kerim Ağa... hamlacı, Abdülmecid'in hamlacısı
IV. Huyu hırçındadır amma severiz.
Hattatımız diyerek övünür, hem överiz.
V. Şıktı, bir parça da hatta züppe
Basta bir ince sarık, sırtta ipek bir cüppe

Numaralı dizelerin hangisinde tam uyak kullanılmıştır?

- A) I. B) **II.** C) III. D) IV. E) V.

1. Mısra sonlarında anlamca ve görevce özdeş olan ek ya da sözcüklere redif denir.

Aşağıdakilerin hangisinde redif yoktur?

- A) Vücutun cennet bahçe bağıdır.
Kırkların sakisi Kevser dağıdır.
- B) Ördeğim var kazlarım var
Yare tenha sözlerim var.
- C) Güveyi güveyi bahçede gezer
Fesine fesine püsküller düzer
- D) Çok çekmişim cefa gel bir insafa
Andolsun mushafa ollam bîvefa
- E) El keyfi yetirdin çaldın çağırdın
Her çeşitten yedin sürdürdün savurdun

2. Bir bakış bir aşığa neler anlatır
Bir bakış, bir aşığı saatlerce ağlatır
Bir bakış bir aşığı aşkından emin eder
Seven insanlar daima gözleriyle yemin eder

Bu şiirin ahenk özellikleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ahengi sağlamak için sözcük tekrarına başvurulmuştur.
- B) Cinaslı uyağa yer verilmiştir.
- C) Düz uyak örgüsüyle uyaklanmıştır.
- D) Hem ek hem sözcük hâlinde rediflere yer verilmiştir.
- E) Tam uyağa yer verilmiştir.

3. Aşağıdakilerin hangisinde boş bırakılan yere ayraçla belirtilen sözcük getirilemez?

- A) ----- uyak, yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcüklerle oluşturulur. (Cinaslı)
- B) ----- ölçüsü, hece sayısının tüm dizelerde eşit olmasına dayanır. (Hece)
- C) -----, bir dönemin siyasi, dini, ekonomik, sosyal ve sanat ortamının oluşturduğu zevk ve anlayış bütünüdür. (Zihniyet)
- D) -----, şiirde ünlü bir sesin tekrar edilmesiyle oluşur. (Aliterasyon)
- E) -----, aruz ölçüsüyle yazılan bir şiirin dizelerinin kalıba göre bölümlere ayrılmasıdır. (Takti)

4. Aşağıdakilerin hangisinde diğerlerinden farklı bir uyak kullanılmıştır?

- A) Boyamak gözlerini bir siyah, bir maviye
Gece mehtaba dalmak sen de dalmışsın diye
- B) Dudağa kanla çizmek yeniden tebessümü
Dosta el sallar gibi, davet etmek ölümü
- C) Başka bir şekle koymak her gün güzel yüzünü
Tek seni hayal için süzerek batan günü
- D) Seni istikbal için önce gelmek cihana
Bir nefes dinlenmeden yıllarca koşmak sana
- E) Suda rüzgarda, kuşta, senin sedanı duyup
Vuslatın rüyasını görmek üzere uyuyup.

5. Ben bir dağın ağacıyım
Ne tatlıyım ne acıyım
Ben Mevla'ya duacıyım
Onun için inilerim

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) aaab şeklinde uyaklanmıştır.
- B) Tam uyak kullanılmıştır.
- C) Ek hâlinde redif kullanılmıştır.
- D) Tasavvufi bir tema üzerine yazılmıştır.
- E) Sanatlı bir dil kullanılmıştır.

6. Aşağıdakilerin hangisinde uyak, tek sestem oluşturulmuştur?

- A) Kaya dibi düz gibi
Bir su içtim buz gibi
- B) Beyime beyime Bayram beyime
Bayramdan bayrama gelir evime
- C) Kirpiğinden yavaş yavaş bir damla aksın
Çünkü, ruhum, sen de o gün anlayacaksın
- D) Bir günde doğup can veren altın kelekler
Bizden daha genç bir şair öldü diyecekler
- E) Senin yüzün benziyor aya
Sevdamı haykırdım tüm dünyaya

7. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Tam uyak mısra sonlarındaki iki ses benzerliğine dayanır.
 B) Aruz ölçüsü hecelerin açıklık kapalılık özelliğine dayanır.
 C) â, î, û gibi uzun ünlüler uyak incelenirken iki ses kabul edilir.
 D) Cinas, yazılışı ve okunuşu farklı, anlamları aynı olan sözcüklerle oluşturulur.
 E) Hece ölçüsü Türklerin millî ölçüsü kabul edilir.

8. Caddeden sokaklara doğru sesler elendi.

Pencereler kapandı, kapılar sürmelendi.
 Bir kömür dumanıyla tütsülendi akşamlar
 Gurbete düşmüşlerin başına çöktü damlar...

Bu şiirin uyak düzeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düz Uyak
 B) Çapraz Uyak
 C) Sarma Uyak
 D) Örüşük Uyak
 E) Mani Tipi Uyak

9. Kim bilir kaç kişi senin zarif hâllerini sevdi.

Kaç kişi güzelliğini sevdi
 Belki gerçek aşkla, belki değil
 Ama bir tek kişi seni sevdi
 Bir tek kişi değişen yüzündeki hüznü sevdi

Bu şiir için aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Zengin uyak kullanılmıştır.
 B) Tekrarlarla ahenk sağlanmıştır.
 C) İlk dizede "i" sesinin tekrarıyla asonans sağlanmıştır.
 D) Serbest ölçüyle yazılmıştır.
 E) Açık bir dil kullanılmıştır.

10. Senin için kandiller tutuştu kendisinden
 Resmine sürme çektim kandillerin isinden

Bu dizelerde kullanılan uyak türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zengin Uyak
 B) Cinaslı Uyak
 C) Tam Uyak
 D) Tunc Uyak
 E) Yarım Uyak

11. Hasretinle geçiyorken bu gençlik çağım,
 Ey sevdiğim ben ümitsiz değilim gene
 Ak düşünce saçların kumral rengine
 Kollarında son aşığın ben olacağım

Bu şiirin uyak düzeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Örüşük Uyak
 B) Çapraz Uyak
 C) Düz Uyak
 D) Mani Tipi Uyak
 E) Sarma Uyak

12. Sessizliğimi sesin sonlandırırsın sevgili

Saçlarından aksın damlasın hüznün
 Bir baharı andırırsın gülümseyen yüzün
 Sana bakan yüzüm umutlansın sevgili

Bu dördlüğün ahenk özellikleriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) "s" sesleri ile aliterasyon sağlanmıştır.
 B) "hüzün ve yüzün" kelimeleri yarım uyaklıdır.
 C) abba sarma uyak şemasına uygun yazılmıştır.
 D) "sevgili" sözcükleri redif oluşturulmuştur.
 E) Dil, estetik haz uyandıracak şekilde kullanılmıştır.

Şiir İnceleme Yöntemi-2 (Şiir Dili)

130 131

İMGE

Şair; duygu, düşünce ve hayellerini günlük dilden yo-
la çıkararak oluşturduğu bir üst dille anlatır.

Sözcüklerin âdeta kabuklarını kırarak, onlara yeni anlamlar yükleyerek sözcükleri zenginleştirip kullanma eğilimindedir.

* Kavramlara, nesnelere, dünyaya bambaşka bir bakış açısıyla yaklaşan şair, bunlara uygun bir dil de yaratır.

* Şiir dili dediğimiz bu yeni dil, farklı bağdaştırmalarla yüklüdür.

* Bunlar "imge" dediğimiz ses ve söz kalıplarıdır.

* Imge, edebî ürünlerde yansıtılmak istenen
daha canlı, etkili ve görünür kılmak için zihinde
canlandırılmaya çalışılan görüntüdür.

Tasarlanan ve hayal edilendir.

* İmgenin oluşması dilin mecaz kullanımına bağlıdır.

* Söz sanatları, sanatçının yeni kavram ve duyuları yeni imgelerle anlatmasına zengin olanaklar sunar.

* Imge, kapalı anlatım ögesidir.

* Imge; mecaza, söz ve anlam oyunlarına,
simgelere
ve çağrışımlara dayanır.

etkinlik

etkinlik

Yandaki dizelerdeki imgeleri bulalım.

Sonra o gider sesini yıkardı. (Cemal Süreya)

Hele o ham cumalar , o haziran kökleri (Metin Eloğlu)

Uykusuz camların kırmızı boynuzlu öküzü

Ellerimi yaladı mı yemyeşil kesilirim. (Oktay Rifat)

Ay doğar aç hayvan yavrularına karşı

Hızla büyürken kanlı otlar

Boşluklarda avlanır çirkinlikle

Başsız cinlerin başsız çocukları (Fazıl Hüsnü)

Yazık!

Sana ikram edecek Bir yalnızlığım bile yok! (Osman Onur Işıl)

etkinlik

Notlarım

SÖZ SANATLARI

1. Benzetme (Teşbih)

Bir varlığın daha iyi algılanmasını sağlamak üzere o alandaki güçlü bir varlıkla aralarında ilgi kurmaktır.

Örneğin sevgilinin gözlerinin siyahlığını vurgulamak istiyorsak "siyahlığı" ön planda olan bir varlığa benzetmeye çalışırız.

Sevgilinin gözleri	kömür	gibi	kapkaraydı
benzeyen (zayıf varlık)	kendisine benzetilen (güçlü varlık)	benzetme edatı	benzetme yönü (ortak nokta)

Değirmen	misali	döner	başım.
kendisine benzetilen	benzetme edatı	benzetme yönü	benzeyen

Teşbih (Benzetme) Türleri

1) Ayrıntılı Benzetme (Tam Teşbih)

Benzetmenin dört unsurunun da kullanıldığı benzetmedir.

Çelik gibi sağlam bir iradeye sahiptir.
k.benz. b.edatı ben.yönü benzeyen

3) Pekleştirilmiş Benzetme

Benzetme edatı kullanılmadan yapılan benzetmedir.

Aşk bir atestir yakıp kavuran
benzeyen k.benz. benzetme yönü

Benzetme edatı söylenmemiş.

2) Kısaltılmış Benzetme

Benzetme yönü belirtilmeden yapılan benzetmedir.

Sevdam rüzgâr gibiydi.
benzeyen k.benz. b.edatı

Benzetme yönü söylenmemiş.

4) Güzel Benzetme (Yalın Benzetme / Teşbih-i Belîğ)

İki ana öğeyle yapılan benzetmedir. Yalnızca benzeyen ile kendisine benzetilen kullanılarak yapılır.

Zeytin gözlüm sana meylim nedendir?
k.benz. benzeyen

Benzetme edatı ve yönü belirtilmemiştir.

Notlarım

2. Teşhis (Kişileştirme)

İnsana ait özellik ve eylemlerin insan dışı varlıklar için kullanılmasıdır.

"İçmiş gibi geceyi bir yudumda

Göğün mağrur bakışlı bulutları" (mağrur = gururlu)

Gururlu olmak, gururlu bakmak insana ait bir özelliktir.

"Bulut" bu nitelikler yüklenerek kişileştirilmiştir.

"Arıyor batan güneş, seni dağlar ardında"

"Aramak" özelliği yüklenerek "güneş" kişileştirilmiştir.

3. İntak (Konuşturma)

İnsan dışı varlıkların konuşturulmasıdır.

Dolap niçin inilersin

Ben Mevla'ya aşık oldum

Derdim var inilerim

Onun için inilerim

Yunus Emre'den alınan bu dörtlükte dolap konuşturulmuştur.

Bu dizelerde intak sanatı vardır.

Ancak aynı zamanda "teşhis" sanatı da

vardır. Çünkü konuşmak insana has bir eylemdir.

İnsan dışı varlıklara aktarıldığına göre kişileştirmeye yani "teşhis" sanatına başvurulmuştur.

4. Mecazımüsel (Ad Aktarması / Düz Değişmece)

Benzetme amacı gütmeksizin bir sözcüğün başka bir sözcük yerine

kullanılmasıdır.

Bir sözcüğü başka bir sözcük yerine kullanırken bazı anlam ilgileri doğrultusunda hareket edilir.

* Araba bozulunca yolda kaldık. Araba - motor
bütün parça

* Tüp bitti mi bilmiyorum. tüp - gaz
dış iç

* Koca tepsiyi bitirdi. tepsi - yiyecek
dış iç

* Tamburi Cemil Bey çalıyor eski plakta. T.Cemil Bey - beste
sanatçı Eser

* Anadolu çok ağlamış, çok gülmüş. Anadolu - halk
yer insan

* Uçaklar ölüm yağdırıyordu. ölüm - bomba
sonuç sebep

Su örnekleri beraber inceleyelim.

Telefonunu söyle de yazayım.
(telefon - numara)

Edebiyatımız usta kalemleri tartışıyor.
(usta kalem - yazar)

Biz Orhan Velileri okuyarak büyüdük.
(Orhan Veli - şiirleri)

Gemi Samsun'a yanaştı.
(Samsun - liman)

Tencere kaynayınca ocaktan indir.
(tencere - yemek/ sıvı)

Camı içeriden kapat. (cam - pencere)

Batı bizi anlamıyor. (batı - insanlar)

etkinlik

Notlarım

5. Tariz (İğneleme / Dokundurma)

Bir sözü cümle içinde tam tersi anlama gelecek şekilde kullanmaktır. Amaç alay etmek, eleştirmektir. Söz, dolaylı yoldan anlatılmış olur.

Bize kâfir demiş müfti efendi
Tutam ben ona diyem müselman
Varıldık yarın rûz-i cezaya (ceza günü)
İkimiz de çıkarız anda yalan

Nefi

Nefi, müftü efendinin ona "kâfir" deyişine karşılık müftü efendiye "müslüman" diyor. Ve ekliyor. Ceza günü geldiğinde ikimizin de dediği yalan çıkar diyerek kendisinin müslüman, müftünün ise kâfir olduğunu ince bir nükteyle söylemiş oluyor.

6. Kinaye (Değınmece)

Bir sözün hem gerçek hem mecaz anlamını çağrıştıracak şekilde kullanılmasıdır.

7. Tevriye

İki temel anlamı bulunan bir sözün uzak anlamının kastedilerek kullanılmasıdır.

Bunca letafet çünkü sende var
O beyaz gerdanda bir de ben gerek

ben : { 1. Vücuttaki benek
2. Birinci kişi zamiri

Bu örnekte "ben" kelimesinin iki anlamına ulaşmak da mümkündür. "Beyaz gerdanda bir ben gerek" derken hem "benek, siyah nokta" hem de "şairin kendisi" kastedilmiştir.

Kinaye sanatında söz gerçek anlamıyla var olsa da mecaz anlamı vurgulanır. Türkçedeki birçok atasözü ve deyim kinayeye örnek gösterilebilecek niteliktedir.

"Düşene el uzatmak gerek"

Bu cümlede bir kişinin ayağa kalkması için elini uzatıp elinden tutmak anlamı rahatlıkla anlaşılacaktır. Ancak bu, cümlenin gerçek anlamı, yani yüzeydeki anlamıdır. Mecaz ve asıl vurgulu olan anlamı, kötü durumda olan insanlara yardım etmek gerektiğidir. Cümle hem gerçek hem mecaz anlamı çağrıştırdığına göre kinaye sanatına örnektir diyebiliriz.

Ne de olsa kışın sonu bahardır
Bu da gelir, bu da geçer ağlama

Bu dizelerde kış ve bahar sözcükleri kinayeli kullanılmıştır. Hem gerçekten bir mevsim döngüsünden bahsedilebilir iyi, huzurlu günler gelecektir mesajı verilmektedir. Ama mecaz anlam daha ön plandadır.

Bir buse mi bir gül mü verirsin dedi gönlüm
Bir nim tebessümle o âfet gülü verdi.
Nim : Yarım

gülü vermek : { 1. Gül vermek
2. Gülümseyivermek

Eşesli "gül" kelimesi ile hem "sevgilinin çiçek verdiği" hem de "gülümseyiverdiği" anlamlarına ulaşmak mümkündür.

8. Tenasüp (Uygunluk Sanatı)

Anlamca ilgili sözcüklerin bir arada kullanılmasıdır. Şairin bir şiirde **“deniz, dalga, tekne, kum, sahil, liman”** gibi sözcükleri bir arada kullanması tenasüp sanatını örnekler.

Uçun kuşlar uçun doğduğum yere;
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere
Dikenler içinde sarı gül vardır.

“Dağ, orman, dere, mor sümbül, diken, gül” sözcükleri birbirleriyle ilgilidir.

Aşk derdiyle hoşem, el çek ilacımdan tabib
Kılma derman kim helâkim zehr-i dermanındadır.

“Tabib, ilaç, derd, derman” sözcükleri anlamca ilgilidir, tenasüp içerir.

İstiare Türleri

a. Açık İstiare

Yalnızca **kendisine benzetilenle** yapılan istiaredir.

Yüce dağ başında **siyah tül** vardır.

duman – **siyah tül'e**
benzeyen **kendisine benzetilen**

Yedi tepeli şehirde bıraktım **gonca gülümü**

sevgili – **gonca gül**
benzeyen **kendisine benzetilen**

etkinlik

Notlarım

9. İstiare (Eğretileme)

Bir sözcüğün benzetme amacıyla başka bir sözcük yerine kullanılmasıdır.

İstiarenin benzetmeden farkı şudur:

Benzetme olması için benzeyen ile kendisine benzetilenin bir arada kullanılması gerekir.

İstiarede ya **benzeyen** ya da **kendisine benzetilen** kullanılır, diğeri **kullanılmaz.**

“YGS’de binlerce fidan ter döktü.”

Bu cümlede “fidan” sözcüğü benzetme amacıyla “öğrenci - genç” sözcüklerinin yerine kullanılmıştır.

b. Kapalı İstiare

Yalnızca **benzeyenin** kullanıldığı istiaredir.

Ay, bu gece üzerimize damlıyor.

ay – **su**
benzeyen **kendisine benzetilen**

Aşkın açamadığı kapı

Kanatlanıp uçamadığı yer mi var?

Aşk – **kuş**
benzeyen **kendisine benzetilen**

Mehtabı yorgun mu, hasta mı bilmem!

Mehtap – **insan**
benzeyen **kendisine benzetilen**

Bu örnekte mehtabın kişileştirildiğini görüyoruz. Her kişileştirme aynı zamanda kapalı istiaredir.

c. Temsili İstiare

Benzetmeyi oluşturan temel öğelerden biriyle,

aralarında çok sayıda benzerlik ilgisi kurularak yapılan bir istiare türüdür.

Söylenmeyen benzeyenin bütün özellikleri, kendisine benzetilende verilir.

★ *Tevfik Fikret'in "Hayat" şiirinde hayat, denize düşmüş zavallı bir çocuğa benzetilir.*

etkinlik

10. İstifhâm (Soru Sorma)

Sözde soru cümlelerinin şiirde kullanılmasıyla

oluşturulan söz sanatıdır.

Yanıt beklenmeksizin sorulan bu sorularda bir heyecanı, bir duyguyu veya onaylatmayı yansıtmak esastır.

Birden kapandı birbiri ardınca perdeler...

Kandilli, Göksu, Kanlıca, İstinye neredeler?

Som zümrüt ortasında, muzaffer, akıp giden

Firûze nehri nerde? Bugün saklıdır, neden?

HAYAT

Nedir bilir misin oğlum? Önünde hârelenen

Şu mâvi safhaya bak, şimdi ansızın seni ben

Tutup da fırlatırsam onun derinliğine

Düşün biraz ne olur? Korku bilmesen de yine

Tahammül eyleyemez, çirpiniyorsun, ağlıyorsun;

Zavallı kollarının hükmü yok ki kurtarsın,

O mâvi şey seni yuttukça haykırır, bağırıyorsun

Fakat halâs olamazsın, omuzlarından ağır,

Demir, haşın iki el muttasıl itip zedeler.

Ve çâre yok, ineceksin ... Bu işte ömr-i beşer.

Tevfik Fikret

11. Tecâhülürif (Bilmezlikten Gelme)

Bildiği bir şeyi bilmiyormuş gibi davranmaktır.

Yani ârifâne cahilliktir.

Şairler buna nükte yapmak amacıyla başvururlar.

Şakaklarım kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Ya gözler altındaki mor halkalar?

Neden böyle düşman görünüyorsunuz,

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Aynada kendi yüzünü seyreden şair, yüzünü ilk kez görüyormuş gibi davranıyor, yaşlandığının farkında değilmiş gibi yaparak "tecahül-i arif" sanatına başvurmuş oluyor.

Notlarım

12. Mübalağa (Abartma)

Var olanı, olduğundan **çok** veya **az olarak** gösterme sanatıdır. Şair; coşkusunu, heyecanını, duygularındaki **taşkınlığı** mübalağa yardımıyla daha etkili anlatır.

Alem sele gitti gözüm yaşından

Bu dizelerde şair, üzüntüsünün yoğunluğunu aktarmak için mübalağaya başvurmuştur. Çok gözyaşı döküğünü belirtirken gözyaşlarını sel oluşturmuş gibi aktarmıştır.

Bir of çeksem karşıki dağlar yıkılır.

Havada uçuşan tüy bile

Benim kadar hafif değil.

Bu dizelerde şair, of çekerek karşıdaki dağların yıkılacağıni söyleyip abartma yapmıştır.

14. Hüsnüalil (Güzel Sebebe Bağlama)

Bir olayın **gerçek nedeni bilindiği hâlde**, onu **daha güzel bir** sebebe bağlayarak açıklamak demektir.

Yani gerçek dışı bir **neden-sonuç** ilişkisi kurmaktır.

Yeni bir kıt'ada yem vermek için atlarına

Katılmaşlardı bilerce atlı fetih rüzgârına

Bu dizelerde askerlerin akına katılmalarının gerçek nedeni yeni topraklar elde etmek istemeleridir. Ancak şair bu nedenin dışına çıkarak, atlarına yeni bir kıt'ada yem vermek istediklerini gerekçe olarak göstermiştir.

Öyle yürekten ağladı ki

Gözyaşları gülü ala boyadı

Gülün renginin al (kırmızı) olması kendi doğası gereğidir. Ancak saire göre gülün kırmızı olmasının nedeni sevgilinin içten döktüğü gözyaşlarıdır.

13. Telmih (Hatırlatma)

Siirde **bir efsaneye, bir halk hikâyesine, masala, tarihteki bir olaya, bir savaşa veya bilinen bir kişiye** gönderme yapılmasıdır.

Gökyüzünde İsa ile

Tur Dağı'nda Musa ile

Elindeki asa ile

Çağırayım Mevlam seni

Bu dörtlükte şair Hz. İsa'nın gökyüzüne yükselişi inancına, Tur Dağı'nda Allah'la konuşan Hz. Musa'ya ve onun mucizeler oluşturan asasına değinmiş, bu durum ve olayları hatırlatmıştır.

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhidi

Bedr'in arslanları ancak bu kadar şanlı idi.

Bu dizelerde de Bedir Savaşı'ı hatırlatılmıştır.

15. Tezat

Bir varlık, olay ve durumun **karşıt** yönlerini ifade eden sanattır.

Amaç birbirine karşıt kavramları bir arada kullanılmaktır.

Dünya o kadar büyük ki

Bir noktayım ortasında, ne yapsam

Bazen de o kadar küçülüyorum ki

Devrilecek sanıyorum kımıldasam

Bu dizelerde dünya hem büyük hem de küçük olarak verilmiştir.

Simdi Okuma Zamanı

YARININ BAŞLANGICI

yalnızım
 karanlıklar tüküren kahrolası bir denizde
 serseri bir mayın kadar
 yalnızım
 sizler de olmasaydınız sen de olmasaydın
 ya siz de olmasaydınız ya siz de
 toz topraklı bir rüzgâr telaşıyla
 etrafımı alvermeseniz
 sesleriniz
 güleç çocuklar gibi gelivermeseler
 ya öfkemiz de olmasaydı
 zulmün körüğüyle üflediğimiz
 ya öfkemiz de
 bilmem ki ne yapardım

Attila İlhan

etkinlik

"Yarının Başlangıcı" şiiri aşağıdaki sorular çerçevesinde inceleyiniz.

- 1 Bu şiirde kişileştirme (teşhis) sanatına örnek olabilecek dizeleri yazınız.
*Karanlıklar tüküren
 kahrolası denizde
 serseri mayın
 rüzgâr telaşı*
- 2 Şiirde imgeli söyleyişe başvurulmadığına örnek olabilecek bir dize var mıdır? Varsa gösteriniz.
Mısralarda bir bütün hâlinde imgeli söyleyiş vardır.
- 3 Bu şiirde kişileştirme sanatı dışında yer verilen söz sanatlarını yazınız.
Tesbih (benzetme) sanatına yer verilmiştir.
- 4 Şairin dizeleri küçük harfle başlatması ve hiç noktalama işareti kullanmaması şiirin yazıldığı dönemin zihniyeti ile ilgili hangi sonuçlara ulaşmamızı sağlar? Yazınız.
Dönemin şiir anlayışında kuralcılığın olmadığını, serbest bir anlayışın hâkim olduğunu gösterir.

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki şiirlerde kullanılan söz sanatlarını yazalım.

1 Yatıyor boynu bükük, yatıyor benzi uçuk
Elli asır yaşadı elli yılda bu çocuk

1 *Teshis, Mübalağa*

2 Kandilli yüzerken uykularda
Mehtabı sürükledik sulara

2 *Mecazimürsel, İstiâre*

3 Cânı kim cananı için sevse cânânın sever
Cânı için kim ki cânânı sever canın sever

3 *Teshis, Mübalağa*

4 Karlar etrafı beyaz bir karanlığa gömdü
Kar değil, gökyüzünden yağan beyaz ölümdü

4 *Tekrir, Aliterasyon, Tenasüp*

5 Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer

5 *Mübalağa, Tesbih, Tenasüp*

etkinlik

Aşağıdaki şiirlerde kullanılan söz sanatlarını yazalım.

1 On dokuzda olur hasta
Zülüfleri deste deste
Gelin şeker şerbet pasta
Kız petekte bala benzer

1 *Teshis, Tenasüp*

2 Gel benim sarı tamburam
Sen ne için inilersin
İçim oyuk derdim büyük
Ben onunçün inilerim

2 *İntak, Teshis, Kinaye*

3 Leyla gelin oldu, Mecnun mezarda
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi

3 *Telmih, Hüsnütalil, Teshis, Tenasüp*

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

- 1 Benzetme; benzeyen, kendisine benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı gibi öğelerden oluşur. D
- 2 İnsana ait özelliklerin insan dışı varlıklara akarılmasına teşbih adı verilir. Y
- 3 "Sen gittin diye üç gündür. Aralıksız yağıyor yağmur." dizelerinde hüsnütalil (güzel sebebe bağlama) örneklenmiştir. D
- 4 Anlamca ilgili sözlerin dizelerde bir arada kullanılmasıyla tenasüp sanatı oluşur. D
- 5 İki tür istiare vardır: Açık ve kapalı istiare. D
- 6 "Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl" dizesinde parça - bütün ilişkisiyle "hilâl" söylenerek "bayrak" kastedilmiştir. D
- 7 Tevriye şiirde hem gerçek hem mecaz anlama gelebilecek söyleyişlere yer verilmesiyle oluşan bir söz sanatıdır. Y

etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

- 1 Tecahülûarif bir olayı, durumu gerçek nedeni dışında güzel bir nedene bağlamaya dayanan söz sanatıdır. Y
- 2 "Dönülmez akşamın ufkundayız vakit çok geç / Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç" dizelerinde "geç" sözcükleri cinas oluşturmuştur. D
- 3 Her kapalı istiare aynı zamanda teşhistir. Y
- 4 "Yakup'un kara su inmiş gözlerinde, / Yusuf'un kuyulu çığlıkları var" dizeleri telmih sanatına örnektir. D
- 5 İntak sanatı, insan dışı varlıkların konuşurulmasıdır. D
- 6 "Ne kadınlar sevdim, zaten yoktular" dizesinde hem sevilen hem var olmayan kadınlar imgesi tezat sanatına örnektir. D
- 7 "Sağım solum, önüm arkam Bürütüs" dizesinde Kral Sezar'ı haince öldüren Bürütüs'ten bahsedilerek tevriye örneklenmiştir. Y

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı

O sabah erkenden koyulduk yola
 Bir çınar seslendi: Uğurlar ola!
 Açtı sinisini bize ormanlar,
 Başladı birden eşsiz sonbahar...
 Altımızda yapraklardan bir halı,
 Söyledi sular en eski masalı,
 Bakarken bir ağaca dalgın dalgın;
 Duyduk hüznünü solan yaprakların.
 Gölgesi ve kuytu yollardan geçtik,
 Göründü bir ara sonsuz mavilik...
 Sonra bir sevinç sardı gönülleri,
 Bulduk karşımızda Yedi Göller'i...

Değişti birden tabiatın görünüşü
 Başladı ansızın bir renk cümbüşü,
 Sihirli bir fırça değmiş her yere,
 O eşsiz güzellik sinmiş renklere.
 Kırmızısı, sarı ve yeşili,
 Büyüledi bizleri bir şiir gibi.
 Koro halinde dallar derin derin,
 Söyledi şarkısını mevsimlerin.
 Doldu içimize toprak kokusu
 Dünyaya yeniden bir gelişti bu.
 Kapıldık durgun suların sihrine,
 Bir el tutup çekti bizi derine...

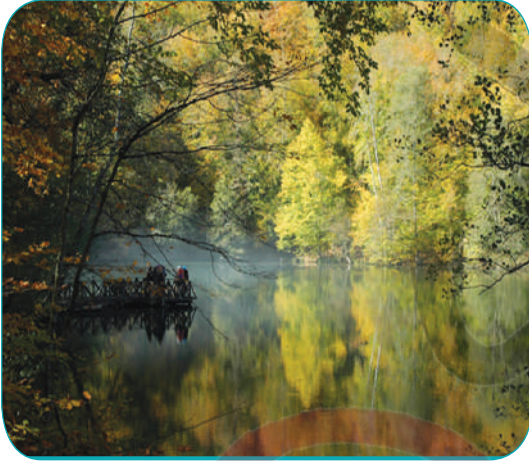
***

Orada gördük güneşin saltanatını,
 Işıkların renklerle vuslatını.
 Dillerde eski sevdaların tadı,
 Herkes ömrünü yeniden yaşadı...
 Daldan dala söylediği kuşların,
 Eşsiz senfonisiydi sonbaharın.
 Derken o güzelim saatler geçti,
 Döndük bir rüyadan uyanır gibi.
 Yedi Göller'de yedi iklim yaşadık,
 Mutluyuz öylesine, fakat ne yazık;
 Gelmez bir daha böyle bir sonbahar,
 İnsan o saltanatı bir defa yaşar.

Ümit Yaşar Oğuzcan

Metni Değerlendirelim

Ümit Yaşar'dan alınan bu şiirde şair, yaptığı bir yolculukla ilgili izlenimlerini yansıtmıştır. Şairin izlenimlerini olduğu gibi yansıtmadığını görüyoruz. Şair, şiiri oluştururken günlük dilin dışında farklı bir dil kullanmıştır. Sözcükler ağırlıklı olarak mecaz anlamda kullanılmıştır. Şiirin dizelelerini mecazlardan arındırdığımızda oluşturmak istediği atmosferi yakalayamayacağını görürüz.

Şiirde sanatlara da yer verilmiştir. Örneğin çınarın seslenmesi, ormanların sinisini açması, suların eski bir masalı söylemesi, yaprakların hüznü olması gibi ifadelerle kişileştirme yapılmıştır. Yine yere dökülen yaprakların oluşturduğu durum bir halı, kuşların ötüşü bir senfoni gibi düşünülmüş, yaşananlar bir rüya gibi sunulmuş böylece teşbih (benzetme) sanatı kullanılmıştır. Bütün bunlar şiirin farklı bir dille, anlatımla ortaya konduğunu göstermektedir.

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki dizelerde görülen söz sanatlarını bırakılan yerlere yazalım.

1 Ne nergis ne leylak, ne lale ne gül
Hepsiyle dolu bir sensin güzel

Tenasüp , Teşbih

2 Yok mu?
Senin insafın yok mu?
Bir güler yüzün çok mu?
Dağ mısın taş mısın?

İstifham

3 Yürüyorum hasretin, acının üstüne
Sığmıyorum dünyaya dar geliyor

Abartma

4 Tutuşup yan küle dön
Yok bu da yetmez mum gibi eri
Hayır hayır ah kıyamam
Ben öleyim yeter ki dön

Kapalı İstiare , Teşbih

5 Uzanıp Kanlıca'nın orta yerinde bir taş
Gözümün yaşını yüzdürürüm Hisar'a doğru

Abartma

6 Bir lodos lazım şimdi bana bir kürek bir kayak
Zulada birkaç şişe yakut yer gök kırmızı

Tenasüp

Aşağıdaki dizelerde görülen söz sanatlarını boşluklara yazalım.

1 Yandım yandım ah ki ne yandım
Bana yeniden şarkılar söyleten kadın

Kinaye
Kapalı İstiare

2 Sanma ki dikecekler meydana
Heykelini, taşını
Kuş gibi özgür uçmaya kalkma
Seller geçemez gözyaşını

Abartma, Tenasüp

3 Yamaçtaki sürüden birkaç çelimsiz kuzu.
Haykırıyor: "Ya bizikimler kurban edecek?"

Teshis, İntak

4 Güzel bebek buram buram
İnsan, sevgi kokuyorsun
Bir küçücük dünya gibi varlığın
Sirtında dünyayı taşıyorsun

Teşbih, Abartma

5 Gülüşlerim vardı benim
Ben kimim ben nerdeyim
Tam karşıya geçerken
Bıraktığın o el benim

Mecazımürsel, İstifham

6 Bu kez pek affilli yalnızlık
Aldatan bir kadın kadar düşman

Teşbih

Notlarım

Konu Değerlendirme Testi -3

60

172

1. Anlamca ilgili sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan sanata "tenasüp" adı verilir.

Aşağıdakilerin hangisinde tenasüp sanatı örneklenmiştir?

- A) Giderken gözlerin iki paslı çiviydi
Çakıldı yüreğime
- B) **Notalarını kaybetmiş bir senfoni
Kemanın, piyanonun arkasından koşar**
- C) Gölge gözler ki
Esmerleşmiş atestir
- D) Yarın dudağından getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil
- E) Beni sevmediğin zamanlarda
Alištim susmaya

4. Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda
Ne sen bunun farkındasın ne de polis farkında
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.

Bu şiirde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi yoktur?

- A) İntak B) Teşhis C) Tekrir
D) Teşbih E) Hüsnütalil

2. Bir mum gibi eriyorum günden güne
Yalnızlığım bir yamalı bohça
Sessizlik çığlık çığlık büyürken söyle
İyileştirmek için yaramı sesini sürüyorum üzerine

Bu şiirde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Teşbih B) Tezat C) İstiare
D) **Teşhis** E) Tenasüp

3. Yaprak yüklü dallarına ışıklar giymiş
Ağaçlar, fidanlar çalılar içindeymiş

Bu dizelerde yer alan söz sanatları aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Tenasüp - Teşbih
B) Teşbih - Teşhis
C) **Tenasüp - Mecaz**
D) Mübalağa - Kinaye
E) İstiare - Tezat

5. Bu gönlüm sır gibi sevda var gibi
I II

Tutuştum kar gibi, yürek nar gibi
III IV

Gözyaşım dür gibi gönlüm pir gibi
V

İnancın dozunu yaranlar bilir.
(dür: inci)

Numaralı bölümlerin hangisinde benzetme yoktur?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

6. **Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük benzetme amacıyla başka bir sözcüğün yerine kullanılmıştır?**

- A) Ünlü raketler tenis turnuvasının son gününde İngiltere'deydi.
- B) **Edebiyatımızın yeni yıldızı, son romanıyla ilgileri üzerine çekmeyi başarmış.**
- C) Koca tabağı tek başına mı yedin?
- D) Biz, Kemalettin Tuğcu'yu okuyarak büyüdük.
- E) Yazarlar, uzun zaman Anadolu'yu anlamadılar.

7. "Ben ki dünyanın en kalabalık yalnızım"

Bu dizedeki söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tezat B) Mübalağa C) Teşhis
D) Teşbih E) Mecazımürsel

8. "Senin olmadığın zamanlarda
Avaz avaz susuyorum"

Bu dizelere hakim olan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teşbih B) Hüsnütalil C) Tezat
D) Tekrir E) Tevriye

9. Sen gittin gideli
Sarkı söylemeyi unuttu yıldızlar
Bütün çiçekler mahzunlaştı
Sarardı dallarda yapraklar
Denizler dalgınlaştı, tüm bulutlar kederli
Sen gittin gideli

Bu şiirde aşağıdaki varlıklardan hangisi kişileştirilmemiştir?

- A) Yıldızlar B) Çiçekler C) Dallar
D) Denizler E) Bulutlar

10. "Al geceyi, üstüne ört sevgili
Dünyanın tüm gecelerini"

Bu dizelerdeki söz sanatı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) "Gece" yorgana benzetilmiş, ancak "yorgan" söylenmeyerek kapalı istiare yapılmıştır.
B) "Gece", "yorgan"a benzetilerek teşbih yapılmıştır.
C) Birbirleriyle ilgili sözcükler kullanılarak tenasüp sanatı örneklenmiştir.
D) "Gece" sözcüğü kişileştirilmiştir.
E) "Sevgili", "yıldız"a benzetilmiştir.

11. Aşağıdakilerden hangisinde teşbih yoktur?

- A) Sevgi kınalı kekliktir.
Uçar iken kanadından vurulur.
B) Kin öyle bir kasırğa gibi eser.
Ki rüzgarında çocuktur yapraklar.
C) Barış bir şarkılı gençliktir.
Gül yürekler göğüs kafeste çürür.
D) Umut kavgalarda omuz omuzadır.
Yalnız inananların yüreğinde kurulur.
E) Aşk, aydınlık bir gökyüzüdür.
Sevince ışığını yeryüzüne indirir.

12. Aşağıdakilerin hangisinde dört ögesi de kullanılmış bir benzetme vardır?

- A) Hatice'm bir nazlı yaprak
Rüzgâların gezdirdiği toprak toprak
B) Sen, sana benzeyen tüm renkler gibisin
Sen, sana benzersin
C) Hüzün, duman gibi ağır ağır
Çöktü odanın ortasına
D) Gül yüzlü yârime hoşçakal derim
Aşkı valizime koyup buradan giderim
E) Yüzünün merdivenlerinden
Birkaç damla gözyaşı yuvarlandı.

13. Kayalar merdin merdin
Kim bilir kimin derdin
Deniz mürekkep olsa
Yazılmaz benim derdim

Bu şiirin son iki dizesine hakim olan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tezat B) Mübalağa C) Tariz
D) Teşhis E) Tenasüp

1. Aşağıdakilerin hangisinde ayraçla belirtilen sanat ilgili dizelerde örneklememiştir?

- A) Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu
(Mübalağa)
- B) Güzel şeyler düşünelim diye
Masmavi olmuş gökyüzü
(Hüsnütalil)
- C) Sular mı yandı
Neden tunca benziyor mermer
(Tecahülûarif)
- D) Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam
(Teşhis)
- E) Güllerden, nergislerden, sümbüllerden
Aldım haberin bülbüllerden
(Tenasüp)

2. Nedim- i zârî bir âfet esir etmiş işitmişim
Sen ol cellad-ı din ol düşman-i îmân mısın kâfir
Nedim

[Zavallı Nedim'i (yani beni) bir âfetin esir ettiğini işittim. Yoksa o din celladı, o iman düşmanı olan kâfir sen misin?]

Nedim'den alınan bu beyitte aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

- A) Tecahülûarif B) Hüsnütalil
C) Tariz D) Tezat
E) Kinaye

3. Senin bu saçların bu büyü
Senin bu benlerin öldürür beni
Senin bu leblerin senin bu sözün
Senin bu dillerin öldürür beni
(büy: koku, leb: dudak)

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi ağır basmaktadır?

- A) Telmih B) Tekrir C) Tariz
D) Teşbih E) Kinaye

4. Eğer ben ben isem nesin sen ey yâr
Ve eğer sen sen isen neyim men-i zâr

Bu dizelerde şair kendisini ve sevgilisini çok iyi bildiği hâlde kişiliklerini sorgulayarak bilmezden gelmektedir.

Buna göre verilen beyit aşağıdaki söz sanatlarından hangisini örneklemektedir?

- A) Tariz B) Tezat C) Aliterasyon
D) Tekrir E) Tecahülûarif

5. Benem ol aşk bahrisi, denizler hayran bana
Derya benim katremdir, zerreler umman bana
(O aşk denizi benim, denizler bana hayrandır
Deniz benim damlamdır, zerreler büyük denizdir
bana)

Bu beytin ikinci dizesinde aşağıdaki söz sanatlarından hangileri vardır?

- A) Mübalağa – Tezat
B) Benzetme - Kişileştirme
C) Tezat – Mecazımürsel
D) Teşbih – İstiare
E) Akis – Kişileştirme

6. I. Durakta üç kişi
Adam, kadın ve çocuk
II. Adamın elleri ceplerinde
Kadın çocuğun elinden tutmuş
III. Adam hüzünlü
Hüzünlü şarkılar gibi hüzünlü
IV. Kadın güzel
Güzel anılar gibi güzel
V. Çocuk güzel anılar gibi hüzünlü
Hüzünlü şarkılar gibi güzel

Numaralı dizelerin hangilerinde teşbihe yer verilmiştir?

- A) I. ve II. B) II. ve III. C) III. ve IV.
D) IV. ve V. E) I. ve V.

7. Geçmişte yaşanan önemli bir olayı, bir savaşı, efsaneyi, masalı, destanı, ünlü bir şahsiyeti şiirde hatırlatmaya "telmihi" adı verilir.

Aşağıdakilerin hangisinde telmihi sanatı örneklenmiştir?

- A) Uykusuz bir güvercinim
Ecel beklemekten, ben direnmekten
yorgunum
- B) Gümüşü bir yalnızlık, toz kokan sofalarda
Şimdi mehtap uykudadır sahralarda
- C) Ilık nefesini üfleyince doğa
Bir ilkbahar tomurcuğuna döner yüreğim
- D) Kör kuyularda imdatsız kalan Yusuf'um
Kıskançlık ipiyle bağlandım, uykusuzum
- E) Gökyüzü sarsılır da düşerse üzerimize
Bir serçe kanadı dayanaktır derdimize

8. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcüğün karşıladığı varlık kişileştirilmemiştir?

- A) Bir köpeğin uykusunu ezdin
İzmarit çiğner gibi
- B) Ben ölümle barıştım sonunda
Ölümsüzlerin arasına karıştım sonunda
- C) Dalgın rüzgârlarla söyleş
Derelerin sesiyle eğleş
- D) Dünyaya bakarken ne çok acıyı gördü güneş
Ölüm, ayrılık, zulüm birbiriyle kardeş.
- E) Dalından kovulan bu yaprak
Ağacına kırgın, ben sana değilim

9. Yılan kandırılmış, elma yenmiş bir defa
Cennetten kovulmuş anamızla babamız

Yukarıdaki dizelere hâkim olan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Telmihi B) Tevriye C) Cinas
D) Teşbih E) Mübalağa

10. Ömrünün borcunu öder güzelliğin
Güzelliğin borcunu ömrün öder

Bu dizelerle örneklenen söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Akis B) Tesasûp C) Telmihi
D) Teşbih E) Hüsnütalil

11. Zaman bir erozyondur
Silip götürür kadınların
En bereketli güzelliğini
Geriye memnun bir hatıra kalır

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenmez?

- A) I. dizede benzetmeye başvurulmuştur.
B) Kadınların güzelliği toprağa benzetilmiştir.
C) "Erozyon, götürmek, bereket" sözcükleri arasındaki anlam ilgisiyle tenasûp sanatı örneklenmiştir.
D) İstiare sanatı yapılmıştır.
E) Telmihi sanatı örneklenmiştir.

12. Depremi hemen fark etsinler diye
Yağmur şiddetle indi siteye

Bu dizelere hakim olan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hüsnütalil B) Tecahülûarif
C) Teşbih D) Tezat
E) Tariz

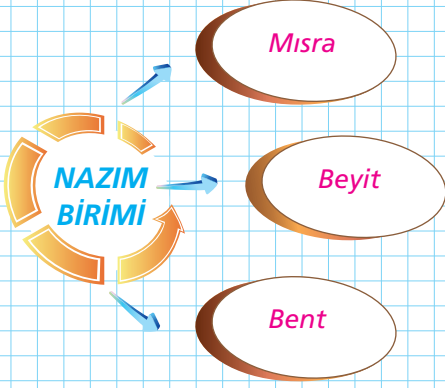

Şiir İnceleme Yöntemi-3 (Şiirde Yapı)

185 186

Nazım Birimi

Şiirde anlam ve söyleyişçe uyumluluk gösteren en küçük bütünlük, olarak tanımlanabilir.

1. Mısra (Dize)

Şiirin her **satırına** verilen addır. En küçük bölümdür. Divan şiirinde tek başına anlamı tamamlanan dizelere **âzâde mısra** adı verilir. Bunlar **özlü, yoğun** ve **çarpıcı** dizelerdir.

“Ne ararsan bulunur derde devâdan gayrı”
Abdülhak Molla

“Fikir etse hal-i âlemi âdem garipsen”
Seyh Galip

“Gün doğmadan mesime-i şebden neler doğar”
Kırımlı Rahmi

NOT

Bir şiirin içinde yer alan veya bağımsız şekilde oluşturulmuş, güzel anlamlı, dikkat çeken, seçkin mısralar vardır. Bunlara **mısra-ı berceste** denir.

“Bâki kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş”
Bâki

2. Beyit

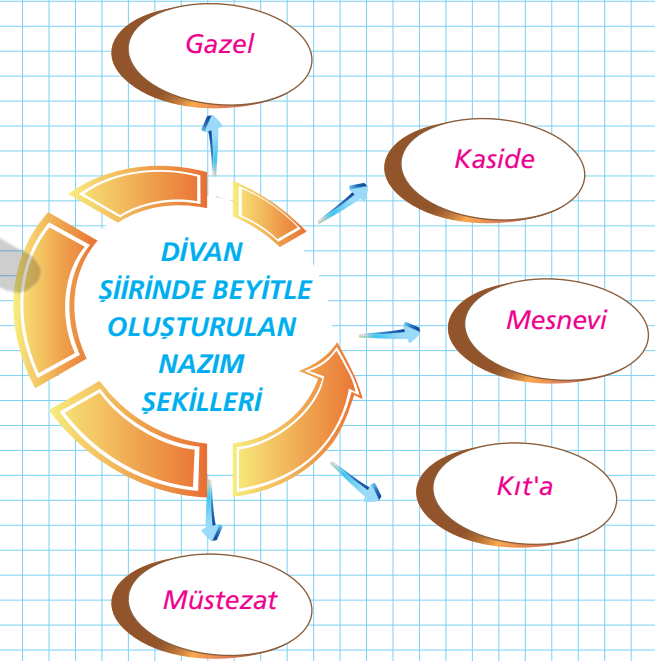
Aynı ölçüyle yazılan anlamca birbirine bağlı iki dizeden oluşur. Arapça bir sözcük olarak beyit; **cadır, ev** anlamlarında kullanılır.

Divan şiirinde nazım birimi genel olarak beyittir.

Kadr-i dürr ü gevheri âlem bilir
Âdemi amma yine âdem bilir.

Seyh Galip

(Mücevherin, incinin kıymetini âlem bilir; insanı ancak yine insan bilir.)

Notlarım

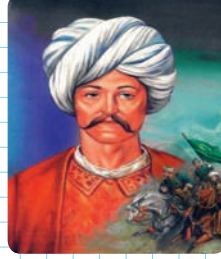
3. Bent

3, 4, 5, 6 ... sayıda dize ile kurulu şiir birlikleridir. Genellikle divan şiirinde bentlerin kullanıldığını görüyoruz. Bunlara **musammat** adı da verilir.

Dün dökerken yaşum sitârelerin
Ol mehûn bir nezâresi düşmüş
Gûldi didi ki görmedüm hergiz
Sen kadar bir sitâresi düşmüş

Cem Sultan (Rubai)

beş dizelik

Ey mah uyu uyu ki bu şeb
Gûşunda yer ede bang-i yâ Rab
Mâ'lum degil e gerçi matlab
Öyle gönünür ki hük-m-i kevkeb
Sih-ı sitem kebab olursun

Seyh Galip (Tardiyeye)

Dört dizelik

Şiir Cümlesi Nedir?

Şiirde anlam bazı örneklerde tek dizede tamamlanabilir.

Birinci dizede anlatılmaya başlanan olgu, ikinci hatta üçüncü dizede tamamlanarak bir cümle

durumuna gelebilir.

Âh, yaktık şu mabarek vatanın her yerini
Saçtık eflâka kadar dudunu ateşlerin

(Vatan Mersiyesi)

Namık Kemal'den alınan bu örnekte, **her dize başlı başına anlamca tamamlanmış birer cümleden oluşmuştur.**

Akşamın lacivert dumanı
İniyor bahçenin ağaçlarına
Güllerin kendinden geçiren kokusu
Kalbi hasretle dolduruyor.

(Uzlette - Günümüz Türkçesiyle)

Tahsin Nâhid'den alınan bu örnekte ise, **birinci dizede başlayan cümle ikinci dizede tamamlanmıştır.**

Aynı durum III ve IV. dizeler için de geçerli.

I. örnekte iki dize ve iki şiir cümlesi varken,

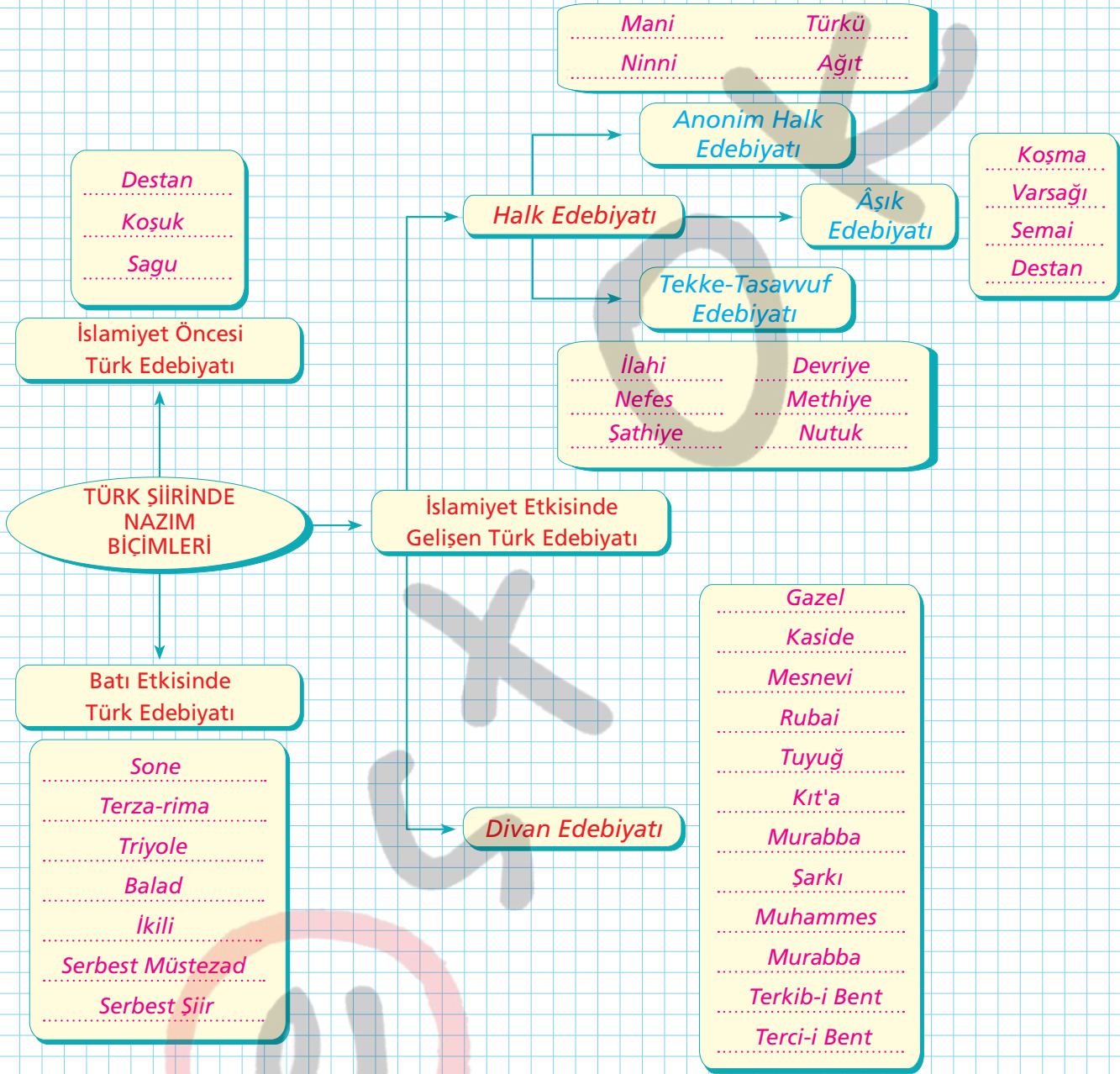
II. örnekte dört dize ve iki şiir cümlesi vardır.

Notlarım

Nazım Biçimleri

Bir şiirin **nazım birimi** (mısra, beyit, bent...) , **uyak şeması** , **ölçü** özellikleri açısından dış çerçevesini oluşturan yapıya **nazım biçimi** denir.

Zihniyetin değişmesiyle birlikte ulusların edebî eserlerinde de **nazım biçimlerinin** farklılaştığı görülür.

Şiir İnceleme Yöntemi-4 (Şiirde Tema)

191 192

Şiir bir duyguyu, **heyecanı, hayali yansıtmak** amacıyla yazılır. Bu anlamda şiirdeki her dize bu duyguya, hayale yöneliktir ve bir **bütünlük** oluşturur.

Şiirin temel aldığı bu duyguya, hayale tema adı verilir.

Ask, ayrılık, ölüm, yalnızlık, yiğitlik en çok işlenen temalardır. Bunlar genel özellik taşıır. Ancak bunların özelleştirilmiş, sınırlandırılmış biçimleri konuyu oluşturur.

Savaş
Tema **Çanakkale Savaşı**
Konu

Yiğitlik
Tema **Uzun Hasan'ın Yiğitliği**
Konu

Çayın rengi ne kadar güzel

Sabah sabah

Açık havada;

Hava ne kadar güzel!

Öğlen çocuk ne kadar güzel

Çay ne kadar güzel!

Tema → **Mutluluk**

Konu → **Mutluluğun bakışı etkilemesi**

etkinlik

Aşağıda verilen şiirlerdeki **duygu veya konuyu** yazınız.

I Sayısını unuttuğum günlerce bekleyişten
Ben yorgunum, ritim taşları yorgun
Art arda geçen gemiler bu limanda durmuyor
Duranlardan sen çıkmıyorsun.

Ayrılık

II Zarlar atılsa da olur atılmasa da
Zaten yenilmişim
Gün batımında
Biri beklemiş ben gitmemişim

Vazgeçis

III Ne güne duruyor adalet
Ne var tarla için kan dönecek
Gel azalım bu kalıttan
Bitsin artık çevremizde kan gütmek

Barışçılık

IV Bir dünya düşünürüm:
Öylesine günlük güneşlik,
Orada her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne
Bir dünya düşünürüm bir dünya
Aklın aydınlığında
Duygunun selinde yıkanmış.

Umut

V Anlat rüzgar benim köylerimden geçtin mi
Salladın mı Ayşe bebenin beşiğini
Anamın nasırlı ellerini tuttun mu
Doru atımın yelelerinde odalarımaya uçtun mu

Sıla Özlemi

VI Gülüşün sabah esintisi kadıncığım
Evimiz ellerinde yuva
Oğlum, kızım ve sevdiğim
Budur hayattaki cennet dünya

Aile Sevgisi

Notlarım

Şiir İnceleme Yöntemi-5 (Şiir ve Gelenek)

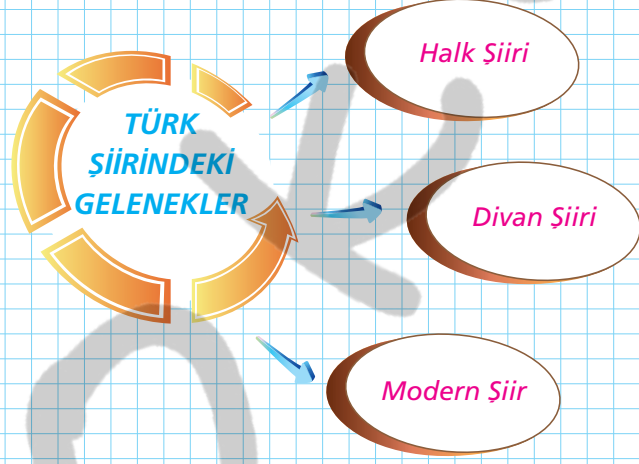
193 194

Şiir, diğer edebî türler gibi oluşturulduğu dönemin siyasi, sosyal, kültürel, askerî ve ekonomik yapısından etkilenir.

İslamiyet sonrası Halk Şiiri ve Divan Şiiri şeklinde iki koldan gelişmiştir.

Bununla birlikte en eski sanat ürünlerinden olan şiirin yüzyıllardır kendi içinde oluşturduğu, biriktirdiği bazı özelliklerin de bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bu birikimler şiir geleneğini oluşturur. Diğer sosyal olgularda olduğu gibi kimileri çağla örtüşemediğinden terk edilir, kimisi varlığını devam ettirir. Bir yandan da gelenek; yaşanan, üretilen unsurlarla yenilenir, eklenir olarak çoğalır.

Türk şiiri İslamiyet öncesi dönemde sözlü gelenekle doğup yazıyla kalıcılık kazanmış.

A. Halk Şiiri Geleneği

İslamiyet öncesi Türk şiirinin devamı niteliğindedir.

Özellikleri

- ✳ Biçimden ziyade öz önemsenmiştir.
- ✳ Açık, anlaşılır, yalın (süssüz) bir dil yeğlenmiştir.
- ✳ Millî ölçü kabul edilen hece ölçüsü kullanılmıştır. Bazı ozanlar aruzla da şiirler yazmışlardır. (Yunus Emre, Aşık Ömer, Gevheri...) Hecenin 7'li, 8'li, 11'li kalıpları sıklıkla kullanılmıştır.
- ✳ Nazım birimi dörtlüktür. Soyut değil, somut bir dünya anlatılmıştır.
- ✳ Aşk, ayrılık, ölüm, yigütlük, zamandan şikâyet gibi temalar ele alınmıştır.
- ✳ Kosma, semâi, varsağı, destan, mani, türkü, ağıt gibi nazım biçimleri kullanılmıştır.
- ✳ Halk şairlerine âşık ve ozan adı verilir.

Birçoğu okuma-yazma bilmeyen, usta-cıрак ilişkisi ile yetmiş sanatçılarıdır.

- ✳ Şiir genellikle saz eşliğinde, belli ezgilerle söylenir.
- ✳ Ozanlar şiirlerini irticalen (doğaçlama, hazırlıksız) söylerler.
- ✳ Genellikle yarım ve cinaslı uyak kullanılır.
- ✳ Yalın bir anlatımı yeğleyen ozanlar, şiirlerinde az da olsa mazmunlara (kalıplaşmış söyleyişler) yer verirler: boy, selviye benzetilir; göz, kömüre benzetilerek aktarılır.
- ✳ Halk şiirleri meraklıları tarafından "cönk" adı verilen defterlerde toplanmıştır.
- ✳ Halk şairleri de takma isimler kullanır. Buna "tapşırma" adı verilir.
- ✳ Halk şiiri üç kola ayrılır: Anonim halk şiiri, âşık tarzı halk şiiri, tekke şiiri.

Notlarım

etkinlik

1. Anonim Halk Şiiri

Söyleyeni **belli olmayan** ürünlerden oluşur. **Mani, ninni, türkü, ağıt** gibi nazım biçimleri vardır.

a. Mani

Tek dördlükten kurulan, **aaxa** şeklinde kafiyeleştirilen manide **ilk iki** dize doldurmaz. Asıl anlatılmak istenen **son iki** dizede aktarılır.

Bağa girdim üzüm yok
El yârinde gözüm yok
Ben yârimi küstürdüm
Barışmaya yüzüm yok

b. Ninni

Bebekleri uyutmak için kendine özgü **ezgiyle** söylenen **basit** sözlü ürünlerdir.

Uyu ey canım uyu Ağılarsan baban gelir
Uyu sultanım uyu Derde dermanım uyu

2. Âşık Tarzı Halk Şiiri

Âşık adı verilen halk ozanlarınca söylenen şiirlerin son dördlüğünde sanatçıların, **"tapsırma"** adı verilen takma isimleri yer alır. Genellikle saz eşliğinde söylenir. **Koşma, semai, destan, varsağı** nazım biçimleri kullanılır.

a. Koşma

11'li hece kalıbıyla yazılır. 4 + 4 + 3 veya 6 + 5 şeklinde duraklara ayrılır.

3 – 6 dördlükten oluşan koşmanın uyak düzeni genellikle şu şekillerde oluşur:

abab / cccb / dddb ...

aaab / cccb / dddb ...

Aşk, doğa, ayrılık, yiğitlik gibi temaların işlendiği koşmalar, konularına göre bazı isimler alır. Bunlara "nazım türü" adı verilir.

c. Türkü

Anadolu insanının **acısını, sevincini yansıtan** bu ürünler, bir **ezgi** ile **saz** eşliğinde söylenir. **Söyleyeni belli olan türküler** de vardır.

Ezgilerine göre **Kayabaşı, Türkmani, Hoyrat** adlarını alır.

Türküler asıl sözlerin bulunduğu "bentler" ve her bent sonunda yinelenen **"nakarat"tan** oluşur.

Nakarat kısmına kavuştak/bağlama denir. **7'li, 8'li, 11'li** hece kalıplarıyla yazılır.

Zeynep bu güzellik var mı soyunda
Elvan elvan güller kokar koynunda
Arife gününde, bayram ayında

Zeynebim Zeynebim anlı Zeynebim
Üç köyün içinde şanlı Zeynebim

} Kavuştak

video

Koşma Nazım Türleri

Güzelleme: **Aşk Sevgi, doğa, ata övgü gibi konular.**

Koçaklama: **Yiğitlik, kahramanlık, Savaş gibi konular**

Taşlama: **Bir kişiyi eleştirmek veya toplum eleştirmek gibi konular**

Ağıt: **Ölüm acısı, ölenin iyiliklerini anlatan konular**

etkinlik

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki koşmaların nazım türlerini belirleyelim.

- 1 Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir.

"Koçaklama"dır. Yiğitçe bir söyleyiş olduğu görülmekte, bir baskaldırı olduğu sezilmektedir.

- 2 Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda seyran beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selam vermek için insan beğenmez

Elestiri olduğu için nazım türü "taşlama"dır.

- 3 Vardım ki yurdundan ayak göçürmüş
Yavru gitmiş, ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş, meyler dökülmüş
Sâkiler meclisten çekmiş ayağı

Ölen birinin yokluğundan duyulan acı, perişan-anlatıldığından nazım türü "ağıt"tır.

- 4 Seni sevmek bana verdi de çile
Yılmadan çekerim yeter ki he de
Senin gibi biten ender bir güle
Gözyaşı dökerim yeter ki he de

Sevgiliye yakarış söz konusu olduğundan nazım türü "güzelleme"dır.

b. Semai

Koşma gibi nazım birimi dördüktür, 3 – 6 dördük hâlinde oluşturulur, kafiyelenişi de koşma ile aynıdır. Ancak semai 8'li hece ölçüsüyle ve kendine has bir ezgiyle saz eşliğinde söylenir. Doğa, aşk, sevgi gibi temalar üzerine kurulur.

Şu karşıdan bin nâz ile
Gelen güzele aşk olsun
Lutf edüp hatırmı ala
Alan dilbere aşk olsun.

c. Varsağı

Bicim yönünden semaiye benzer. 8'li hece kalıbıyla söylenir. Güney Anadolu'da (Maras'tan Mersin'e kadar) yaşayan Varsak Türklerinin kendine has bir ezgiyle oluşturdukları bu şiirlerde yiğitçe bir söyleyiş vardır. Genellikle ilk dördükte "hey, bre, behey" gibi ünlemler kullanılarak oluşturulur.

Behay ala gözlü dilber
Vaktin geçer demedim mi
Harami olmuş gözlerin
Beller keser demedim mi

d. Destan

Hecenin 8'li veya 11'li kalıbıyla söylenir. Halk şairlerinin farklı konularda söyledikleri uzun şiirlerdir. Savaşlar, afetler, şehir hikâyeleri, ölüm, ayrılık, karı-koca kavgaları, eskiya hikâyeleri, mizahî konular gibi birçok tema ele alınabilir. Bicim olarak koşmaya benzer, ayrılan yönü ise oldukça uzun olması ve 8'li hece kalıbıyla da söylenebilmesidir.

Terzi Destanı'ndan
Kumaş verdim terzilerin birine
Var olsun eline almadan dikti
Kırk dokuz adamla haber yolladım
Ellinci selâmi salmadan dikti

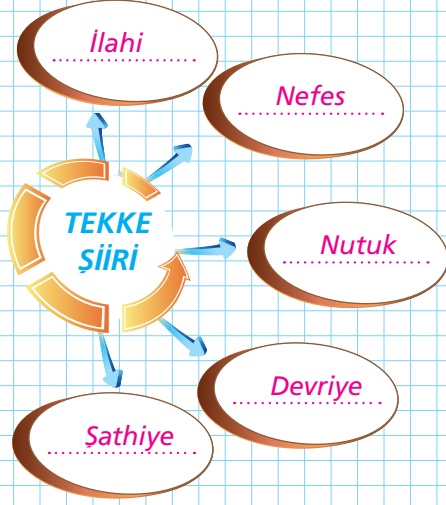

video

Notlarım

3. Tekke Şiiri

İslam inancını konu edinen tekke şiiri, *hecenin* yanı sıra *aruzla* da yazılmıştır. *Allah'ın birliği, peygambere duyulan muhabbet, dünyanın geçiciliği, ahret, ahlaki öğütler* gibi hususlarda söylenen bu şiirlerdir.

a. İlahi

Allah aşkını ele alır. Allah'ın birliği, Allah'ın kullarına merhameti, dünyanın geçiciliği gibi konular işlenir. Genellikle hecenin kısa kalıplarıyla yazılır. Özel bir ezgiyle okunur. İlahiler farklı tarikatlarda değişik adlar alır.

Sûfilere sohbet gerek

Ahîlere ahret gerek

Mecnun'lara Leyla gerek

Bana seni gerek seni

NOT

Mevleviler "ayin", Bektâşiler "nefes", Gülşeniler "tapuğ", Halvetiler "durak", kimi tarikatlar sa "cumhur" adını verir.

b. Nefes

Bektâşilerin söyledikleri dini içerikli şiirlerdir. Hz. Muhammed, Hz. Ali, Ehl-i Beyt sevgisi, vahdet-i vücud... konularını işler. Törenlerde ezgiyle okunur.

c. Nutuk

Tarikat şeyhlerinin, müridlere ahlâk, tarikat adabı, gibi konularda söyledikleri öğretici şiirlerdir. Sadece okunur, bir ezgiyle söylenmez.

d. Devriye

"Hak'tan gelip Hakk'a dönmek" düşüncesine dayanır. En az 8 dörtlülle söylenir. Genelde 11'li hece kalıbıyla yazılır, aruzla söylenmiş biçimleri de vardır.

e. Şathiye

Yüzeysel bakışta sacma gibi görünse de iyi incelendiğinde derin anlamlar taşıyan iğneleyici, alaycı, dolaylı ifadelerle kurulan tekke şiirleridir. Allah'la senli benli konuşmalar içeren bu şiirlerde yaradılışla ilgili kapalı söyleyişler bulunur. Tasavvuf derinliğini kavrayamayan kişilerce küfür olarak algılanmıştır.

B. Divan Şiiri Geleneği

Divan edebiyatı, Klasik Türk şiiri olarak da adlandırılır. Bu gelenekle yetişen şairlerin şiirlerini "divan" adı verilen bir kitapta toplamalarından dolayı "divan edebiyatı" adını almıştır.

Özellikleri

- * Türklerin İslamiyet'le tanışmaları sonrasında Arap ve Fars kültürüne ait şiir tarzlarından etkilenmeleri sonucu doğmuştur.
- * Aruz ölçüsü kullanılır.
- * Nazım birimi beyittir.
- * Tam ve zengin uyak sıkça kullanılır.

etkinlik

- * Kalıplaşmış sözlere (mazmun) sıkça yer verilmiştir.
- * Sevgilinin yüzü aya (mah), boyu selviye, ağzı mim harfine, burnu elife, kirpikleri tire (ok) benzetilmiş, sembollerle anlatılmıştır.
- * Üslup güzelliği özün önüne geçmiştir. Sanat için sanat anlayışı hâkimdir.
- * Dil ve anlatımından dolayı halka değil, aydın tabakaya seslenilmiştir.
- * İyi bir eğitim alarak yetişen şairler, genellikle divan şiirine, nazire yazarak başlamışlardır.
- * Nazire, bir şairin şiirine ölçü, uyak ve içerikçe benzeyen şiir yazma geleneğidir.
- * Bütün güzelliği değil, parça güzelliği esas alınır. Her beyitte farklı bir konudan söz edilebilmiştir.

- * Arap ve Fars edebiyatlarından alınan, gazel, kaside, mesnevi, rubai, murabba, kıt'a, müstezad, terci-i bent, terki-i bent, muhammes ve Türklerin edebiyata kazandırdığı tuyuğ, sarkı gibi nazım biçimleri kullanılmıştır.
- * Somut değil, soyut bir dünyanın anlatıldığı divan şiirlerinde ask, şarap, kadın güzelliği, ölüm konuları ve dini, tasavvufi konular ele alınmıştır.
- * Kuralcı bir edebiyat olan divan edebiyatında oldukça kapalı, dolaylı, süslü bir anlatım yeğlenmiştir.
- * Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalar kullanılmıştır.

- * Halk şiirinde olduğu gibi, şiirlerin özel bir ismi bulunmaz, şiirler genellikle nazım biçimiyle adlandırılır.

Divan Şiiri Nazım Biçimleri

Notlarım

a. Gazel

- * **Aşk, şarap, kadın güzelliği** gibi konular içeren bu nazım biçimi, **Arap** edebiyatından alınmıştır.
- * **5 - 15** beyitten oluşur.
- * **aa, ba, ca...** şeklinde kafiyelenir.
- * İlk beytine **"matla"**,
- * son beytine **"makta"** adı verilir.
- * En güzel beytine **"beytü'l - gazel"** denir.
- * Gazelde tüm beyitler aynı üslup güzelliğine sahipse **"yek - avaz"**, konu bütünlüğü söz konusuysa **"yek - ahenk"** olarak nitelenir.

Bir söz dedi cânân ki karemet var içinde	a	matla
Dün geceye dair bir işaret var içinde	a	
Meyhane mukassî görünür taşradan amma	b	
Bir başka ferah başka letafet var içinde	a	
Eyvah o üç çifte kayık aldı kararım	c	
Şarkı okuyup geçti, bir âfet var içinde	a	
Olmakda derûnunda heva âteş-i sûzân	d	
Nayın diyebilmem ki ne hâlet var içinde	a	
Ey şuh Nedima ile bir seyrin işitdik	e	makta
Tenhaca varup Göksuya işret var içinde	a	

Nedim

"var içinde" redif, "et" sesleri tam uyaktır. Makta bölümünde **şair mahlasını** kullanmıştır.

b. Kaside

Genel anlamda övgü şiiri olarak algılanır.

- * Şairler **bir devlet büyüğüne, padişaha, seyhülslama** sunmak amacıyla da yazarlar.
- * Kasideler **33** ilâ **99** beyitten oluşur.
- * Uyak düzeni gazel ile aynıdır: **aa, ba, ca...**
- * İlk beytine **"matla"** ;
- * son beytine **"makta"** ;
- * en güzel beytine **"beytü'l - kâsid"** veya **"şah beyit"** ; şairin isminin geçtiği beyte ise **"tac beyit"** adı verilir.
- * **Arap** edebiyatında doğan kaside **Fars** edebiyatına geçmiş, Türkler de kasideyi **Fars** edebiyatından almıştır.
- * Türk edebiyatında en güçlü kaside şairi **Nef'i** kabul edilir.

- * **Kasideler rediflerine göre adlandırılabilir** : Su Kasidesi, Kerem Kasidesi, Gül Kasidesi gibi gibi.
- * **İlk bölümde (nesib-teşbib) ele aldıkları konuya göre adlandırılabilir: ramazaniyye, rahşiiyye, sayfiyye, şitaiyye ...**
- * **Kafiyesinin son harfine göre adlandırılabilir: mimiyye, raiyye...**
- * **Kasideler yazılış amaçları ve temalarına göre türle-re ayrılır:**
  - ⇒ **Allahın birliğini anlatıyorsa,** tevhid;
  - ⇒ **Allah'a yakarış içeriyorsa, münacaat** ;
  - ⇒ **Hz. Muhammed'e övgü içeriyorsa, naat** ;
  - ⇒ **övgü içeriyorsa, methiye** ;
  - ⇒ **yergi içeriyorsa, hicviye** ;
  - ⇒ **ölüm acısını anlatıyorsa, mersiye** gibi.

Kasidenin Bölümleri

1 . Nesib (Teşbib)

Sevgiliye yönelik yazılan ve şiir yönü ağır basan kasidelerin ilk bölümüne nesib; tabiat, bahar, bayram tasvirleri ile başlayanlara ise teşbib adı verilir.

2. Girizgah

Basamak durumunda bir beyittir. Asıl konuya giriş yapılacağına işaret eder.

3. Methiye

Kasidenin sunulduğu kişiye yönelik övgülerin bulunduğu bölümdür. En sanatlı bölümdür. Methiyelerde genellikle abartı söz konusudur.

4. Tegazzül

Her kasidede bulunmayabilir. Kaside içindeki gazeldir. Sairlik yeteneğini gösterme amacıyla oluşturulur.

5. Fahriyye

Sairin kendini övdüğü bölümdür. Her kasidede yoktur. Sair, sairlik yeteneğini överken şiirle ilgili görüşlerini belirtir.

6. Dua

Kasidenin sunulduğu kişi ve inananlar için dua edilen bölümdür.

Şimdi Okuma Zamanı

Kaside Örneği

Necatî Bey BAHÂRİYYE (Sultan II. Bâyezid'e Sunulmuş)

(Nesib – Teşbib Bölümünden)

Nevbahar irişdi yapraklarla zeyn oldı zemin
Bârekâllah ey kemâl-i sun'-i Rabbü'l- âlemin

Bağ sersebz ü saba can-perver ü sahn-ı çemen
Ta'ne-i Hızır ü mesihâdur hezâran âferin

Za'il oldı arsa-i âfakdan berd-i şita
Hâtır-ı mü'min gibi kim kalmaya âsar-ı kîn
(...)

(Methiye Bölümünden)

Âfitâb-ı adl Sultan İbn-i Sultan Bâyezid
Kâmi - i şirk ü dalalet lâmi-i nur-i yakîn

Devlet ü âyin ü resmi nâfi-i zulm ü fiten
Âdet ü kânunu urfi zînet-i şer'-i mübin
(...)

Günümüz Türkçesiyle

İlkbahar erişti, yeryüzü yapraklarla bezendi;
ey Allah'ım yaratışının eksiksizliğini ispat eden manzara
Mübarek olsun.

Bağ baştan başa yeşil, rüzgar can besleyici, çimenin üstü
Hızır ve İsa peygamberlere dil uzatmaktadır, yaşasınlar!
Hz. İsa ve Hz. Hızır gibi her yeri canlandırdılar

İçinde kin eseri kalmayan inanmış insan gönlü gibi
ufukların meydanından kışın soğukluğu kalktı.

Adalet güneşi Sultan oğlu Sultan Bayezid sapkınlığı ve Allah'
ortak koşuculuğu aşışılâyan ve bilme nurunu yayan sensin.

Saltanatı, usul ve tavır, zulmü ve fitneyi yok eden;
âdeti, kanunu ve davranışı Allah'ın kanunlarının süsü
(...)

etkinlik

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı**(Fahriye Bölümünden)**

Medhuni yazanların olur mu'anber hâmesi
Vasfuni idenlerin olur kelâmı şekerin

Devletünde hasrevâ evzâ'-ı ashâb- kemâl
Berkarâr olmuşdurur mânend-i idrâk-i metin

Gevher- i medhûnle zeyn oldı Necâtî sözleri
Umarım kim ona tahsin ide tahsin - âferin
(...)

(Dua Bölümünden)

Askerine devletine zâtına evladına
Sen inayet eyle daim yâ İlahe'î - âlemin

Dört yanından du'â-yı Çârâyâr -ı bâ - safâ
Hem naşir ü hem zahîr ü hem şeff'ü hem mu'in

Günümüz Türkçesiyle

Senin övgünü yazarların kalemi anber kokar;
özelliklerini anlatanların ise sözü şekerlenir.

Ey padişah, senin devletinde olgun ve bilgin kişilerin
vaziyetleri sağlam kavrayış gibidir.

Senin övgünün incileriyle Necati'nin sözleri bezendi;
kıymet bilmeyi öğrenmeyi yaratan Allah ümit ederim
ki onu beğenir.

Askerine, devletine, zâtına, çocuklarına sen daima
yardım eyle ey alemlerin Rabbi!

Mübarek Dört Halife'nin duası dört yanından ona
hem yardımcı hem destek hem şefaât edici hem
destekleyici olsun.

c. Mesnevi

Fars edebiyatına ait bir nazım biçimidir. **Uzun öyküleri** anlatmaya imkân tanıyan bir türdür.
Her beyit kendi içinde kafiyelenir. (aa, bb, cc...)

Bu özelliği mesnevinin yazılışını kolaylaştırır. Beyit sayısı konuya ve sairin isteğine bağlıdır. Aşk, tasavvuf, ahlak, mizah, savaş gibi çok farklı alanlara yönelik yazılabilir.

Bir sanatçının yazdığı beş mesnevisinden oluşan esere "hamse" adı verilir.

Cemşid ü Hürşid'den

Bilürem Kayser'in bir kızı vardır
Ne kız kim ol durur dür-dâne-i dür

Tutar ay yüzi şerminden nikâbı
Yüzünün şerhi yakar aftâbı

Dimezler tizini kim âb u gildür
Ki başdan ayağa ol cân u dildür.

Ahmedi**Günümüz Türkçesiyle**

Kayser'in bir kızı olduğunu bilirim;
kız değil sanki inci tanesi

Ay onun yüzünün güzelliği karşısında utanıp
örtünür, bu utanç güneşi de yakar.

Hiç kimse onun yaratıldığı çamurun, su ve
topraktan olduğunu söyleyemez, çünkü o
baştan ayağa can ve gönüldür.

etkinlik

Notlarım

d. Müstezad

- * Ziyadeleştirme, artırma anlamına gelir.
Gazelin özel bir şeklidir.
- * Gazelin beyitlerinin her dizesine kısa birer dize eklenerek oluşturulur. Eklenen bu kısa dizeye ziyade denir.
- * Aruzun "Mef'ülü / mefâilü / mefâilü / fa'ülün" kalıbıyla yazılır.
- * Ziyade dizeler ise "mef'ülü / fa'ülün" şeklindedir.

Çihre - i zîbası onun gülşen-i cândur

Halk-ı cihâna

Mâî ridâsı sanasın ab-ı revandur

Bağ-ı cihâna

Taşlıcalı Yahya

e. Kıt'a

- * En az iki beyitle oluşturulur. Matlasız gazellere benzer. Genellikle mahlas söylenmez.
- * Konu alanı geniştir. Ölüm, doğa, savaş, sünnet veya düğün törenleri, bir nükte, dinî, tasavvufî konular içerebilir.

İlm kesbiyle pâye-i rif'at
Ârzû-yı muhâl imiş ancak
İşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kıyl u kâl imiş ancak

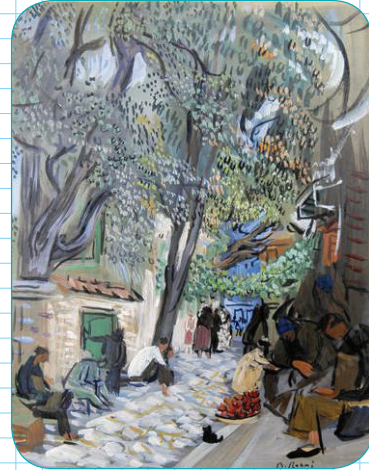
Fuzulî

f. Bentlerle Kurulan Nazım Biçimleri

Rubaî, tuyuğ, şarkı, murabba, terhib-i bent, tecri-i bent ve muhammesler bu gruba girer.

C. Modern Şiir Geleneği

- * Uzun süre Arap ve Fars kültürü etkisinde kalan Türk edebiyatı 19. yüzyıl itibariyle özellikle Fransız şiirinden etkilenmeye başlar.
- * Sone, terza-rima, balad, triyole gibi Batı tarzı nazım biçimlerinin örnekleri verilir.
- * Klasik Türk şiirine ait olan müstezadî geliştirerek özgürleştirip serbest müstezad formunu kullanmaya başlarlar.
- * 20. yüzyılda ise serbest şiir anlayışı yaygınlık kazanır.
- * Halk ozanları varlıklarını sürdürse de eski popüleritelerini yitirmiş durumdadırlar.
- * Hece, 20. yüzyıl başlarında Millî Edebiyat çığırıyla gündeme gelse de 1940 sonrasına serbest şiir egemen olur.
- * Dilde sadeleşme görülür, ölçüsüz ve uyaksız yazma yaygınlaşır, kimi şairler söz sanatlarına yer vermezken II. Yeni sanatçıları divan şiirini anımsatan kapağı, süslü söyleyişlere yönelirler.

etkinlik

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı

I. Metin

Ey tâb-ı hüsnün âfet-i nîrûy-ı âfitâb
 Haclet-pezir -i reng-i ruhun rûy-ı âfitab
 Fey-âşinâ-yı dağ-ı dil olmak muhâldir
 Reng-i şikeste-i gül-i had-rûy-ı âfitâb

Naili

II. Metin

A benim bahtı yârim
 Gönümün tahtı yârim
 Yüzünde göz izi var
 Sana kim baktı yârim

Anonim

III. Metin

Sevdiğim insanlara kızabilirdim
 Eğer sevmek bana
 Mahzun durmayı öğretmeseydi

Orhan Veli Kanık

Etkinlik

Yukarıdaki metinleri gelenekleri bakımından inceleyelim.

1 Türk şiirine ait bu şiirlerin dillerinde farklılıklar görmektedir.

I. metinde Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalar vardır.

II. metin halkın konuşma diline yakın bir dille oluşturulmuştur.

III. metinde ise günümüzdeki söyleyiş özelliklerini taşıyan bir şiir dili kullanılmıştır.

2 Bu şiirlerin nazım birimleri de farklıdır.

I. metinde beyit, II. metinde dörtlük, III. metinde ise mısra birimi kullanılmıştır.

3 Bu şiirlerde uyaklanışın da farklı olduğunu görmekteyiz. I. metinde ilk beyitte zengin uyak ve redif, II. metinde yarım uyak ve redif

kullanılmış, ancak III. metinde uyak önemsenmemiştir.

4 Bu şiirler ölçü açısından da aynı özellikleri göstermez. I. metinde aruz ölçüsü (Mef'ûlü / fâilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün), II. metinde 7'li hece ölçüsü kullanılmış, ancak III. metin ölçsüz yazılmıştır.

5 Sanatlara yer verilip verilmemesi yönüyle de birbirinden farklılar. I. metin söz sanatları ile yüklüdür. Örneğin ilk beyitte şair şöyle söyler: "Ey sevgili, senin güzelliğinin parlaklığı, güneş ışığının gücünü yok eder. Senin yanağının rengi, utançtan güneşin yüzünü kızartır." II ve III. metinlerde söz sanatlarına pek yer verilmemiştir.

Notlarım

Şimdi Okuma Zamanı

I. Metin

DEĞİL

Bilmem ki nasıl anlatsam
Nasıl, nasıl size derdimi
Bir dert ki yürekler acısı
Bir dert ki düşman başına
Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Bir dert ki ...
Dayanılır şey değil.

Orhan VELİ

II. Metin

KOKUDAN UYUYAMAMAK

İki
Çiçektiler
Döktüler yapraklarını
Aralarına

F. Hüsni DAĞLARCA

video

etkinlik

Bu metinlere yönelik aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- 1 İki metni dil yönünden karşılaştırarak farklılıklarını yazınız.

İki metin de sade bir dille yazılmıştır.

.....

.....

- 2 İki metinde ele alınan konuyu yazınız.

İki metinde de aşk teması ele alınmıştır.

.....

.....

- 5 Bu iki şiiri ahenk unsurları yönünden karşılaştırınız.

	I. metin	II. metin
Ölçü:	serbest	serbest
Uyak:	zengin	yok
Uyak seması:	serbest	serbest

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

- 1 Halk şiiri geleneği İslamiyet öncesi Türk şiirinin devamıdır. **D**
- 2 20. yüzyıl Türk şiirinde serbest şiir anlayışı hâkimdir. **D**
- 3 Bir şairin beş kasidesiyle oluşan bütüne hamse adı verilir. **Y**
- 4 Divan şiirinde nazım birimi beyittir. **D**
- 5 Halk şiiri, oldukça kapalı, soyut ve süslü bir söyleyişe sahiptir. **Y**
- 6 Halk edebiyatındaki ağıt, divan şiirindeki mersiye ile içerikçe benzer. **D**
- 7 Sone, terza-rima, mesnevi ve kaside Türk şiirine farklı kültürlerden giren nazım biçimleridir. **D**
- 8 Koşma, semai, varsağı ve destan söyleyeni belli olmayan nazım biçimleridir. **Y**
- 9 Ölçü, uyak düzeni ve nazım birimleri nazım biçimini belirleyen unsurlardır. **D**
- 10 Mesnevi aruzun uzun kalıplarıyla yazılır. **Y**

etkinlik

Aşağıdaki sözcükleri ait oldukları boşluklara yazalım. Bir sözcük dışta kalacaktır. Hangi sözcük verilen cümlelerin hiçbirine getirilemez?

[taşlama / mani / tekke / somut / mersiye / hamse / mesnevi / ağıt / gazel / makta / dördlük / aruz / hece / soyut]

- 1 Halk şiiri **somut** bir dünyayı anlatırken divan şiiri **soyut** bir dünyayı anlatır.
- 2 **Mesnevi**, divan şiirinde uzun öyküleri anlatmaya imkân tanıyan bir nazım biçimidir.
- 3 Bir kaside ölüm acısını ele almışsa buna **mersiye** adı verilir.
- 4 Koşmada bir kişiyi veya toplum düzenini eleştirmek söz konusu ise bu koşmanın nazım türü **taşlama** olur.
- 5 Halk şiirinde **hece** ölçüsü kullanılır ve nazım birimi olarak **dördlük** tercih edilir.
- 6 Divan şiirinde rubai ve tuyuğ; halk şiirinde ise **mani** tek dördlülle kurulur.
- 7 Genellikle aşk, şarap, kadın güzelliği temalarının işlendiği ve 5-15 beyitten kurulan divan şiirine **gazel** denir.
- 8 Bir şairin yazdığı beş mesneviye **hamse** adı verilir.
- 9 İlahi, nefes, devriye, nutuk ve şathiye **tekke** şiirine ait ürünlerdir.
- 10 Gazelin son beytine **makta** adı verilir.

Notlarım

etkinlik

Verilen bulmacayı çözelim.

- 1 Divan edebiyatında uzun hikâyeleri anlatmaya elverişli şiir şeklidir.
- 2 Beş mesneviye verilen addır.
- 3 Divan edebiyatı nazım birimidir.
- 4 Halk edebiyatında 8'li hece vezniyle söylenen nazım biçimidir.
- 5 Halk edebiyatında söyleyeni belli olmayan ürünlerin oluşturduğu edebiyat koludur.
- 6 7'li hece ölçüsüyle, tek dörtlük hâlinde söylenen halk edebiyatı ürünüdür.
- 7 Devlet büyüklerinin övüldüğü divan edebiyatı şiir türüdür.
- 8 11'li hece ölçüsüyle oluşturulan aşık edebiyatı nazım biçimidir.
- 9 Bireyin veya toplumun alaycı bir dille eleştirildiği koşma nazım türüdür.
- 10 Kavuştak ve bentten oluşan, saz eşliğinde söylenen anonim halk edebiyatı nazım biçimidir.

etkinlik

Numaralanmış açıklamaları karşıda verilen kavramlarla eşleştirelim. (Numarayı, kutunun içine yazalım.)

- 1 Divan şiiri nazım birimidir.
- 2 Divan şairlerin kullandığı kalıplaşmış sözlerdir.
- 3 Divan şiirinde kullanılan ölçüdür.
- 4 Divan şiirinden en çok kullanılan kafiye türüdür.
- 5 Divan şiirinde anlatılan dünyadır.
- 6 Bir şairin şiirine ölçü, uyak ve içerikçe benzeyen şiir yazma geleneğidir.
- 7 Divan şiirde içerikten daha çok önem verilen unsurdur.
- 8 Divan şiirinin seslendiği tabakadır.
- 9 Bütün güzelliği yerine ele alınan güzelliiktir.
- 10 Divan şiirinin etkilendiği kültürdür.

Üslup 7

Zengin 4

Arap 10

Beyit 1

Nazire 6

Soyut 5

Mazmum 2

Aruz 3

Parça 9

Aydın 8

etkinlik

Numaralanmış açıklamaları karşıda verilen kavramlarla eşleştirelim. (Numarayı, kutunun içine yazalım.)

1 Ozanların şiirlerini söyledikleri üsuldür.

Dörtlük 4

2 Halk şâirlerinin kullandıkları takma isimlere verilen addır.

Tapşırma 2

3 Halk şiiri nazım biçimidir.

Öz 5

4 Halk şiiri nazım birimidir.

Bağlama 8

5 Biçimden ziyade önemsenendir.

Doğaçlama 1

6 Genellikle kullanılan uyaktır.

Varsağı 3

7 Ozanların benimsedikleri üsluptur.

Tekke 9

8 Şiirlere eşlik edilen enstrümandır.

Hece 10

9 Halk şiirinin kollarından biridir.

Yalın 7

10 Kullanılan ölçüdür.

Yarım 6

etkinlik

Aşağıdaki nazım biçimlerinin ait oldukları gelenekleri "✓" işareti kullanarak belirleyelim.

Biçim	ŞİİR GELENEĞİ			Biçim	ŞİİR GELENEĞİ		
	Halk Şiiri	Divan Şiiri	Modern Şiir		Halk Şiiri	Divan Şiiri	Modern Şiir
Triyole	✗	✗	✓	Sone	✗	✗	✓
Muhammes	✗	✓	✗	Mesnevî	✗	✓	✗
Koşma	✓	✗	✗	Ninni	✓	✗	✗
Mani	✓	✗	✗	Sagu	✓	✗	✗
Destan	✓	✗	✗	Nefes	✓	✗	✗
Rubai	✗	✓	✗	Tuyuğ	✗	✓	✗
Balad	✗	✗	✓	Terzarima	✗	✗	✓
Semai	✓	✗	✗	Varsağı	✓	✗	✗
Ağıt	✓	✗	✗	Gazel	✗	✓	✗
Şathiye	✓	✗	✗	Kaside	✗	✓	✗

Notlarım

Konu Değerlendirme Testi -5

(22) (23)

1. Divan şiirinde aşk, şarap ve kadın güzelliği üzerine yazılan şiirlere -----; din ve devlet büyüklerini övmek için yazılan şiirlere -----; uzun hikâyeleri anlatmaya elverişli şiirlere de ----- adı verilir.

Parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) gazel – medhiye – rubai
B) koşma – naat – mesnevi
C) gazel – kaside – mesnevi
D) güzelleme – kaside – manzume
E) gazel – kaside – manzum hikâye

2. Halk şiirindeki ağıt içerikçe, divan şiirindeki ----- ile benzer.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) mesnevi   B) methiye   C) dua
D) mersiye   E) hicviye

3. Satirik şiir, yergi içeren nükteli bir üslupla yazılır. Türk şiir geleneğinde de bu tarz şiirler yazılmıştır. Halk şiirinde -----, divan şiirinde ----- bu tarz şiirlerdir.

Parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) taşlama – koçaklama
B) koçaklama – atışma
C) taşlama – mersiye
D) hicviye – atışma
E) taşlama – hicviye

4. Anonim halk şiiri ürünü olan maniler, 8'li hece kalıbıyla oluşturulur. Tek dördlükten oluşan mani,

I II
aaxa şeklinde kafiyelenir. Asıl anlatılmak istenen
III
IV
son iki dizede söylenir.
V

Bu parçada numaralanmış bölümlerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

5. Selviye benzer mesesi
Del'olup aşka düşesi
Top top olmuş meneksesi
Burcu burcu kokan dağlar
A dağlar âh ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Bu şiir, aşağıdaki halk edebiyatı ürünlerinden hangisine örnek gösterilebilir?

- A) Türkü   B) Mani   C) Koşma
D) Ninni   E) Ağıt

6. Karac'oğlan sözün haktır
Düşmanın dostundan çoktur
Bizim'cin ayrılık yoktur
Ya sen ya ben ölmeyince

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Halk şiiri geleneği ürünüdür.
B) Bir semaiden alınmıştır.
C) Hece kalıbına uydurmak için ünlü düşmesi yapılmıştır.
D) Anonim halk şiiri örneğidir.
E) Ölçü, uyak gibi biçimsel öğelere dikkat edilmiştir.

7. Yana yana kül oldum
Bir esmere kul oldum
Kuş dili bilmez iken
Şakıdım bülbül oldum

Bu şiir, aşağıdakilerden hangisine örnek gösterilebilir?

- A) Mani B) Koşma C) Varsağı
D) Destan E) Semai

8. Aşağıdakilerin hangisinde açıklama ile ayraç içindeki kavram uyumlu değildir?

- A) Tekkeye yeni gelenlere tekke adabını, dinî ve ahlaki konuları öğretmek amacıyla söylenen şiirlerdir. (nutuk)
B) "Allah'tan geldik, Allah'a döneceğiz" felsefesini içeren dinî şiirlerdir. (devriye)
C) Bektaşî'lerin Allah sevgisini işledikleri şiirlerdir. (ilahi)
D) Allah'la senli benli konuşur gibi oluşturulan ve aslında derin dinî anlamlar taşıyan şiirlerdir. (şahiye)
E) Ölenin ardından onu övmek, ölüm acısını anlatmak için yazılan koşma türüdür. (ağıt)

9. Dürzüler dört mevsim taze yemişler
Vatandaş eze eze yemişler
Bir ekmek çalanlar ceza yemişler
Devlet dolandırmak kârmış o zaman

Bu şiirin nazım türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Koçaklama B) Sema C) Güzelleme
D) Ağıt E) Taşlama

10. Divan edebiyatında şiir denilince akla gazel geldiği için, şairlik de gazeldeki başarı ile ölçülürdü. Dolayısıyla şair kaside yazarken şairlik yeteneğini göstermek için kasideye bir gazel de eklerdi. Kaside içinde gazele ayrılan bu bölüme ----- adı verilirdi.

Parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisi getirilmelidir?

- A) girizgâh B) fahriye C) methiye
D) tegazzül E) teşbib

11. Râz-ı dilünü açma Neşati gibi yâre
Evvel hele ol gamze-i mebbâr ile söyles

(Gönlünün sırrını Neşatî gibi sevgiliye açma, önce bir hilekâr gamze ile konuş.)

Neşatî'nin bir gazelinden alınan bu beyit, divan şiiri geleneğinin aşağıdaki özelliklerinden hangisini örneklemmez?

- A) Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalar kullanma
B) Söz sanatlarına yer verme
C) Mahlasa, makta (son) beyitte yer verme
D) Daha çok bireysel temaları ele alma
E) Tam ya da zengin uyak kullanma

12. I. Nazım birimi beyittir.
II. aa, ba, ca... şeklinde kafiyelenir.
III. Matla ve makta bölümleri vardır.
IV. Din ve devlet büyüklerine sunulur.
V. Aruz ölçüsü ile yazılır.

Numaralanmış özelliklerin hangisi, kaside ve gazelin ortak nitelikleri arasında yer almaz?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

1. Aşağıdakilerden hangisi Divan şiirinin genel özelliklerinden biri değildir?

- A) Her tabakadan insana seslenilmesi
 B) Ağır, süslü, kapalı bir dille yazılması
 C) Bireyselliğin ön planda tutulması
 D) Aruz ölçüsüyle yazılması
 E) İçerikten çok, üslup güzelliğinin önemsenmesi

2. Aşağıdakilerin hangisi nazım birimi yönünden diğerlerinden ayrılır?

- A) Tuyuğ B) Gazel C) Mesnevi
 D) Kaside E) Kıt'a

3. Bre âfet, sürdür atın
 Geçer çağın demedim mi
 Harami olmuş gözlerin
 Yollar keser demedim mi

Bu şiirin nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Koşma B) Mani C) Varsağı
 D) Güzelleme E) Semai

I. Grup

II. Grup

4. I. İlahi
 II. Taşlama
 III. Semai
 IV. Türkü
 V. Koçaklama
 8'li Hece Ölçüsü
 Kavuştak Bölümü
 Tek Dörtlük
 Eleştiri
 Allah Sevgisi

I. gruptaki numaralı terimlerden hangisi, II. gruptan bir ögeyle ilişkilendirilemez?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Aşağıdaki beyitlerden hangisi bir mesneviden alınmış olabilir?

- A) Şarkı söylerdin hüzzamdan muhayyerden vaktiyle
 Oysa şimdi bir udun kırık tellerine dönmüştün
 B) Ki kullarına buyurmuş muhakkak
 Taleb sizden û virmek benden ol Hak
 C) Ağladığımca uyhu gözüme harâm olur
 Yahyâ acebleme anı hâbı âb açar
 D) Meyhane mukassi görünür taşradan ammâ
 Bir başka ferah başka letafet var içinde
 E) Ne yanar kimse mana âteş-i dilden özge
 Ne açar kimse kapum bâd-ı sabadan gayrı

6. Halk şiir geleneğinde oluşturulan bir şiirde aşağıdaki özelliklerin hangisi bulunmaz?

- A) Konuşma diliyle oluşturulmak
 B) Dörtlükler hâlinde yazılmak
 C) İmgelerle yüklü olmak
 D) Hece ölçüsü ile yazılmak
 E) Soyuttan çok somutu yansıtmak

7. Aşağıdakilerin hangisi tekke edebiyatının özelliklerinden biri değildir?

- A) Tümüyle aruz ölçüsü ile söylenmiş şiirlerden oluşur.
 B) Allah sevgisini temel alan bir anlayışla oluşturulur.
 C) Duygunun yanı sıra düşünce boyutu yansıtılır.
 D) İlahi, nefes, nutuk gibi nazım türleri kullanılmıştır.
 E) Eserlerin bazıları öğretici özellik de taşır.

8. Türk şiir geleneği ile ilgili aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Şiir geleneğinin biçimlenmesinde din önemli bir unsur olmuştur.
 B) Türklerin yaşadığı coğrafi değişim, kültür ve dillerini etkilemiş, bu da edebî anlayışı yönlendirmiştir.
 C) Arap ve Fars kültürünün etkisiyle gelişen Divan şiiri geleneğinde halka seslenmek amaçlanmıştır.
 D) Batı etkisindeki Türk şiiri geleneğinde sone, terzarima gibi nazım biçimleri de kullanılmıştır.
 E) Türk şiir geleneği farklı kaynaklardan beslenmiştir.

11. Musa ile çıktım Tûr'a

Gözlerim Hak yüzün göre
 Tecelli olunan nûra
 Erdim de geldim bu ile

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 8'li hece kalıbıyla oluşturulmuştur.
 B) Tekke edebiyatı ürünüdür.
 C) Telmih sanatına başvurulmuştur.
 D) Bir varsağı örneğidir.
 E) Açık bir söyleyiş tercih edilmiştir.

9. Aşağıdaki nazım biçimlerinden hangisi Türk şiirine başka edebiyatlardan geçmemiştir?

- A) Mesnevi   B) Sone   C) Balad
 D) Tuyuğ   E) Kıt'a

12. Aşağıdakilerin hangisinde içerikçe benzeşen türler eşleştirilmemiştir?

- A) Ağıt - Mersiye   B) Güzelleme - Gazel
 C) Hicviye - Taşlama   D) İlahi - Nefes
 E) Nutuk - Müstezat

10. I. Bir ölçüye göre yazılma
 II. Uyaklı söyleyişlere yer verme
 III. Söyleyeni belli olmayan ürünler de içermeye
 IV. Aydın zümreye seslenme
 V. Söz sanatlarına yer verme

Numaralı özelliklerden hangi ikisi Divan ve Halk şiiri geleneklerinin ortak özellikleri arasında yer almaz?

- A) I. ve II.   B) II. ve III.   C) III. ve IV.
 D) IV. ve V.   E) II. ve V.

13. (I) Halk şiiri, İslamiyet öncesi Türk şiirinin devamı durumundadır. (II) Anonim ve âşık edebiyatı olmak üzere iki koldan gelişme göstermiştir. (III) Söyleyeni belli olmayan, halka mal olmuş şiirler anonim Halk şiirini oluşturur. (IV) Âşık şiirinde de şairler, asıl isimleri yerine mahlaslarını kullanırlar. (V) Aşk, sevgi, kahramanlık, ölüm, ayrılık gibi temalar âşıkların en çok işledikleri temalardır.

Parçada numaralı cümlelerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

Şiir İnceleme Yöntemi-6 (Şiirde Gerçeklik ve Anlam - Yorum)

(246) (247)

Şiirde Gerçeklik ve Anlam

- ➔ Gerçek; bir durum, nesne veya nitelik olarak var olan, demektir.
- ➔ Gerçek somut ve nesneldir.
- ➔ Gerçeklik duyular aracılığıyla anlaşılır.
- ➔ Sanatçılar yaşadıkları dünyadan bağımsız düşünülemez.
- ➔ Sanat eseri gerçekten yola çıkar ancak gerçeği olduğu gibi yansıtmaz.
- ➔ Sanatçı gerçeği kendi zihninde yeniden kurgular.
- ➔ Sanatçı çağrışım, imge ve söz sanatlarıyla gerçeği değiştirir.
- ➔ Şairler, tanık olduğumuz olayları, yaşadığımız duyguları bizim kullandığımız sözcüklerle anlatır. Ancak ortaya çıkan eser bilinen gerçeğin dışında kurmaca bir gerçekliktir.
- ➔ Şiirde kullanılan sözcükler daha çok mecaz ve yan anlamdadır.
- ➔ Şair çağrışım açık bir dil kullanır.
- ➔ Şair, doğrudan anlatan değil, sezdiren, hissettiren kişidir.

Şimdi Okuma Zamanı

Çakıl

Seni düşünürken
Bir çakıl taşı ısınır içimde
Bir kuş gelir yüreğimin ucuna konar
Bir gelincik açılır ansızın
Bir gelincik sinsi sinsi konar

Seni düşünürken
Bir erik ağacı tepeden tırnağa donanır
Deliler gibi dönmeye başlar
Döndükçe yumak yumak çözülür
Çözüldükçe ufalır küçülür

Çekirdeği henüz süt bağlamış
Masmavi bir erik kesilir ağızda
Dokundukça yanar dudaklarım
Seni düşünürken
Bir çakıl taşı içimde

Bedri Rahmi Eyüboğlu

video

Metni Değerlendirelim

Bu şiirde şair çakıl taşından, kustan, gelincik çiçeğinden, erik ağacının yeşermesinden vs. söz etmektedir. Ama bunları bilinen yönleriyle, bilinen anlamlarıyla değil kendi bakış açısıyla, kelimeleri kendisinin hayal dünyasında şekillendirdiği anlamlarla ifade etmiştir.

Bunu yaparken de imgelerden, çağrışımlardan bolca yararlanmış. Nesnelere, olaylara farklı anlamlar yüklemiş, anlatmak istediğini bu şekilde yansıtmaya çalışmıştır. Yani bilinen gerçeği, nesnel gerçeği değiştirme yoluna gitmiş, bunları duygularını yansıtmada araç olarak kullanmıştır.

Örneğin, "seni düşünürken bir kuş gelir yüreğimin ucuna konar" ifadesinde "yürek" "ucu olan bir varlık" gibi düşünülmüş, bir kuşun oraya konması hayal edilmiştir. Bunun nesnel dünyada bir karşılığı yoktur. Ama şair duygularını anlatabilmek için bu şekilde düşünmüş, gerçeği bu şekilde değiştirmek anlatımı güçlendirmiştir.

Notlarım

Metni Değerlendirelim

İnsanın duyguları, hayalleri, düşünceleri sınırsızdır. Bunları ifade etmek ister. Bunu yaparken dildeki sözcüklerden yararlanmak zorundadır. Ama dildeki sözcükler sınırlıdır.

Şair bu sınırlılığı aşmak için sözcüklere yepyeni anlamlar verir. Uygun gördüğü sözcükleri bir araya getirerek yeni dil birlikleri kurar; imge dediğimiz kavram da bu noktada devreye girer.

Bu şiirde bolca imgeye yer verilmiştir. Şair sevgilisini düşünürken hissettiklerini tabiattaki bazı olaylar üzerinden anlatmıştır. Onu düşünürken duyduğu mutluluğu "çakıl taşının ısınması, gelinciğin açması, gelinciğin kanaması, erik ağacının donanması, deliler gibi dönmesi, yumak yumak çözülmesi" gibi olaylarla vermiştir.

Kısaca şair bilinen gerçekliğin dışına çıkmış, şiirin kendine ait gerçeklik dünyasını oluşturmuştur.

Şairler şiirsel gerçekliği oluştururken nesnel gerçeklikten faydalanırlar. Oluşan bu gerçeklik yaşanan gerçeklikten farklı olsa da büsbütün ondan kopuk değildir. Onun yeniden yorumlanması, çağrışımlara açık hâle getirilmesidir. Böylece ortaya çıkan metnin tek bir anlamı yoktur. Okuyan her bir insanın kendince yeni anlamlar çıkarabileceği bir anlam dünyası, yeni bir gerçeklik ortaya çıkmış olur.

Kısaca şairler kelimelerin sınırlı dünyasından yola çıkarak, bu sınırların çok ötesinde bir dünyayı anlatırlar. Bunu yaparken de sanata ait gerçekliği oluşturur, bunu yansıtır.

Yorum

- ✳ **Yorum**, bir metnin anlaşılması güç yönlerinin açıklanarak aydınlığa kavuşturulmasıdır.
- ✳ **Yorum**, bir olayı, bir durumu, bir anlatıyı belli bir görüşe göre açıklama, değerlendirmesidir.
- ✳ **Yorumlama** bir metni anlamlandırma cabasıdır.
- ✳ **Anlam**, bir kelimedenden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılacak şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesnedir.
- ✳ **Metni anlamlandırmaya çalışırken metindeki ifadeleri kendi bağlamı içerisinde değerlendirmek gerekir.**
- ✳ **Bağlam**, bir dil birimini (mesela kelimeyi, kelime grubunu veya cümleyi) çevreleyen, bu dil biriminden önce veya sonra gelerek söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını belirleyen birimler bütünüdür.
- ✳ **Bağlam**, kelimelerin, kelime gruplarının veya cümlelerin kullandıkları yere göre kazandığı anlamdır.

Notlarım

Bir metni yorumlarken

ANLAM

YAPI

ANLATIM

TEMA

yönlerini çözümlmek gerekir.

Sağlıklı bir yorum yapılabilmesi için

- * Şiirin yapısının
- * Şiirdeki ahenk öğelerinin
- * Şairin benimsediği anlatımın
- * Yazıldığı dönemin zihniyetinin

bilinmesi gerekir.

Şiir, her okunduğunda farklı anlamlar kazanabilir.

Bir kişi aynı şiiri farklı zamanlarda okunduğunda farklı anlamlar çıkarabilir. Kişinin

- * bulunduğu ortamı
- * psikolojik durumu
- * gelişen zevki
- * kültürü
- * anlayışı

şiirden çıkardığı anlamda etkili olur.

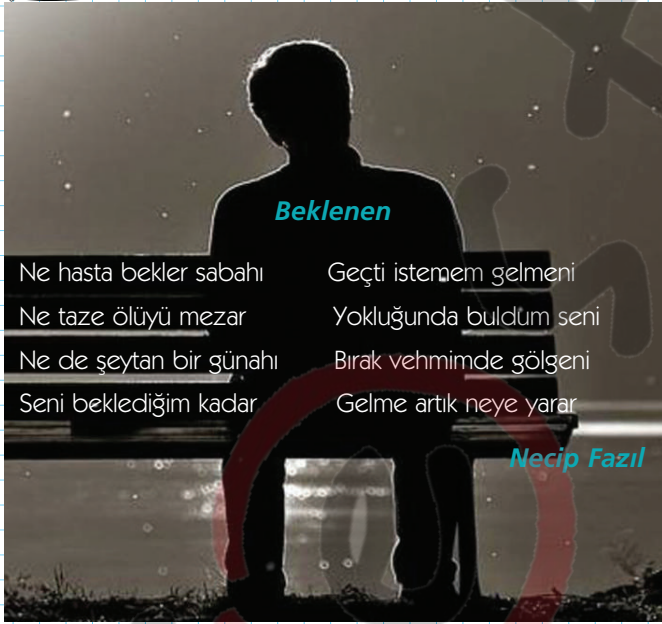
etkinlik

Yandaki şiiri yorumlayalım.

Şiirin ilk dördlüğünde şair sevgilisini (ki bu sevgili birçok şey olabilir) nasıl sevgi, hasret ve istekle beklediğini anlatıyor. Bunu anlatırken de birbirine anlamsal açıdan çok bağlı olan kavramları kullanıyor. Bir hasta, sabahı yani aydınlığı, iyileşme umidini taşır içinde; bir mezarın bekleyip de kavuşabildiği tek şey, ölü bir insandır; şeytan ise günden başka bir şey istemez, düşünmez

İşte şair, sevgiliyle olan güçlü bağını ve ona kavuşma isteğinin kuvvetini bu sözler yardımıyla iletmıştır. Böylesine bekleyen bir sevgilinin isteğine kavuşamamaktan dolayı duyduğu hüznü ve sitem ikinci dördlükte görüyoruz. Şair, sevgilisinin yokluğuyla avunur olmuştur ve artık sevgilinin gelmesinin hiçbir anlamı yoktur.

Simdi Okuma Zamanı

Notlarım

Şiir İnceleme Yöntemi-7 (Metin ve Şair)

252 253

Şairin

- ★ *Hayata bakışı* .....
- ★ *Yaşam biçimi* .....
- ★ *Duygu ve düşünce dünyası* .....
- ★ *Edebî zevk ve anlayışı* .....
- ★ *Kültür birikimi* .....

şiirinde kendini gösterir.

Sair şiiriyle şiir de şairiyle bir bütün hâindedir.

NOT

Lale Devri'nin ünlü şairi Nedim, "Makamdır benim sühanım (sözüm) mahlas istemez." diyerek eserlerinden tanınabileceğini ifade etmiştir.

Şimdi Okuma Zamanı

Şiiri, belli ölçülere bağlamak, belli kalıplara sığdırmak olanaksızdır; bu bakımdan şiiri tanımlamak da zordur. Ne var ki, basmakalıp da olsa, öğretici nitelik taşıyan şu tanım, okullarımızda bugün de geçerli sayılmaktadır: Sanat değeri taşıyan, insanda derin duygular uyandıran manzum yazılara şiir denir.

Şiir, içerik ve biçim dediğimiz öğelerin oluşturduğu bir sanat ürünüdür. İçerik; şiirin özüdür, anlamıdır. Okuyucuyu duygulandıran, düşündüren, etkileyen içeriktir. Biçim ise; içeriği en yetkin (mükemmel) söyleyebilmek için başvurulan bir araçtır. Bu araç dil, uyak, ölçü dize kümelenişi... gibi ayrıntılardan oluşur.

Şiirlerin kimilerinde duygu, kimilerinde öğreticilik, kimilerinde kahramanlık, kimilerinde doğa ve doğa güzellikleri, kimilerinde de akıcılık, dokunaklılık ağır basar. Bu bakımdan şiiri, konularına göre beş öbeğe ayırmak mümkündür:

1. *Lirik şiir* .....
2. *Didaktik şiir* .....
3. *Epik şiir* .....
4. *Pastoral şiir* .....
5. *Dramatik şiir* .....

Şunu da söylemek gerekir ki, bir şiirde çeşitli temalar bir arada bulunabilir. Sözelimi, duygusal bir şiir, kahramanlık, hatta öğreticilik temasını da içerebilir.

Yaşar YÖRÜK / Güzel Konuşma - Yazma Kılavuzu

Notlarım

Şiir Okuma

(254) (255)

Şiir Okurken Uyulması Gereken İlkeler

- * Kişi, **sevdiği** şiirleri ezberlemelidir.
- * Ezberlenen şiirleri unutmamak için, zaman zaman **tekrar** okumalıdır.
- * Dinleyici karşısında şiiri, kağıda, deftere ya da kitaba bakarak **okumamalıdır**.
- * Bu tür davranış, dinleyicilere kitaptan fıkra okuma-ya benzer; şiirin dinleyici üzerindeki etkisi azalır.
- * Törenlerde, topluluklarda okunacak şiirler **kısa** olmalıdır.
- * Okunan şiir, **ortama uygun** düşmelidir. Sözelimi, ulusal bir bayramda okunacak şiirle, bir senlik sofrasında okunacak şiir farklıdır.
- * Şiirdeki **sözcüklerin, deyimlerin, sözcük öbekleri-nin** anlamlarını öğrenmek; şiirin anlamını kavramak gerekir. Çünkü, anlamı kavranmamış bir şiiri güzel okumak mümkün değildir.
- * Şiirdeki her dizeyi **değerini vererek** okumalı, sözcükleri doğru söylemelidir.
- * **Duyarak** okumalıdır; duyurmak için, duymak gerekir.
- * **Ses tonu**, şiirin anlamına uygun düşmeli; şiir doğal bir sesle okunmalı ve dinleyicilerin duyacağı biçimde ayarlanmalıdır.
- * Davranışlar doğal olmalı; şiirin anlamını etkilemeyen **jest ve mimiklerden** kaçınmalıdır.
- * Seçilen şiirin **ilk ve son bölümleri** çok iyi ezberlenmelidir.
- * Okurken unutuverme durumu olursa, çok iyi ezberlenen bölümleri okuyarak güç durumdan kurtulmak mümkün olur.

Şimdi Okuma Zamanı

Şiir Okuma Sanatı

Şiir, edebiyat sanatları içinde sesle okumayı en çok isteyen bir sanattır. Nasıl, piyes oynanmak içinse, şiiri de türlerinden ayıran en belirli özellik, sese en çok bağlı sanat oluşudur.

Şiir; jestlerle, mimiklerle, pozlarla okunmaya pek gelmez. Böyle şiir okuyan kimse, dinlenen biri olmaktan çıkarak, seyredilen bir kimse durumunu alır. Eski çağlarda, şiirlerin ağızdan ağza, ses hâlinde dolaşması; görülen değil, işitilen bir şey oluşu; topluluklara karşı parayla tutulan ozanlarca okunuşu; şiirin yazıya geçmediği devirlerde gelenek halindeydi. Matbaanın icadıyla şiir, yalnız söylenen sanat olmaktan çıktı, yazılan bir sanat oldu. Böylece şiirin musikisi yazı içinde gizli kaldı.

Şiiri yazıdan sese çevirme isteğini duymamız, gözün musikiyi kavrayamamasından, kulağın ise şiirdeki kelimeleri sese çevirmek arzusundan doğmaktadır. Şiir okumak, yazıda gizlenen sesleri, ses olanaklarını bulmak sanatıdır. Şiirleri kendi kendimize yüksek bir sesle

okumamız; arkadaş topluluklarında söylememiz, radyolarda şiir saati, özel olarak şiir günleri düzenlememiz, şiir plakları, şiirin sese bağlı bir sanat oluşundan ileri gelmektedir.

Şiir okuma sanatının temeli, şiiri ses hâline koymaktır. Bunun için; metnin psikolojik havası içinde kelimeler seslendirilmeli; anlama en yakışan ton bulunmalı, diğer yandan sese en uygun düşen anlam belirtilmeli; anlamın istediği sesleri bulup verebilmelidir. Şiir okumak sanatının özü; sesle anlamı okurken kaynaştırabilmekte; sesin hangi kelime, heceler üzerinde yükseleceğini, hangisinde hafifleyeceğini, bir mısradan diğerine nasıl geçileceğini, nerelerde durulacağını, anlamı sese, sesi anlama feda etmeden ayarlayabilmektedir.

Şiir okumak, üslup gibi, kişiseldir; taklitçiliğe hiç gelmez. Taklit edilirse etkisini yarı yarıya kaybeder. Şiirde daima heyecan gizlidir. Şiiri kendine has bir heyecanla okumalıdır.

Seyit Kemal Karaalioğlu / Konuşmak ve Yazmak Sanatı

Notlarım

Sesli okumalarda şu noktalara dikkat edilmelidir:

- ★ Birbirinden ayrı olması gereken sesleri birbirine benzer şekilde **telâffuz** ederek **karışıklığa** sebep olmaktan kaçınılmalıdır.
- ★ Okurken çıkan sesler, **matbaa harfleri gibi** iyi çıkmalı, **aşintisiz, silintisiz** olmalıdır. Seslerin **aşınması**, seslerin **yok olması**, dikkatsiz **söylenmesi** konuşmayı ve sesli okumayı bozar.
- ★ Sesler, kelimeler, cümleler **dil bilgisi** kurallarına göre vurgulanmalı; ses tonu **metnin ruhuna** uygun olarak ayarlanmalıdır.
- ★ Kelimelerin söylenişinde **yanlış** yapmamalı: Bir kelimenin seslerini **iyi** çıkararak, **tane tane** söylemelidir.

etkinlik

Cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayalım. Bir sözcük, iki yere gelecektir. Bunu bulalım.

[alışılmamış – öznel – değiştirerek – mecaz – **şiir** – yorum – bağımsız – şiirsel – müzik]

- 1 **Şiir** dış dünyanın değiştirilip dönüştürülmesiyle ortaya çıkan, genelde ölçülü ve uyaklı olarak düzenlenen edebî türdür.
- 2 Şair kendinden ve dış dünyadan söz etse bile bunu şiire **değiştirerek** aktarır.
- 3 Sairler, dili daha çok **şiirsel** işlevde kullanır.
- 4 Şiirde sözcükler daha çok **mecaz** anlamda kullanılır.
- 5 **Şiir** okuyucunun içinde bulunduğu duruma göre yeni anlamlar kazanan, edebî sanatlara yer verilen bir türdür.
- 6 Okuyucunun metni kendi durumuna ve anlayışına göre anlamlandırmasına **yorum** denir.
- 7 Şiirler **öznel** anlatıma sahip olduklarından kişilere göre farklı algılanabilir.
- 8 Hiçbir sanat eseri sanatçısından **bağımsız** düşünülemez.
- 9 Şiirlerde **alışılmamış** bağdaştırmalara diğer türlerden daha çok yer verilir.
- 10 **Şiir**, sese dayalı olduğu için sanat dallarından **müzik** ile ortaklık gösterir.

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı

HAN DUVARLARI

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönümde duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.
İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık!
Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık;
Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı...
Arkada zincirlenen yüksek Toros dağları,
Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler,
Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler...

Ellerim takılırken rüzgârların saçına,
Asıldı arabamız bir dağın yamacına.

Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık,
Yalnız arabacının dudağında bir ılık.
Bu ılıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar,
Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar,
Başını kaldırarak boşluğu dinliyordu.
Gökler bulutlanıyor, rüzgâr serinliyordu.
Serpilmeye başladı bir yağmur ince ince.
Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince
Nihâyetsiz bir ova ağırttı benzimizi,
Yollar bir şerid gibi ufka bağladı bizi.
Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine.
Yol, hep yol, dâima yol... bitmiyor düzlük yine.
(...)

Kendimi kaptırarak tekerleğin sesine
Uzanmışım, kalmışım, yaylının şiltesine.
(...)

video

etkinlik

Yukarıda verilen şiiri aşağıdaki sorular çerçevesinde inceleyiniz.

1 Şiirden hareketle şairle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Seyahat ettiğini, gözlemlerinin güçlü olduğunu, duygularını yoğun bir şekilde anlatabildiğini, çevresine karşı duyarlı olduğunu söyleyebiliriz.

2 Şiirde nesnel gerçeklik, şiirsel gerçekliğe nasıl dönüştürülmüştür?

Şair havanın ılık olmasını yüreğini ateşine bağlamıştır. Tekerleklerin dönmesi inlemeye dönüştürülmüştür. Yollar uykuya dalan yılanlara benzetilmiştir.

3 Şair, şiirsel gerçekliği oluştururken çağrışımlardan ve sanatlardan yararlanmış mıdır?

Teshis, teşbih gibi sanatlardan yararlanmıştır.

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

- 1 Şair yaşanan gerçekliği yorumlayarak değiştirir. D
- 2 Şiirde çoğunlukla çağrışımlara açık bir dil tercih edilir. D
- 3 İmgeler hayal ürünü olsa da varlığını nesnel gerçeklikten alır. D
- 4 Okuyucu şiirsel bir metni oluşturulduğu dönemin şartları içerisinde değerlendirmemelidir. Y
- 5 Bilimsel ve öğretici metinler yoruma açık değildir. D
- 6 Okuyan kişinin metni kültürüne, birikimine, zevkine ve hayal gücüne göre anlamlandırması yorumu oluşturur. D
- 7 Şiir, şairin hayatından, zevklerinden, bilgi birikiminden etkilenmeyen bir türdür. Y
- 8 Şair, kendinden önceki sanatçıların eserlerinden yararlanma yoluna gitmemelidir. Y
- 9 Şiir okuyan kişi okuduğu şiire uygun bir ses tonu seçmelidir. D
- 10 Şiir, edebiyat sanatları içinde sesle okunmayı en çok isteyen sanattır. D

etkinlik

Bu şiirden hareketle, şairle ilgili olarak hangi yargılara ulaşabileceğimizi belirtelim.

BEN SANA MECBURUM BİLEMEZSİN

Ben sana mecburum bilemezsin
Adını mih gibi aklımda tutuyorum
Büyüdükçe büyüyor gözlerin
Ben sana mecburum bilemezsin
İçimi seninle ısıtıyorum.

Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor
Bu şehir o eski İstanbul mudur?
Karanlıkta bulutlar parçalanıyor
Sokak lambaları birden yanıyor
Kaldırımlarda yağmur kokusu
Ben sana mecburum sen yoksun.

Sevmek kimi zaman rezilce korkuludur
İnsan bir akşamüstü ansızın yorulur
Tutsak ustura ağzında yaşamaktan
Kimi zaman ellerini kırar tutkusu
Birkaç hayat çıkarır yaşamasından
Hangi kapıyı çalsa kimi zaman
Arkasında yalnızlığın hınzır uğultusu
Fatih'te yoksul bir gramofon çalıyor
Eski zamanlardan bir cuma çalıyor
Durup köşebaşında deliksiz dinlesem
Sana kullanılmamış bir gök getirsem
Haftalar ellerimde ufalanıyor
Ne yapsam ne tutsam nereye gitsem
Ben sana mecburum sen yoksun.

- 1 Gelenekten yararlanmıştır.
- 2 Şiirlerini ezgiyle söylemiştir.
- 3 Her dönemde ilgiyle okunmuştur.
- 4 Toplumun değerleriyle çatışmıştır.
- 5 Şiirin ahenk unsurlarına önem vermemiştir.
- 6 Serbest tarzda şiir yazmıştır.
- 7 Çevresinde olan bitenleri gözlemleyebilmiştir.
- 8 Sözcüklerin çağrışım güçlerinden yararlanmıştır.
- 9 Söz sanatlarına başvurmuştur.
- 10 Kişisel duygularını ifade etmiştir.

Attila İLHAN

video

Notlarım

1. (I) Sanatsal ürünlerde sanatçı ile eser arasında kaydadeğer bir ilişki söz konusudur. (II) Duyguların anlatımının yoğunluk kazandığı şiirde bunu daha rahat görebiliriz. (III) Şair, şiirine birikimini, etkilendiği geleneğin özelliklerini önemli ölçüde yansıtır. (IV) Şair kendi düşüncelerini, hayallerini yansıtabileceği gibi yaşadığı olaylardan da söz edebilir. (V) Şair, bunu yaşarken dış dünyayı değişikliğe uğratmadan yansıtmaya çalışır.

Bu parçada metin ve şair ile ilgili olarak söylenenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: "İlerle"
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle

Bu şiirden hareketle şair için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Edebî sanatlardan yararlandığı
B) Tarihi konuları ele aldığı
C) Kafiye ve redife yer verdiği
D) Anlaşılır bir dil kullandığı
E) Toplumcu bir anlayışla yazdığı

3. **Şiir okuma ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Hangi tür şiir olursa olsun dikkat çekmek için yüksek sesle okunmalıdır.
B) Davranışlar doğal olmalı, jest ve mimikler uygun şekilde kullanılmalıdır.
C) Şiiri etkili okuyabilmek için şiirin anlamı iyi kavranmalıdır.
D) Mümkün olduğunca kağıda bakmadan okumaya çalışmalıdır.
E) Kelimelerin söyleyişinde yanlış yapılmamalıdır.

4. Yeşil türbesini gezdik dün akşam,
Duyduk bir musiki gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kur'ân sesini,
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle.

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Devrik cümlelere yer verilmiştir.
B) Anlam bir dizeden diğerine taşınmıştır.
C) Geçmiş günlerin mutlu havasına gönderme yapılmıştır.
D) Dilin alışılmış kalıpları yıkılmaya çalışılmıştır.
E) 11'li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.

5. Senenin sonbahar faslı gibiydi,
Toprak, bulut, yaprak paslı gibiydi,
Serviler sararmış, yaşlı gibiydi,
Düşünen kayalar mahzundur sandım.

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sanatlı bir söyleyiş benimsenmiştir.
B) Bir düşünceyi iletme kaygısıyla oluşturulmuştur.
C) "Hüzün" teması etrafında şekillenmiştir.
D) Redif ve uyağa yer verilmiştir.
E) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

6. (I) Yorum, bir metnin anlaşılması güç yönlerinin açıklanmasıdır. (II) Yorum yaparken metnin neye işaret ettiği ortaya konur. (III) Bu yapılırken de kesinlikle şairin söylediklerine bağlı kalınır, metinden yeni sonuçlar çıkarılmaz. (IV) Yorum yapılırken sözcükleri bağlamı içerisinde değerlendirmek gerekir. (V) Bir metni yorumlarken anlam, yapı, anlatım ve tema yönlerini çözümlenmek gerekir.

Yukarıda numaralanmış cümlelerden hangisinde bilgi yanlışı söz konusudur?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

7. Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et;
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir.
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukuk;
Yalnız bir sert bakışlı yüz, yalnız ağır bir yumruk!...

Yukarıdaki şiir için aşağıdakilerden hangisi söylemez?

- A) Söz sanatlarına yer verilmiştir.
B) Bireysel bir tema etrafında şekillenmiştir.
C) Kafiye yer verilmiştir.
D) Şairlerin toplumun sözcüsü olmaları gerektiği dile getirilmiştir.
E) Yiğitçe bir söyleşi vardır.

9. Bugün hava güzel,
Bugün içim içime sığmıyor.
Annemden mektup aldım,
Memlekette gibiyim.
Allah'a çok şükür karnım tok
Elimi uzatsam kahve fincanı dudaklarımdadır

Kuşlar kaçmıyor, benden
Bir güvercin kanadında oksuyorum
Göklerin maviliğini

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yaşama sevinci dile getirilmiştir.
B) İmgelere yer verilmiştir.
C) Şairin psikolojik durumu şiire yansımıştır.
D) Şair, toplumsal konuları anlatmada şiiri araç olarak kullanmıştır.
E) Deyimlere ve sanatlara yer verilmiştir.

8. I. Şiirde sözcükler daha çok gerçek anlamının dışında kullanılır.
II. Şiirde her okuyanın farklı anlamlar çıkarabilmesi söz konusu olabilir.
III. Şiirdeki gerçeklik, yaşanan hayattaki gerçeklikten farklıdır.
IV. Şiirde günlük ve tarihî olaylar değiştirilerek verilir.
V. Şiirde mesaj verme amacı ön plandadır.

Şiirde gerçeklikle ilgili olarak numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

10. Bir eylöldü başlayan içimde
Ağaçlar dökmüştü yapraklarını
Çimenler sararmıştı
Rengi solmuştu tüm çiçeklerin
Gökyüzünü kara bulutlar sarmıştı
Katar katar gidiyordu kuşlar uzaklara
Deli deli esiyordu rüzgar
Dağılmıştı yazdan kalan ne varsa
Yaşamamış bir mevsim gibiydi bahar

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Rüzgâr kişileştirilerek verilmiştir.
B) Serbest ölçüyle oluşturulmuştur.
C) Tüm sözcükler gerçek anlamlıdır.
D) Şair kendi duygularını sonbaharın hüznü atmosferiyle anlatmıştır.
E) Yinelemelerden yararlanılmıştır.

Manzume ve Şiir

(27) (27)

Edebî ürünlerde anlatım iki yolla gerçekleştirilir:

- * Nesir (düzyazı) yoluyla
- * Nazım (ölçülü - uyaklı anlatım) yoluyla.
- * Şiirle (nazım) oluşturulan eserler manzum eser kabul edilir. Ancak ölçü ve uyakla oluşturulan her eseri **şiir** olarak adlandırmak yanlıştır.

Günümüzde bunlar farklı kategorilerde değerlendirilmektedir: manzume ve şiir.

NOT

Manzumeler şiir ile öykü arasında değerlendirilir. Çoğu kez ikisinin sentezi durumundadır.

Manzume ve Şiir Arasındaki Farklar

- * Şiirde **imgeli söyleyişler** ağırlık kazanırken manzumeler **imge yönünden** zayıftır.
- * Manzumelerde **estetik kaygı** arka plandayken şiirlerde **güzellik** ön plandadır.
- * Manzumeler **olay** anlatmayı, bu yolla okura bir mesaj vermeyi amaç edinirken şiirde asıl amaç okurda **haz** uyandırmaktır.
- * Manzumeler istenirse rahatlıkla **düzyazıya** çevrilebilirken şiirde bu **yapılamaz**.
- * Manzumelerde **toplumsallık**, şiirlerde **bi-reysellik** esastır.
- * Manzumelerde dil **konusma** diline yakın, şiirde ise **konusma dilinden** uzaktır.
- * Şiirde **sanatsallık**, manzumelerde **öğreticilik** öndedir.

etkinlik

etkinlik

Aşağıdaki özelliklerin hangisiyle ilgili olduğunu belirleyelim. (Bazı özellikler ortak olabilir.)

Özellikler	Manzume	Şiir
1 Düzyazıya kolayca çevrilebilir.	✓	✗
2 Konuşma diline yakındır.	✓	✗
3 Estetik kaygı, güzellik ön plandadır.	✗	✓
4 İmge bakımından zengindir.	✗	✓
5 Dizeler hâlinededir.	✓	✓
6 Sözcükler genellikle mecaz anlamlıdır.	✓	✗
7 Sanatsal yönü güçlüdür.	✗	✓
8 Öğreticilik amaçlanır.	✓	✗
9 Anlatım yoruma kapalıdır.	✓	✗
10 Sanatsal metindir.	✓	✓

Notlarım

Şimdi Okuma Zamanı**Manzume Örneği**

(...) Çekerek dizlerinin üstüne eski bir aba
Sürünüp mangala yaklaştı Seyfi Baba.
– İhlamur verdi demin komşu...
Bulaydık, şunu bir...
– Sen otur, ben ararım...
– Olsa içerdik, iyidir...
Aha buldum aramak istemez oğlum, gitme...
Ben de bir karnı geniş cezve geçirdim elime
Başladım kaynatarak vermeye fincan fincan
Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.
(...)

Mehmet Akif Ersoy**Şiir Örneği**

Söylenmiş aşkın güzelliğiyledir
Kağıtlarda yarım bırakılmış şiir
İnsan yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün bir camı açtığını
Duran bir bulutu, bir kuşun uçtuğunu
Çöküp peynir ekmek yediği taşı
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir.

Ahmet Muhip Dıranas

video

etkinlik**Verilen örnekleri karşılaştıralım.****1** Manzumede olaylar aktarılmıştır.

- * Adamın üzerine kalın bir örtü örtmesi
- * Mangala yaklaşması
- * İhlamuru araması
- * Cezvenin bulunup ihlamur ısıtılması
- * Fincanlara doldurulup içilmesi
- * Adamın yüzüne kan gelmesi

2 Şiirde olay örgüsü yoktur.**3** Manzume örneğinde diyaloglara yer verilmiştir, şiir örneğinde diyaloglar yoktur.**4** Manzumede anlatım konuşma diline yaklaştırılmıştır, şiirde ise böyle bir kullanım yoktur.**5** Manzumedeki ifadeler düzyazıya çevrilebilir.**6** Manzumede söz yalın kullanılmış, şiirde ise imgelere yer verilmiştir.**Notlarım**

1. Lirik Şiir

Adını Yunankültürüne ait "lir" adlı telli çalgıdan almıştır. Bu çalgı eşliğinde söylenen şiirlere Eski Yunan'da lirik şiir denirdi. Lirik şiir, bireysel konuları duygulanımları işleyen, coşkuya, ilham dayanan şiiirdir. Bunlarda aşk, sevgi, ayrılık, özlem gibi duygular, okuru derinden etkileyecek şekilde anlatılır. Edebiyatımızda güzellmeler, gazeller, semailer bu tarz şiirlerdir. Dünya edebiyatında ilk lirik şair, aynı zamanda ilk kadın şair sayılan YunanlıSappho'dur.

Bir Günün Sonunda Arzu

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi... sonsuz, iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân,
Gün doğdu yazık arkalarında!

Altın kulelerden yine kuşlar,
Tekrarını ömrün eder ilân,
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam,
Âlemlerimizden sefer eyler...

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kemerdir suya baksam;
Üstümde sema: Kavs-i mutalsam!

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

Ahmet Haşim

2. Epik Şiir

"Epepe" (destan) sözcüğünden doğmuştur. Yiğitlik, kahramanlık, savaş gibi temaların coşkulu bir dille aktarıldığı şiirlerdir. Edebiyatımızda koçaklamalar, destanlar bu tarzda yazılmış nazım biçimi ve türleridir.

Bizdik o hücumun bütün aşkıyle kanatlı;
Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı.
Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle,
Canlandı o meşhur ova at kişnemesiyle,
Fethin daha bir ülkeyi parlattığı gündü,
Biz uğruna can verdiğimiz yerde göründü.
Gül yüzlü bir âfetti ki her bûsesi lâle;
Girdik zaferin koynuna kandık o visâle.
Dünyaya vedâ ettik, atıldık dolu dizgin;
En son koşumuzdur bu! asırlarca bilinsin!...
Bir bir açılırken göğe son def'a yarştık,
Allah'a giden yolda meleklerle karıştık.
Geçtik hepimiz dört nala cennet kapısından;
Gördük ebedî cedleri bir anda yakından!
Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle beraber;
Bizler gibi ölmüş o yiğitlerle beraber,
Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden,
Şimşek gibi bir hatıra, nal seslerimizden!

3. Didaktik Şiir

Bir konuda okuru bilgilendirmek, ona bir şeyi açıklayıp öğretmek için yazılan sanat yönü zayıf, çoğu kez anlatımca kuru şiirlerdir. Divan şiirinde "hikemi şiir" olarak da örnekleri verilmiştir. Manzum hikayeler ve fabllar didaktik özellik gösterir. Dünya edebiyatında bu türün ilk örneklerini Yunan şair Hesiodos vermiştir.

I.

Dinle sana bir nasihat edeyim
Yiğidin başına bir iş gelince
Şairsen eğer dizene sahip çık
Asıl meziyet ise doğallık

II.

Hatırdan günden geçici olma
Bunu yâd ellere açıcı olma
Özgünlük amacın olmalı artık
Sözü o yapar güzel ve açık

4. Satirik Şiir

Eleştirel şiirdir. Bir kişiyi, bir düşünceyi, toplumu dolaylı, iğneleyici söyleşiyle eleştirmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Türk şiirinde taşlamalar ve hicviyeler satirik(yergi) özelliği taşıyan eserlerdir.

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçını softa bozgunu
Selam vermek için kesen beğenmez

Âleme ta'n eder yanına varsan
Seni yanıltır bir mesele sorsan
Bir cim çıkmaz eğer karnını yarsan
Camiye gelir de erkan beğenmez

5. Pastoral Şiir

Doğa güzelliklerini, kır ve köy yaşamını, çoban hayatını anlatan şiirlerdir. Doğrudan doğruya doğayı, köyü, çoban hayatını anlatan pastoral şiirlere "idil"; bunu çobanların karşılıklı konuşmaları hâlinde anlatan pastoral şiirlere ise "eglog" adı verilir. Yani eglogda diyalog vardır.

I.

Bir kaval sesi doldurur ovayı
Börtü böcek tanır Çoban İsa'yı
Sürü koklamaya başlar havayı
Güneş siler karanlıktaki tasayı

II.

Rüzgar eser dallarınız atışır
Kuşlarınız birbiriyle ötüşür
Ören yerler bu bayramda pek üşür
Ören yerler bu bayramda pek üşür

6. Dramatik Şiir

Bazı tiyatro metinlerinde diyaloglar şiir şeklinde oluşturulmuştur. Bu tür tiyatro eserlerine manzum tiyatro denir. Bunlarda yer alan şiirlere de dramatik şiir denir.

ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS'tan

Karabaşı:

Açıkla öyleyse her şeyi şuna karşılık ver:
Zeus hangi suçundan ötürü düşman oldu sana?
Niçin bu korkunç, bu yüz karası duruma soktu seni
Anlat bize bunu, anlatmak acı gelmezse sana

Premetheus:

Anlatmak acı gelmesine acı gelir bana,
Ama susmak da başka türlü acı
Her türlü bir başka baş belası
Günün birinde bir öfkedir sardı tanrıları
Birbirine girdi bütün ölümsüzler

Aiskhylos

Simdi Okuma Zamanı

I. Metin

BALIKÇILAR

–Bugün açız yine evlatlarım, diyordu peder
 Bugün açız yine; lâkin yarın, ümid ederim,
 Sular biraz daha sakinleşir... Ne çare, kader!
 –Hayır, sular ne kadar coşkun olsa ben giderim
 Diyordu oğlu, yarın sen biraz ninemle otur;
 Zavalıcık yine kaç gündür işte hasta...
 –Olur;
 Biraz da sen çalış oğlum, biraz da sen çabala;
 Ninen baban, iki miskin, biz artık ölmeliyiz...
 Çocuk düşündü şikayetli bir nazarla; – Ya biz,
 Ya ben nasıl yaşarım siz ölürseniz?...
 –Hâlâ

Dışarda gürleyerek kükremiş bir ordu gibi
 Döverdi sahili binlerce dalgalar asabi.
 – Yarın sen ağları gün doğmadan hazırlarsın;
 Sakın yedek biraz ip, mantar almadan gitme...
 Açınca yelkeni hiç bakma, oynasın varsın;
 Kayık çocuk gibidir: Oynuyor mu kaydetme,
 Dokunma keyfine; yalnız tetik bulun, zirâ
 Deniz kadın gibidir: Hiç inanmak olmaz ha!
 Deniz dışarda uzun sayhalarla bir hırçın
 Kadın gürültüsü neşreliyordu ortalığa.

Tevfik FİKRET

video

Simdi Okuma Zamanı

II. Metin

OTUZ BEŞ YAŞ

Yaş otuz beş, yolun yarısı eder
 Dante gibi ortasındayız ömrün
 Delikanlılık çağındaki cevher
 Yalvarmak yakarmak nafîle bugün
 Gözünün yaşına bakmadan geçer
 Şakaklarım kar mı yağdı ne var
 Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
 Ya gözler altındaki mor halkalar?
 Neden böyle düşman görünüyorsunuz
 Yıllar yılı dost bildiğim aynalar

Zamanla nasıl değişiyor insan!
 Hangi resmime baksam ben değilim.
 Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
 Bu güler yüzlü adam ben değilim;
 Yalandır kaygısız olduğum yalan

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
 Hatırası bile yabancı gelir.
 Hayata beraber başladığımız
 Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
 Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Cahit Sıtkı TARANCI

video

Notlarım

etkinlik

Yukarıda verilen iki metni aşağıdaki sorular çerçevesinde inceleyelim.

- 1 Metinlerden hangisi manzum hikâye örneğidir? Bu metin, manzum hikâyenin hangi özelliklerini yansıtır?

I. metin manzum hikâyedir. İçinde olay örgüsünün olması, kişilere ve karşılıklı konuşmalara yer verilmesi bu metni manzum hikâyeye yapmıştır.

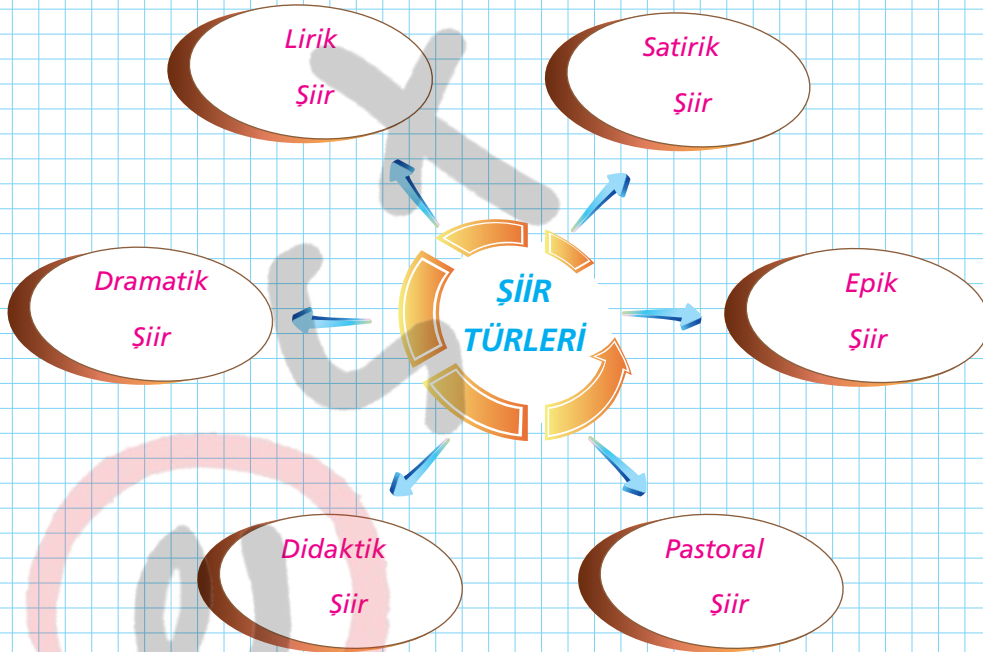
- 2 II. metinde I, ve II. dördlükte kullanılan uyak ve redifleri gösteriniz.

(eder / cevher / geçer) tam uyak, (ömrün, bugün) tam uyak
(halkalar / aynalar) –lar redif, –a yarım uyak

- 3 Verilen metinleri ele aldıkları tema yönünden karşılaştırınız.

I. metinde geçim sıkıntısından bahsederken II. metinde yaşlanma ve ölüm korkusundan bahsediliyor.

Şiir türlerini aşağıdaki şemada bir kez daha görelim:

etkinlik

Aşağıdaki sözcükleri ait oldukları boş yerlere yazalım.

[şiir - manzum eser - lirik - epik - satirik - olay örgüsü - manzume - didaktik - ölçü - uyak - duygu ve heyecan]

- 1 **Lirik** şiir; duygu ağırlıklı olarak oluşturulur, coşkun söyleyişler içerecek şekilde oluşturulur.
- 2 Divan şiirindeki hicviyeler ve halk şiirindeki taşlamalar **satirik** şiirin özelliklerini taşır.
- 3 Bazı şiirler içerikçe birden çok şiir türünün özelliğini taşıyabilir. Örneğin vatan sevgisini anlatan bir şiirde yiğitlik vurgusuyla **epik** şiirin; gençlere uyarılar içermesiyle **didaktik** şiirin özellikleri bulunabilir.
- 4 Manzum hikâyede **ölçü** ve **uyak** gibi ahenk unsurları da önemsendir.
- 5 Manzum hikâyeler öğretici, ibret verici özellikler taşımasından dolayı **didaktik** şiir türüne örnek gösterilebilir.
- 6 Manzumelerde anlatılanlar bir **olay örgüsü** içerisinde verilir.
- 7 **Şiir** dilim estetik ve etkileyici şekilde kullanılmasıyla oluşturulur.
- 8 Nazım biçiminde düzenlenmiş eserlere **manzum eser** denir.
- 9 Önceki dönemlerde yaşanmış bir olay **manzume** şeklinde anlatılabilir.
- 10 Şiir farklı çağrışımlara imkân verecek şekilde düzenlenmeli, okuyucuda **duygu ve heyecan** uyandırmalıdır.

etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

- 1 Pastoral şiir iki türe ayrılır. D
- 2 Halk şiirinde güzelleme lirik şiir özelliği taşır. D
- 3 Kır, çoban hayatını anlatan şiirlere eglog, çobanların karşılıklı konuşmasıyla oluşanlara ise idil adı verilir. Y
- 4 Manzum hikâyelerde söz sanatlarına sıklıkla başvurulur. Y
- 5 Şiirlerde daha çok, bireysel; manzum hikâyelerde ise toplumsal temalar ele alınır. D
- 6 Şiir istenirse rahatlıkla düzyazıya çevrilebilir. Y
- 7 Manzumeler olay, kahraman, zaman ve mekân unsurları içerir. D
- 8 İstiklal Marşı, epik şiir özellikleri taşır. D
- 9 Sadece acıklı konuları işleyen şiirlere dramatik şiir denir. Y
- 10 Manzumelerde dil konuşma diline yaklaştırılır. D

Notlarım

Simdi Okuma Zamanı

Memlekete gitmek için geliverdim erken
 Otogarda beklemek de çekilmezmiş derken
 Öğrendim ki otobüsün geç geleceğini
 Düşündüm okumanın derdi sileceğini
 Hemen bir dergi aldım ilerdeki köşeden
 Gazozum eşlik etti bisküvime şişeden
 Yöneldiğim banka oturmuştu beyefendi
 Bir gazete okuyordu benim gibi kendi
 Dedim: "Oturabilir miyim yanınıza ben?"
 Dedi: "Hay hay! Böyle buyrun çekinmeyin lütfen!"

Osman Onur IŞIK / Tesadüf

etkinlik

Bu parça hakkındaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

1	Bir şiirden alınmıştır.	☐	9	Bir olay örgüsü içermektedir.	☐
2	Bu metin istenirse düzyazıya çevrilebilir.	☐	10	Konuşma dilinden uzak bir dil kullanılmıştır.	☐
3	Bir manzume örneğidir.	☐	11	Lirik bir anlatımla oluşturulmuştur.	☐
4	Serbest ölçüyle yazılmıştır.	☐	12	Diyaloglara yer verilmiştir.	☐
5	Tüm uyak türlerine örnek içermektedir.	☐	13	Metinde öykümeden çok betimlemeye başvurulmuştur.	☐
6	Düz uyak şemasına sahiptir.	☐	14	Bir hikâyenin ölçülü ve uyaklı yazılmış biçimidir.	☐
7	Anlatımca şiirden çok hikâyeye yakındır.	☐	15	Sözcükler ağırlıklı olarak mecaz anlamlarıyla kullanılmıştır.	☐
8	Söz sanatlarına pek başvurulmamıştır.	☐	16	Okuyucuda duygu ve heyecan uyandıracak şekilde açık bir dil kullanılmıştır.	☐

Notlarım

etkinlik

Aşağıda soruları cevaplayalım.

1 Türk şiirinde kullanılan ölçü türleri nelerdir?

Hece ölçüsü

Aruz Ölçüsü

Serbest Ölçü

2 Zihniyeti oluşturan öğeleri yazalım.

İnanç sistemi

Siyasi yapı

Sosyal olaylar

Sanata yaklaşım

Ekonomik durum

Askerî durum

Eğitim anlayışı

3 Konularına göre şiir türlerini yazalım.

Lirik Didaktik Pastoral

Epik Satirik Dramatik

4 Aşağıdaki terimleri açıklayalım.

Capraz uyak: Bir dördlükte I ve III. dizelerin kendi arasında uyaklı olmasıdır.

Takti: Bir aruzla yazılmış bir manzumenin dizlerinin durak yerlerinin belirlenmesidir.

Aliterasyon: Şiirde aynı sessizin tekrarlanmasıdır.

Asonans: Şiirde aynı seslinin tekrarlanmasıdır.

Şimdi Okuma Zamanı

1 Ne doğan güne hükmüm geçer
Ne hâlden anlayan bulunur
Ah aklımdan ölümüm geçer
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur

Ve gönül Tanrısına der ki:
-Pervam yok verdiğin alemde
Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin pencereden

Tema: Yaşama isteği
Nazım birimi: Serbest
Ölçü: Serbest

2 Hele bir düşün ki gözümün nuru
Şu kadar parayı sana kim verdi
Bazı fukaraya bulma kusuru
Mesti kundurayı sana kim verdi

Anadan doğunca kürkün var mıydı
Üryan gelmedin mi borkün var mıydı
Torba torba mecdiyen var mıydı
Tükenmez parayı sana kim verdi

Nazım Şekli: Koşma
Redif: [-u / -yı kim verdi] [var mıydı] [-ün]
Kafiye: [-ur / tam kafiye] [-ra / tam kafiye]
Ölçü: 11'li hece ölçüsü

Notlarım

1. Aynı siyah güneş, aynı siyah
Aynı susayış, aynı koşuş, aynı...
Of ... hep aynı şey aynı şey, aynı şey
Aynı, aynı, aynı, aynı, aynı ...

Bu şiir için aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Serbest şiir geleneğine uygun yazılmıştır.
B) Ahenk; ölçü ve uyaktan başka, tekrarlarla da sağlanmıştır.
C) İmgeye yer verilmemiştir.
D) Yaşamın monotonluğu üzerinde durulmuştur.
E) "Siyah güneş" ifadesi alışılmamış bir bağdaştırma değildir.

2. Hoyrattır bu akşamüstleri daima
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çılgılığı içinde bahçemizden
Bir el çıkarmaya başlar bahçemizden
Lavanta çiçeği kokan kederleri
Hoyrattır bu akşamüstleri daima

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Düz uyak düzenine göre uyaklanmıştır.
B) Lirik şiirin özelliklerini yansıtır.
C) Tekrarlarla ahenk vurgulanmıştır.
D) Ölçü, uyak, redif gibi biçimsel öğeler önemsenmiştir.
E) İmgelere yer verilmiştir.

3. Venedikten gelir teli
Ardıc ağacından kolu
Be Allah'ın sersem kulu
Şeytan bunun neresinde

Bu şiir aşağıdaki şiir türlerinden hangisinin özelliklerini yansıtır?

- A) Satirik B) Didaktik C) Lirik
D) Epik E) Pastoral

4. İstanbul'da Boğaziçi'nde
Bir garip Orhan Veli'yim
Veli'nin oğluyum
Tarifsiz kederler içinde
Urumelihisarı'na oturmuşum
Oturmuş da bir türkü tutturmüşum

Bu şiir için aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Serbest şiir geleneği ürünüdür.
B) Yalın ve yapmacıksız bir söyleyişle oluşturulmuştur.
C) Uyak, redif, ölçü gibi öğelerden yararlanılmıştır.
D) Bireysel bir temayı içermektedir.
E) Son dizede hem aliterasyona hem asonansa örnek verilmiştir.

5. Dumanlı dağların ardındadır ova
Kuzular köye iner kararı mı hava
Kuyulardan çekilir su kova kova
Köpekler yürür çobanların ardı sıra

Bu şiir, aşağıdaki şiir türlerinden hangisinin özelliklerini taşımaktadır?

- A) Pastoral şiir B) Lirik şiir
C) Dramatik şiir D) Epik şiir
E) Didaktik şiir

6. Duyarak sağır laştık, bakarak görmüyoruz.
Tomurcuk hor elinde, güllere yazık oldu.
Ahdimize vefa yok, kararda durmuyoruz.
Dudaklar kalleş çıktı, dillere yazık oldu.

İçerik ve söyleyiş açısından değerlendirildiğinde bu şiirin türünün aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

- A) Lirik şiir
B) Satirik şiir
C) Pastoral şiir
D) Didaktik şiir
E) Dramatik şiir

7. Adını eski Yunan'da bir sazdan alan bu şiir türü; aşk, sevgi, hasret, ayrılık gibi temaların coşkulu bir söyleyişle anlatılmasına dayanır. Gazel ve koşmalar bu şiir türüne örnek gösterilebilir. Sappho bu türün kurucusu kabul edilir.

Bu parçada tanıtılan şiir türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Epik
B) Lirik
C) Satirik
D) Didaktik
E) Dramatik

8. (...)

Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocuk
Yavaş yavaş geliyorlar. Fakat tesadüfe bak;
Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim...
Şu var ki yavrucağın hali eskisinden elim:
Cılız bacaklarının dizden altı çırcıplak...
Bir ince mintanın altında titriyor donacak!
(...)

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bir manzumeden alınmıştır.
B) Olaylar ölçü ve uyaklı söyleyişle aktarılmıştır.
C) Dizeler istenirse düz yazıya çevrilebilir niteliktedir.
D) Anlatıma duygular katılmamıştır.
E) Konuşma diline yaklaştırılmış bir dil kullanılmıştır.

9. I. Ölçü ve uyağa yer verilmesi
II. Düz yazıya çevrilmeye uygun olması
III. Öğreticiliğin amaçlanması
IV. Konuşma diline yakın bir dil kullanılması
V. Olay anlatmaya dayanması

Yukarıda numaralı özelliklerin hangisi şiir ve manzume için ortaktır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

10. Savaş, yiğitlik, kahramanlık temalı şiirlere ----; aşk, sevgi, ayrılık gibi temalarla yazılan şiirlere ----; kır, çoban hayatını işleyen şiirlere ise ---- şiir denir.

Parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) epik – satirik – lirik
B) lirik – destansı – pastoral
C) epik – lirik – pastoral
D) dramatik – lirik – epik
E) epik – dramatik – pastoral

11. Bu hayattan alacaklıdır gönlüm.
Acıma, kederime cömert;
Neşeme, saadetime cimri...
Ben; bin güneşe bin kez körüm!

Bu şiir için aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Didaktik şiir örneğidir.
B) "Acı, keder / neşe, saadet" gibi ilgili sözcükler bir arada kullanılmıştır.
C) Karamsar bir ruh hâli yansıtılmıştır.
D) Söz sanatlarına yer verilmiştir.
E) I. ve IV. dizeler kendi aralarında kafiyelidir.

1. Öldük ölümden bir şeyler umarak
Bir büyük boşlukta bozuldu büyü
Nasil hatırlamazsın o türküyü
Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü
Alistığımız bir şeydi yaşamak
Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Lirik şiire örnektir.
B) Ölüm kavramı ele alınmıştır.
C) abba şeklinde uyaklanmıştır.
D) 11'li hece kalıbylâ yazılmıştır.
E) Bir manzum hikayeden alınmıştır.

2. Aşağıdaki dizelerin hangisinde didaktik bir anlatım vardır?

- A) Bu dünyada en fazla uysallar rahat eder
Açgözlülük ederseniz eldeki de gider
B) Ölürsem yazıktır sana doymadan
Kollarım boynunda halkalanmadan
C) Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: "İlerle!"
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan, kabilelerle...
D) Beyaz, hoyrat ışıllı şamdanlar
Sönmeyi unutacaktı içimizde
E) On kadın dövse yorulmaz İhsan Beyim
Bilmez miyim ne tosundur o!

3. Okutmalı oğlanı kızı
Budur âlimin son sözü
İlme irfana açılmalı gözü
Kitap beyne, kalem ele gerek

Yukarıdaki şiir, aşağıdaki şiir türlerinden hangisinin özelliklerini taşımaktadır?

- A) Satirik şiir
B) Lirik şiir
C) Didaktik şiir
D) Pastoral şiir
E) Dramatik şiir

4. I. Metin

Bir zaman vardı ya kutsal tarih modası
Yeni yaptırdığı köşkün büyücek odası
Mutlaka eski tasvirler ile süslensin
Diye, ressam aratır hayli zaman bir zengin

- II. Metin

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım, her sabah
Hepiniz uykudayken
Uyanır bakarsınız ki mavi

Yukarıda verilen iki metin için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. metin düz yazıya çevrilebilecek özelliktedir.
B) II. metin şiir, I. metinse bir manzum hikâye örneğidir.
C) I. metin ölçülü iken II. metin ölçsüz yazılmıştır.
D) I. metinde söz oyunlarına başvurulmamış, II. metinde ise hüsn-i talil sanatı örneklenmiştir.
E) İki metin de bir öykünün şiirleştirilmesine örnektir.

5. Aşağıdakilerden hangisinde manzume ile şiir karşılaştırmasında bir yanlışlık söz konusudur?

- A) Manzumeler bir olay zincirine dayanırken şiirde böyle bir durum yoktur.
B) Manzumeler duygu yönünden zayıf, şiir ise güçlüdür.
C) Manzumeler biçim yönünden kesin kurallarla sınırlanır, şiir ise özgürdür.
D) Manzumeler öğreticiliği amaç edinirken şiir estetik hazzı amaçlar.
E) Manzumeler toplumsal, şiirler bireysel içerik taşır.

6. Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatani
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı
Verme dünyaları alsan da bu cennet vatani

Bu dizeler, içerik ve üslupça aşağıdaki şiir türlerinden hangilerinin özelliklerini yansıtır niteliktedir?

- A) Epik – Didaktik
B) Lirik – Dramatik
C) Lirik – Pastoral
D) Epik – Dramatik
E) Satirik – Didaktik

7. Elmanın yarısı sen yarısı ben
Günümüz gecemiz evimiz barkımız bir
Mutluluk bir cimendir bastığın yerde biter
Yalnızlık gittiğin yoldan gelir.

Bu şiir, aşağıdaki şiir türlerinden hangisinin özelliklerini taşımaktadır?

- A) Lirik B) Didaktik C) Epik
D) Satirik E) Pastoral

10. Doktor dedi kalp damarın tıkanmış
Geçen yıl kurbanda et yemiştin ya
Mideniz masallah güzel beslenmiş
İki sene önce süt içmişim ya

Bu şiir aşağıdaki şiir türlerinden hangisini özelliklerini taşımaktadır?

- A) Satirik B) Lirik C) Epik
D) Pastoral E) Didaktik

8. Aşağıdaki dizelerden hangisi farklı bir şiir türüne örnektir?

- A) Köşe başını tutan leylak kokusu
Yakamı bırak da gideyim
B) Benim yârim hem sultandır hem han'dır
Malım yoksa, tatlı canım kurbandır.
C) Mevlam güzelliği hep sana vermiş
Seni gören başkasını dener mi?
D) Helal durur iken harama kaçma
Doğru duvar yıkılmaz demedim mi?
E) Ayrılırken sen, dalından kopmuş yaprak;
Ben, yapraksız kalmış bir dal

11. Küçük bir yuvamız olacaktı
Kutu kutu sakız gibi odalar
Pencereden taşacak gülüşler
Bir yuvamız olacaktı
Mesafeler
Kör olası mesafeler girmeyecekti aramıza
Oğlumuzun adı Tayfun
Kızımızın Türkan
Bir yuvamız olacaktı.

Yukarıdaki şiir için aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Mutlu bir yuva özlemi dile getirilmiştir.
B) Söz sanatlarına yer verilmemiştir.
C) Serbest tarzda yazılmış bir şiir örneğidir.
D) Tekrarlarla ahenk sağlanmaya çalışılmıştır.
E) Lirik şiire örnektir.

9. Su başında durmuşuz
Cınar, ben, kedi, güneş bir de ömrümüz
Su serin
Cınar ulu,
Ben şiir yazıyorum
Kedi uyukluyor.
Güneş sıcak
Çok şükür yaşıyoruz
Suyun şavkı vuruyor bize

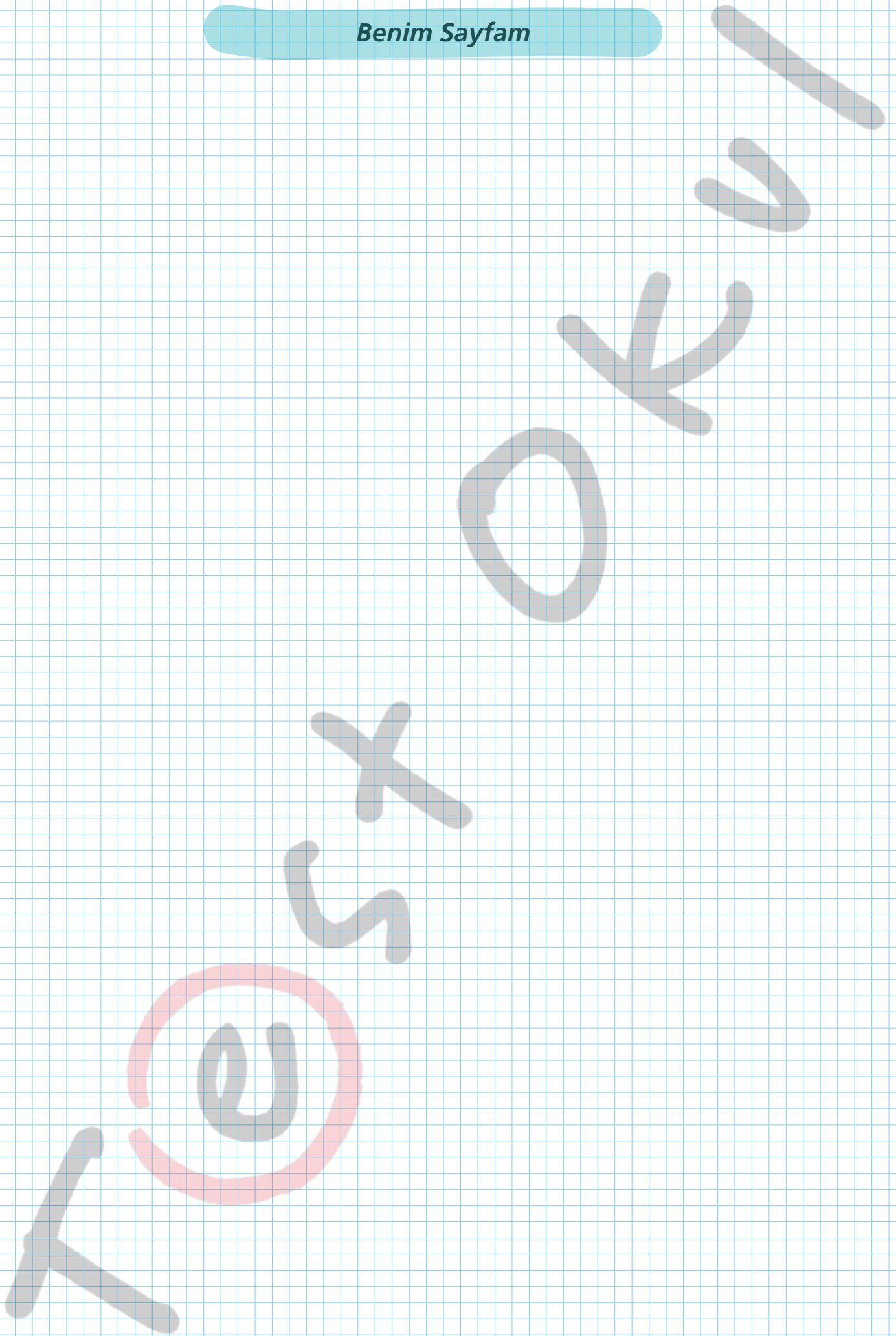
Bu şiirin teması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaşama sevinci B) Doğa sevgisi
C) Huzuru arayış D) Özgürlük
E) Doğa ile insanın dostluğu

12. Sürahide, ıslıl ıslıl, içilecek su
Deniz kokusu, toprak kokusu, çiçek kokusu
Yüzüme vuran ışık, kulağıma gelen ses
Ah bütün sevdiklerim, her şey herkes...
Anlıyorum birbirinden mukaddes
Alıp verdiğim her nefes

Bu şiirde ele alınan konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tabiat sevgisi B) Yaşama sevinci
C) İnsana verilen değer D) Kanaatkârlık
E) Yaşamın anlamı

~~~~~

1

2

3

4

5

6

7

8